21 EYLÜL 1975 • FİYATI 150 KURUŞ • EKONOMİ

Politika

ÇETİN ALTAN'ın yazısı
'sorunların gölgesinde'
bugün 10. sayfada

Disk Genel Başkanı Kemal Türkler: "Faşizm tırmanmakta devam ediyor..."

"HALKIMIZ BAĞIMSIZLIK, DEMOKRASİ, BARIŞ VE TOPLUMSAL İLERLEME İSTİYOR"

DİSK'in dün İstanbul Taksim alanında düzenlediği "Demokratik Hak ve Özgürlükler İçin Mücadele Mitingi"ne büyük bir halk topluluğu katıldı. Miting, zaman, zaman meydana gelen küçük küçük olayların yatıştırılması ile genellikle sakin havada 16.50 de sona erdi.

"Demokratik Hak ve Özgürlükler İçin Mücadele Mitingi"nde konuşan DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, "Halkımız bağımsızlık, demokrasi, barış ve toplumsal ilerleme istiyor" dedi. Faşizmin tırmanmasına devam ettiğine değinen Türkler, para babalarının işçi sınıfına, öğretmenlere, öğrencilere, köylülere, memurlara "savaş açtığını" öne sürdü.

DİSK Genel Başkanı, faşizmin tırmanışını engellemek, demokratik hak ve özgürlüklerin korunması, uygulanması ve genişletilmesi için emekçi kitleleri ve tüm ilerici demokratik ve devrimci güçlerle birlikte mücadeleye ve MC iktidarı ile onu oluşturan kuruluşları zayıflatmaya çağırdı.

Türkler işçi sınıfının birlik ve bütünleşme eğiliminin hızlandığını, DİSK'in bu isteğe cevap vererek güçlendiğini ve faşizme karşı mücadelenin başarısının işçi sınıfının kendi içinde birleşmesine ve aynı zamanda diğer çalışan kitlelerle dayanışma ve güç birliği içinde olmasına bağlı olduğunu belirtti.

Saat 15.20 de başlayan mitinge katılanlar zaman zaman DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in konuşmasını keserek "Bağımsız Türkiye" "Faşizme Paydos", "Hak Verilmez Alınır" sloganlarını tekrarladılar.

DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce'nin konuşması sırasında bir takım gruplar arasında kullanılan bazı sloganlar üzerine yer yer tartışmalar çıkmışsa da, olaylar büyümeden yatıştı ve miting saat 16.50 de sona erdi.

(AYRINTILI HABER 2. SAYFADA)

"Bağımsızlık" projesi Koalisyonda ve Kıbrıs'ta sorun yarattı

BAĞIMSIZ KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ BAYRAĞI

Yetkililer bayrak konusunda yukarda fotoğrafta görülen Ressam İsmet Vahip Güney tarafından çizilen kompozisyonda karara varmıştır. Bayrak, beyaz fon üzerine sarı Kıbrıs haritası, yeşil defne dalları ve sol üst köşesinde Türkiye Cumhuriyeti devletinin bayrağından oluşmaktadır. (THA)

Kıbrıs sorunu, dışta meydana getirdiği geniş tepkiler zinciri yanısıra, içte de, Hükümeti oluşturan partiler arasında somut görüş ayrılıklarına yol açmış bulunuyor.

Rauf Denktaş'ın "caydırıcı" nitelikte olduğu belirtilen bağımsızlık konusundaki tavır ve konuşmaları ne New York'da toplumlararası görüşmelerin kesintiye uğramasını önleyebilmiş, ne de sorunun BM Genel Kurulu gündemine alınmasını engelleyebilmiştir. Denktaş'ın, şimdi, bağımsızlık ilânı için ileri sürdüğü yeni şart, BM Oturumunda Kıbrıs Türk Toplumuna da söz verilmemesi olasılığına dönüşmüş bulunuyor. Denktaşa söz hakkının gerçekleşmesini ise Türkiye üstlenmiş görünmekte. Nitekim, Kıbrıs Rum Temsilcisi Rossides'in iddia ve eleştirilerini Türkiye delegesi karşılamaktadır, yabancı gözlemcilere göre, Denktaşa BM'de söz hakkının verilmesi Ankara tüm çabasını gösterse bile son derece zayıf bir olasılıktır.

Öte yandan, Denktaş'ın bağımsızlığı ilân etme kararına Kıbrıs'da bulunan Türk toplumunun öteki siyasal partileri de karşı çıkmaktalar. Muhalefet Parti sözcüleri, bu tek yanlı ve sorumsuz nitelikteki beyanı yüzünden Denktaş'ı şiddetle eleştirmekte devam ediyorlar. Gerçekten, Denktaş'ın bu konuda yetkiyi yasama meclislerinden alması gerekmekte.

Bağımsızlık ilânı konusunda, CHP Genel Başkanı da sert eleştirilerde bulundu. Hükümetin sessiz onayını "asıl sorumlu" olarak nitelendirdi.

Denktaş'ın, ciddî ve ağır sonuçları olabilecek böyle bir sorumluluğun altına nasıl girdiği sorusu, Erbakan'ın dünkü konuşması üstüne bir ölçüde açıklığa kavuşmuş bulunuyor. Dışişleri yetkilileri, Denktaş'a bağımsızlık konusunda herhangi bir şey söylenmediğini ileri sürmekte, Denktaş'ın bu bağlantının altına, Koalisyonun MSP ve MHP kanatlarına dayanarak girdiği haber verilmektedir.

Bu arada gözlemciler, ABD'nin Türk ya da Rum kesimlerinden "üs" kurma izni alabilmek için böyle bir çözüme yeşil ışık tanımış olacağına dikkati çekiyorlar. Doğal ki, Türkiye, bu şartlarda, kuzey komşusu Sovyetler Birliği önünde de çok güç durumda kalacaktır.

BAĞIMSIZLIK KONUSUNDA DENKTAŞ'I ERBAKAN VE TÜRKEŞ DESTEKLİYOR

ANKARA-Kıbrıs Türk Toplumu Lideri Rauf Denktaş'ın bağımsızlık ilânı ile ilgili sözlerinden sonra, hükümeti oluşturan partiler arasındaki görüş ayrılığı dış politikada bir kez daha ortaya çıkmıştır. Dışişleri yetkilileri, Rauf Denktaş'a bağımsızlık konusunda hiçbir şey söylenmediğini öne sürmektedir. Denktaş'ın bu sözü tek başına, hükümetin MSP ve MHP kanadının desteğine güvenerek söylediği bildirilmektedir.

PORTEKİZ HÜKÜMETİ GÖREVE BAŞLADI

LİZBON - Amiral Jose Pinheiro de Azevedo tarafından 23 gün süren çalışmalardan sonra kurulabilen yeni Portekiz Hükümeti dün çalışmalarına başladı. Yeni hükümette sosyalistlerin dört, halkçı demokratların iki ve komünistlerin bir bakanları bulunuyor. Kabinenin diğer üyelikleri ise askerlerle bağımsız teknokratlar arasında paylaşıldı.

Göreve dün başlıyan yeni hükümet, 25 Nisan 1974 tarihinde General Antonio de Spinola'nın, yarım yüzyıllık faşist Salazar - Caetano yönetimini deviren darbesinden bu yana kurulan 6'ıncı hükümet oldu.

Yeni hükümet üyelerinin yemin töreni sırasında bir konuşma yapan Devlet Başkanı Costa Gomes, "Portekiz'in bugün için en belirgin özelliği aşırı siyasal gerginlik ve kargaşalıklardır. Bu durumda, alınacak siyasal kararların büyük önem taşıdığını belirtmeğe ayrıca gerek yok. Bugün konuşmaktan çok iş yapmak zorundayız" dedi.

Portekiz'in şimdilik sosyal demokrasiye hazır olmadığını da belirten Costa Gomes, bunun için gerekli hazırlıkların yapılacağını önümüzdeki dönemde çok çalışılması gerekeceğini ve demokratik yöntemin için gerekli hazırlıkların tamamlanması için zamana ihtiyaç olduğunu söyledi.

Başbakan Azevedo ise hem halk arasında hem de orduda disiplin kalmadığını, bunun giderilmesi gerektiğini söyledi. Azevedo, "Ordu içinde disiplin ve bağlılık yeniden kurulmalı, halk ise sorumluluğunu bilerek çalışmaya yönelmelidir" dedi.

Lizbon'dan sızan haberler, yeni hükümette ekonomik sorunlarla ilgili alanların çoğunun sosyalistlerin denetim alanına bırakıldığını gösteriyor. Hükümette görevli askerlerden çoğunun da sosyalistlere yakın oldukları, bu açıdan bakıldığında, yeni hükümetin kurulmasının tamamen sosyalistlerin bir zaferi olduğuna işaret ediliyor.

Azevedo Hükümetinin Dışişleri Bakanı, geçmişte de aynı görevde bulunmuş olan ve 9'lar Bildirgesinin mimarı Binbaşı Ernesto Melo Antunes. Kendisinin yakın arkadaşlarından olan Yüzbaşı Tomas Rosa ile Çalışma Bakanlığına getirilmiş bulunuyor.

Portekiz Komünist Partisinin hükümetteki üyesi Veiga Oliveira, Kamu Hizmetleri ve Sosyal Teçhizat Bakanlığına atandı. Halkçı demokratlar ise İç Ticaret Bakanlığı ile Sosyal İşler Bakanlıklarını aldılar.

(Politika - Dış Haberler)

(GENİŞ HABERİMİZ 3. SAYFADA)

ECEVİT "LOKAVTIN KÖTÜYE KULLANIMI ÖNLENMELİDİR"

SAMSUN-(Politika)-CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Samsun'da yaptığı konuşmada, özellikle işçi sorunları üzerinde durarak "Sendikalar arasında toplu sözleşme yapma konusunda çıkan yetki anlaşmazlıkları ancak referandumla çözümlenebilir. İşverenlere lokavt yetkisini kötüye kullanmamaları için de kesin yasa hükümleri getirilmesi kaçınılmaz olmuştur" dedi.

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Samsun'daki konuşmasında daha sonra özetle şunları söyledi:

"1963'de Cumhuriyet Halk Partisi işçilerimize geniş haklar tanıyan bir toplu sözleşme, grev ve lokavt yasası çıkarmıştı. Bu yasanın temel hükümleri bugün bile çağın ilerisindedir. Fakat uygulama ile ilgili, bazı hükümlerinin değişmesi gerektiği zamanla ortaya çıkmıştır.

Lokavtın kötüye kullanılmasını önlemek üzere yasada yer alan hükümler daha da etkinleştirilmelidir. Toplu sözleşme yetkisi konusunda sendikalar arasında çıkan anlaşmazlığı çözmenin en güvenilir ve demokratik yolunun da referandum olduğu, işçi oyuna başvurmak olduğu artık kesinlikle anlaşılmıştır. Yasalar bunları sağlayıcı yönde değiştirilmezse, işçi-işveren sürtüşmeleri yaygınlaşıp keskinleşebileceği gibi, sendikalar arası çekişmeler de, tehlikeli boyutlara ulaşabilecektir. Sendikaların bir birine düşmelerini belki bazı dar görüşlü sermaye çevreleri isterler. Fakat gerçekte onların da, ülkenin de aleyhine olur."

MSP ENGELLEDİ

"Geçen yıl Cumhuriyet Halk Partili Çalışma Bakanı, toplu sözleşme yetkisinin işçi oylamasıyla belirlenmesini öngören bir tasarı hazırlayıp hükümete sunmuştur. Fakat Milli Selamet Partili 7 bakandan altısı imzalamadıkları için tasarıyı geri çekmek zorunda kalmıştır. Oysa referandum kurumu, oylamayla yetki belirlenmesi yolu, yasalaşmış olsaydı, bu yıl Türkiye'nin önemli sanayi merkezlerinde, bu arada Samsun'da çıkan çalışma barışını bozucu olayların birçoğu olmazdı."

İŞÇİ HALKIN KENDİSİDİR

"Lokavtın kötüye kullanılmasını önleyici daha etkin hükümler de getirilmekle ülkemizde çalışma barışı büyük ölçüde sağlanabilir.

Olayların nedenleri belli, çözümleri belli... Fakat tutucular gerçek çözümleri getirecek yerde, "komünistlik, anarşistlik" suçlamalarıyla ortalığı büsbütün karıştırmayı tercih ediyorlar. Çünkü ortalık karıştıkça, halkın işçilere tanınan ileri haklardan tedirgin olacağını ve bu hakların geliştirilmesi yerine kısılması yönünde kamu oyu belireceğini sanıyorlar. Oysa, işçi halkın kendisidir. İşçi, halkın sanayi kesimindeki üyesidir. Halk, sorunların nedenlerini de, çözümlerini de çok iyi bilmektedir. Bu çözümleri getirecek olanları, halk oylayla iktidara getirecektir."

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit dün Samsun'da düzenlenen açık hava toplantısında da konuştu. Geceyi Ünye ilçesinde geçiren Ecevit saat 05.00'da Samsun'a doğru hareket etti. Havanın oldukça soğuk ve vaktin çok erken oluşuna rağmen Ecevit'in bindiği otobüsün yolu Ünye'den Samsun'a kadar 18 defa köylülerce kesildi ve CHP Genel Başkanının konuşması istendi.

GREVCİ İŞÇİLER VE ECEVİT

CHP Genel Başkanının yolu üzerindeki Samsun Bakır Sanayi tesislerinde iki aydan beri grevde olan işçilerce de yolu kesilerek karşılandı. İki işçi kadın ağlayarak "60 gündür grevdeyiz hükümet karşımıza dağ gibi dikildi bizi ezmek istiyorlar, ancak işçiyiz ve güçlüyüz kimseye kendimizi ezdirmiyeceğiz" dedi.

BAŞBAKAN BAKKAL OLAMAZ

Ecevit, Çarşamba ilçesin' de de şunları söyledi: "Başbakan yağ bulamayan bana mektup yazsın tonlarla göndereyim şeklinde konuşmaz.

Hiç bir ciddî Başbakan böyle demez, başbakanlık ayrıdır. Bakkallık ayrıdır. Eğer bir ülkede Başbakan kendini bakkal yerine koyduysa o ülkede düzen iyice bozulmuş demektir. Ben başbakanken de sermaye çevreleri yağ sıkıntısı yarattılar ancak o zaman benim de evimde yağ yoktu kime ben yağ gönderebilirdim."

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, bugün saat 15.00'de Karadeniz gezisinin son iskelesi olan Karadeniz Ereğlisi'ne gelecektir. Yanında bazı parlementerlerin de bulunduğu Ecevit'in Ereğli ye gelış nedeniyle emniyet teşkilatında izinler kaldırıldı.

Karadeniz Bakır'da 52 milyon liralık yolsuzluk iddiası yapıldı

ANKARA-(ANKA)-Karadeniz Bakır İşletmelerinde 2 milyon metreküp toprak harfiyatının piyasafiyatı 63 milyon liraya yapılabileceği ihale komisyonunca kararlaştırılmışken, 115 milyon liraya ihale edildi.

İhaleyi komisyonun ısrarlı muhalefetine rağmen kazanan Müteahhit Nafiz Yürekli'nin Enerji Bakanı Selahattin Kılıç ve Enerji Bakanlığı Müsteşarı Necdet Seçkinöz'ün eski iş arkadaşı olduğu bildiriliyor. Şirketin ihale için kurduğu 7 kişilik komisyon, kazının maliyet fiyatını ve diğer masrafları ile kârını hesapladıktan sonra metreküp fiyatı 40 lira üzerinden saptamıştı. Ancak idare meclisi kararıyla yapılan ihalede bir metreküp için 56 lira 50 kuruş isteyen müteahhit Nafiz Yürek'linin istemi kabul edildi.

KAZI İŞİNİN ACELESİ DE YOK

Murgul İşletmesindeki 2 milyon metreküp dekapay (maden cevherinin üzerindeki toprağın açılması) işinin acele olmadığı, zaman içinde Karadeniz Bakır İşletmelerinin kendi gücüyle de bu hafriyatı yapabileceği belirtiliyor. Karadeniz Bakır İşletmeleri 30 adet 35 tonluk kamyonu varken, şartnamede ihaleyi kazanan müteahhitten 15 adet 20 tonluk kamyon istendiği ifade ediliyor. Karadeniz Bakır İşletmelerinin 7 büyük ekskavatörünün 5 yardaküp gücünde olduğu belirtilirken, müteahhitten 2 küçük ekskavatör istendiği ve bunların 2 -3 yardaküp oldukları saptandı.

KOMİSYON KURULUYOR

Karadeniz Bakır İşletmelerinde, 15. Nisan 1975 tarihinde ve (X3), 108.5 sayılı referans ile, Murgul'daki dekapaj ihalesi için mali ve Ticari Genel Müdür Yardımcısı Başkanlığında yedi kişilik bir komisyon kurulmuştur. İhale komisyonu 20 Haziran 1975 günü konuyu incelemiş ve yüzde 20 müteahhit kârı dahil metreküp başına 41 lira 60 kuruş vermeye karar vermişti.

AYNI ZAMANLARDA YAPILAN AYNI İŞLER

Şirkete, ihale işlemleri yürüdüğü sırada yaptırılan Etibank, Genel Müdürlüğünün Mazıdağı fosfat dekapajı da örnek verildi. 750 bin metreküplük bir hafriyat olan Mazıdağı işinde, metreküp fiyatı 39.75 lira ile 41 liradır. Demir Çelik İşletmelerinin Divriği dekapajı da örnek verilmişti. Demir Export firmasının aldığı bu ihalede metreküp fiyatı 28 lira 90 kuruştur. Ancak 1975 yılında aynı konuda yapılan hafriyatlara bu fiyatlar verilmesine rağmen, Karadeniz Bakır İşletmelerinde ihaleye katılan firmaların çok daha fazla fiyat vermeleri de şaşkınlık yaratmıştı.

İkinci tekliflerde Nafiz Yürekli firması fiyat düşürmüş metreküp fiyatı olarak 57.98 TL. teklif etmiştir diğer üç firmadan birisi bir teklif yapmış ikisi ile bu defa teklif vermeyeceğini bildirmiştir. İhale komisyonu 9 Temmuzda

DEVAMI 2. SAYFADA

DİSK ve "Yasal mücadele" çağrısı

DİSK'in dün İstanbul'da yaptığı büyük miting, seçim öncesi Türkiye'sinde işçi sınıfının özlem ve iddialarını ortaya koyması açısından özel bir öneme sahiptir.

Mitingdeki konuşmacılar, belli noktaların üzerinde sözcüklerin altını çize çize durmuşlardır: Önce, bir "faşizm" belirtisi görmektedir işçiler. Türkiye'nin işçileri ve onun en bilinçli kesiti olan DİSK, geçen birkaç yılı, yöneticilerinin tutukevinden tutukevine sürüklenmesini, sıkıyönetimin yasakladığı sendikâl toplantıları ve grevleri unutmamışlardır. Türkiye'de yeniden bir iktidar boşluğu tehlikesinin belirdiği ve İktidardaki Adalet Partisinin baskı rejimi simgesi bir Faik Türün'ü İstanbul adayı yapabildiği bu günlerde, DİSK, faşizm belirtilerinden hem de haklı olarak sözetmektedir.

İşçilerin üzerinde dikkatle durdukları öteki konu, dış sorunların yoğunlaştığı şu dönemde, Türkiye'nin hiçbir konusunun bağlı bulunduğu blok çerçevesi dışında düşünülemeyeceğidir. Gerçekten, dış politikada izlenen kararsız ve tutarsız çizgi, giderek, en fazla işçilere zarar veren sonuçlar getirebilecektir. Zira, son tahlilde, dış politikanın ikna yolu - savaş olamayacağına göre - ekonomiktir. Ve bu ekonomik ikna yolu Türkiye'ye karşı kullanılmaya başlamıştır. Bir silâh ambargosu, aslında, Türkiye'yi silâhsız bırakmayabilir; içinde bulunduğu kritik dönemde Türkiye tabiîki elindeki dövizle silâh alır. Ancak kaynakların şu gün için öncelik taşıyan bu alana ayrılması, başka alanlardan, yani ekonomiden uzak tutulması demek olur. Oysa bizim sanayimiz, ithâl malı büyük hammadde gerekleriyle, ekonomik baskılar karşısında güçsüzdür. Ekonomideki bir daralmadan ise, kimsenin kuşkusu olmasın, ilk başta ve en büyük zararı görecek olan, işçilerdir. Üstelik, hiçbir söz hakları bulunmayan, kendilerinin tümüyle dışındaki kimselerce alınmış dış siyasal kararlar yüzünden...

Dış siyasal eleştirinin devamı, NATO ve CENTO anlaşmalarından çıkılması konusundadır. Türkiye'deki Amerikan üslerinin, kesin biçimde ve İncirlik üssü dahil olmak üzere Türk egemenliğine girmesini öneriyor DİSK temsilcileri. Bu öneri, üsler konusundaki belirsizliğin ve birbiriyle çelişen haberlerin, işçiler tarafından kesin bir çözüme bağlanması özlemini ortaya koymaktadır.

Mitingin öteki konusu, toplantının bir özelliğine de ilişkindir: DİSK'in bu mitingine, memur kuruluşları da katılmışlardır. Sendikâl hakları ellerinden alınmış bulunan memurlar, şimdi, DİSK'le beraber hareket etmektedir. Son aylardaki siyasal değişimin büyük gadrına uğramıştır Türkiye'nin ileri ve aydın memurları. İnanılmaz bir keyfilik, adeta bir intikam ve öç alma duygusuyla hareket eden sorumlular, özellikle öğretmenleri ve kişilik sahibi devlet görevlilerini bir hallaç pamuğu gibi savuruvermiştir. Bugün Türkiye'de öğretmen olmak, tertil olmakla eş anlamdadır, DİSK, bu mitingin kapsamın memurları da alarak, simgesel ve etkili bir girişimde bulunmuştur.

Ceza kanununun ünü 141 ve 142. maddeleri, mitingin bir başka konusudur. İşçi sınıfının temsilcisi olarak, işçilerin sınıfsal ve siyasal ağırlığın engellemek işlevi taşıyan bu maddeler, DİSK tarafından sert biçimde eleştirilmiştir. Ve nihayet, dünkü miting, toplumn tümünün yakındığı fiyat artışları ve işsizlik konuların, işçiler açısından yaklaşmış ve sorunları ortaya koymuştur.

DİSK'in dünkü İstanbl toplantısı, konuşmacıların da belirttiği gibi, bir ... yasal mücadele çağrısıdır".

DİSK, bütün sorunları sıraladıktan sonra, bunları bir yandan Türkiye'nin mevcut sosyal dzenine, bir yandan da iktidardaki Koalisyon Hükûmetine bağlamaktadır.

Öyle her olayda çılp konuşmayan, kendi ağırlığını yerinde ve iyi kullanmasınıbilen bir işçi kuruluşudur DİSK. Söylediklerine kulak vermeye, DİSK'e karşı olanların bile büyük yararı vardır.

İsmail Cem

OPEC yetkililerine göre petrol fiyatının dondurulması ihtimali var

Viyana- OPEC yetkilileri, petrol fiyatlarınınyıl sonuna kadar dondurulması olasılığının kuvvetlendiğini açıkladılar.

Yetkililer, 24 Eylül'de toplanacak olan OPEC Petrol Bakanları Konferansından önce kesinlikle hiç bir şeyin belli olmadığını, ancak son iki gün içinde ortaya çıkan bazı gelişmelerin, böyle bir dondurma kararı alınması olasılığını güçlendirdiğini söylediler.

OPEC'in bakanlar düzeyindeki toplantısı önümüzdeki Çarşamba günü başlayacak. Gözlemciler bu toplantının tartışmalı geçeceğini ve üye ülkelerden üçünün, petrol fiyatlarınınzam görmesinde ısrar edeceğini bildirdiler.

ferruh doğan

DİSK'İN BÜYÜK İSTANBUL MİTİNGİNDE FAŞİZME VE HÜKÜMETE ÇATILDI

«Türkiye'nin sorunları emperyalist sistemin dışında ve ayrı olarak değerlendirilemez»

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun dün İstanbul Taksim alanında düzenlediği "Demokratik Hak ve Özgürlükler İçin Mücadele Mitingi'nde DİSK adına Genel Başkan Kemal TÜRKLER ile Genel Sekreter İbrahim GÜZELCE ve ayrıca Mehmet ERTÜRK konuştu.

Konuşmasına, "Faşizm tırmanmakta devam ediyor. Parababaları işçi sınıfımıza, öğretmenlere, öğrencilere, köylülere, memurlara, savaş açtı." şeklinde başlayan, DİSK Genel Başkanı Kemal TÜRKLER, sözlerine:

"Onlar, emperyalist tekellerle ortaklık kurmuş bir avuç parababası, aşırı sömürü ve kâr düzenlerinin devamı için faşizm istiyorlar.

Biz halkız. Halkımız bağımsızlık, demokrasi, barış ve toplumsal ilerleme istiyor" dedi.

Kapitalist sistemin dünya çapındaki buhranının genelleşip, derinleştikçe, başta geri bıraktırılmış ülke halkları olmak üzere, tüm sömürü dünyası halklarının yoksullaşma sürecinin hızlandığını belirten TÜRKLER, emperyalizmin geriledikçe saldırganlığını arttırdığını; buna karşılık dünya emekçi kitlelerinin ulusal ve toplumsal kurtuluş, barış, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin yükseldiğini söyledi.

Kemal TÜRKLER konuşmasında, MC iktidarının işsizliği arttırdığını, fiyat artışlarını yüzde 25'in üzerine çıkarttığını, yeni fiyat artışları için 12 Ekim'i beklediğini, istifçiliğe ve karaborsacılığa yeşil ışık yaktığını, 7 ayda tam 10,5 milyar liralık dış borçlanmaya gittiğini, tarım taban fiyatlarını düşürdüğünü, hayalî bir firmaya tam 20,5 milyon lirayı vergi iadesi şeklinde hibe ettiğini, dış ticaret açığımızı 30 milyar liraya yükselttiğini, 100 büyük firmanın bir yıllık kârını ortalama yüzde 62 arttıracak tedbirler aldığını öne sürdü.

DİSK Genel Başkanı, sermaye sınıfları ve MC iktidarının işçilerin, öğretmen ve memurların, öğrencilerin, tüm ilerici ve demokratik güçlerin yasal mücadelesine saldırarak, Anayasa dışına çıktığını ve yasallığını yitirdiğini kaydetti ve "faşizmi tezgahlamaya çalıştıklarını" söyleyerek, sözlerini ülkemizi ve halkımızı tehdit eden "bu tehlikeye set çekecek, demokrasiyi yerleştirecek tek gücün işçi sınıfı ve onunla dayanışmaya girmiş halk" olduğu şeklinde sürdürdü.

Kemal TÜRKLER, sermaye sınıflarının ve MC iktidarının ekonomik, toplumsal ve siyasal saldırısına karşı işçi sınıfının ve onun sınıf ve kitle sendikası, ulusal ve demokratik bir örgüt olan DİSK'in önerilerini (özetle) şöyle sıraladı: Ücret artışlarının, fiyat artışlarının önüne geçmesi satın alma gücünün yükseltilmesi, temel tüketim maddelerinin üretiminin arttırılması, iş garantisi, ulusal ağır sanayiin kurulması, dış ve iç ticaretin, bankaların, sigorta şirketlerinin, tüm yeraltı ve yerüstü doğal zenginliklerimizin millîleştirilmesi, işsizlik sigortasının tüm çalışanları kapsayacak bir biçimde çıkartılması...

DİSK Genel Başkanı ayrıca:

Kadın emekçilerin toplum hayatının tüm kesimlerinde eşit haklara sahip olması için gerekli tedbirlerin alınmasını, lokavtın hak değil, suç sayılması, genel grev hakkının tanınması, grev hakkına konan tüm kısıtlamaların kaldırılması, referandumun yasalaşması, işkolları sayısının 16'ya indirilmesi, sendika seçme özgürlüğünün uygulanması, faşist 141 ve 142'nci maddelerin kaldırılması, tüm çalışanlara grev ve toplu sözleşmeli sendikalaşma hakkının tanınmasını istedi.

Kemal TÜRKLER, "DİSK'in savunduğu bağımsızlıkçı, barışçı ve onurlu bir dış politikanın gerekleri olarak: NATO ve CENTO'dan çıkılması, tüm ikili anlaşmaların yırtılması, İncirlik de dahil olmak üzere, tüm üslere bir daha geri verilmemek üzere ve fiilen el konulmasını, komşularımızla saldırmazlık paktları yapılması ve yeni ekonomik, kültürel ve siyasal ilişkilerin kurulmasını isteğini" bildirdi.

DİSK Genel Başkanı, TÜRK-İŞ ile ilgili olarak da, "Türk-İş' in her geçen biraz daha zayıfladığını ve işçi direnişlerini 'kanunsuz' ilân ederek, işverenlerin, MC iktidarının ağzını kullandığını" öne sürdü.

DİSK Genel Başkanı Kemal TÜRKLER sözlerini şöyle tamamladı:

"Küçük ayrılıkları bırakarak, güncel tehlike faşizme karşı, acil hedefimiz demokratik hak ve özgürlüklerin korunması, uygulanması ve genişletilmesi için güçlerimizi birleştirelim. Demokrasi cephesine yeni kitleler kazanalım. Hepimizi önümüzdeki ilk görev olarak MC iktidarını ve onu oluşturan kuruluşları zayıflatmaya, bu yasa dışı azınlık iktidarının ömrünü kısaltmak amacıyla birlikte Anayasal mücadeleye çağırıyorum."

Daha sonra konuşan DİSK Genel Sekreteri İbrahim GÜZELCE de özetle şunları söyledi:

"Dünya demokratik güçlerinin ve özellikle sosyalist sistemin her alandaki başarıları, emperyalist sistemin ve tek tek ülkelerdeki ona göbeğinden bağlı işbirlikçi yönetimlerin sonunu yaklaştırmaktadır.

Ülkemizde görülen ve her geçengün derinleşerek ekonomik, sosyal ve politik bunalımların bu temel gerçekten ayrı olarak değerlendirilebilmesine olanak yoktur.

Yıllar boyu "Küçük Amerika" olma sevdasıyla halkımızın gözünü karartanlar, "her mahallede bir milyoner" uğruna yüzbin yoksul yaratanlar, NATO, CENTO diyerek ülkemizi emperyalizmin saldırgan ittifaklarında boğduranlar, bugünkü somut problemleri, hayat pahalılığını, işsizliği, enflasyonist gidişi emekçilerin gözlerinden saklamak için çaba harcıyorlar.

Günümüzde işçi sınıfımızın ve geniş emekçi kitlelerinin en büyük ve en önde gelen problemi hiç şüphe yok ki geçim sıkıntılarıdır. İnsanlarımızın ezici çoğunluğu hayat pahalılığının, ağır vergilerin, işsizliğin ve yokluğun zor koşulları altında yaşamaya çalışmaktadırlar.

Ama bütün bunlara karşı işçi sınıfımızın, emekçi halkımızın BAĞIMSIZLIK, DEMOKRASİ, BARIŞ VE TOPLUMSAL İLERLEME mücadelesi durmuyor, genişliyor, güçleniyor."

DİSK'in Taksim alanındaki mitingine, çocuklarını kucaklarında taşıyan analar da katıldılar.

YARGITAY BAŞKANI MENTEŞ: "SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ İÇİN HİÇ BİR ŞEY YAPILMADI"

ANKARA - Yargıtay Başkanı Cevdet Menteş, siyasi partilerin seçim beyannamelerinde, Hükümet protokolü ve programlarında yer verilen ve muhalefette iken şiddetli savunulan Adalet sorunlarının iktidar olunca geri itildiğini söyledi ve "son bir yılda adalet sorunlarının çözümü için önemli hiçbir şey yapılmamıştır" dedi.

ÜST MAHKEMELER KURULMALI

Menteş, zaman kaybetmeden ilk mahkemelerle Yargıtay arasında üst mahkemeler kurulması gerektiğini belirterek şunları söyledi:

"Üst mahkeme, istinaf, yada ikinci derece mahkeme konusu memleketimizde daima tartışılmıştır. Yoğunluk kazanan görüş üst mahkemelerin biran önce kurulması doğrultusundadır. Üst mahkemelerin kurulmasıyla Yargıtay kural olarak maddi sorunun incelenmesiyle ilgilenmiyecek, sadece hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığına bakacak, hukuksal sorunun incelenmesiyle görevli olacaktır. Üst mahkemeler kuruluncaya kadar yargıtayın ağır yükünü hafifletebilmesi amacıyla sulh hukuk ve sulh ceza mahkemelerinden verilen kararların itiraz yoluyla asliye mahkemelerinde incelenerek kesin karara bağlanması, asliye ve sulh hukuk mahkemelerinden verilmekte olan kesin kararların değer ölçüsünün çoğaltılması yolunda usul yasalarında değişiklik yapılmasını gerekli görüyoruz."

STAJ ENSTİTÜLERİ KURULMALI

Adalet sorunlarının başında yetenekli hakim ve savcı yetiştirmenin geldiğini, bugünkü uygulamaya göre hakim adaylarının sınavla staja başladıklarını, iki yıl mahkeme ve Cumhuriyet Savcılığında belli süreler staj gördükten sonra kura ile hakim veya Cumhuriyet savcı yardımcısı olarak çoğunlukla yurdun elverişsiz bölgelerine atandıklarını açıklayan Menteş" kanımızca bu işlem ve usul sakıncalı olmaktadır. Hakim adayları kurulacak staj enstitülerinde en az iki yıl bilimsel ve uygulamalı bir eğitimden geçirilmeli, böyle bir eğitim devresinden sonra yapılacak sınavda başarı gösterenler hakim ve Cumhuriyet savcı yardımcısı olmalıdır.

Menteş, Cumhuriyet Savcılarına bağlı adli zabıta ve cezaevi zabıtası kurulmasını da önerdi genel zabıtadan ayrı bir adli zabıta olmamasının, zabıta mensuplarının sicil bakımından idareye bağlı olmalarının adalet işlerini aksattığını bildirdi.

10000 işçinin grev ve direnişi devam ediyor

İSTANBUL - Türkiye'de 20 işyerinde 3 bin 795 işçi, çeşitli biçimlerde direnişlerini sürdürürken, 27 işyerinde toplam 6 bin 235 işçinin grevlerini devam ettirdiği öğrenildi. Samsun Bakır İzabe Tesislerinde çalışan 300 işçinin direnişi en uzun eylem, DİSK üyesi Basın-İş Sendikası'nın Hür Aydın Gazetesi'nde 8 Haziran 1974 tarihinden beri yürüttüğü grev ise "en uzun grev" olarak nitelendirilmektedir.

Derlenen bilgilere göre, direnişte bulunan işyerlerinin çoğunluğunu İstanbul'da bulunan fabrikalar oluşturmaktadır. Direnişlerin ortak nedeninin "işçilerin istedikleri sendikalarda örgütlenmelerine engel olunması ve haksız işten çıkarmalar" olduğu bildirildi. Direnişte bulunan işçiler ya ilk defa sendikalaşmakta, ya da eski sendikalarından ayrılarak başka bir sendikaya geçmek istemektedirler. Sendika değiştirme sırasında öncülük eden işçilerin işverenler tarafından işten çıkarılması direniş nedenleri arasındadır.

Öte yandan direnişte bulunan 20 işyeri içinde 13 işyerinde çalışan işçilerin DİSK'e bağlı sendikalara geçmek için mücadele verdikleri dikkati çekmektedir.

Sungurlar Kazan Fabrikasında çalışan işçiler Bağımsız Çevher-İş Sendikasından istifa ederek DİSK'e bağlı Maden-İş Sendikasına üye oldular. Sendika değiştirme hareketine öncülük eden işçilerin işten çıkarılmaları üzerine 650 işçinin başlattığı direniş 12 Ağustostan beri devam etmektedir.

devam

Karadeniz Bakır

(BAŞTARAFI 1. SAYFADA)

toplanıp durumu incelemiş fiyatların durumu hakkında şu karara varılmıştır:

"a-Komisyonumuz, belirtilen fiyatları, şirketimizde mevcut fiili değerler kullanılarak yapılan hesap sonucu, bulunan kazı fiyatı ile memleketimizde halen yapılmakta olan dekapaj işlerine ait fiyatlarla kıyaslamış, ve yüksek bulmuştur.

b-Teklif edilen fiyatların düşüğü olan 57.98 TL/m3 fiyatı haddi aldığının üstünde ve finans man yönünden şirketimizin kaynaklarını zorlayacak mertebede bulunmuştur.

Netice: Yukarıda açıklanan sebeplerle, ihalenin yapılmamasına ve dört firmanın şirketimizde mahfuz olan geçici teminatlarının iadesine karar verilmiş olup genel müdürlüğün onayına arzedilmiştir."

Üretim Genel Müdür yardımcılığı bu karar üzerine Genel Müdürlüğü 11.7.1975 tarihinde ve referans 045/108.5-56 sayı ile, "komisyon kararından sonra teminat mektuplarının iadesini" istemiştir. Bu yazının üstüne genel müdür vekilli el yazısı ile şunları yazmıştır:

"En düşük fiyatı veren Firma ile 14.7.1975 günü şifahi bir müzakere daha yapılarak yeni bir teklif daha alınmıştır. Komisyonun bu teklifi inceleyerek neticesini genel müdürlüğe arzı." görüşmede ortaya çıkan yeni teklifin metrekup fiyatı 56.50 lira olduğu sonradan anlaşılmıştır.

KOMİSYON YİNE YÜKSEK BULUYOR

İhale komisyonu referans 045/108.5 ve 15 Temmuz 1975 te bu sözlü teklifi görüşmüş ve genel müdürlüğe önerilen fiyatın memleketimizde halen yapılmakta olan fiyatlara nazaran çok yüksek bulunduğunu bildirdi.

Karadeniz Bakır İşletmeleri bilster bakır, sülfirik asit ve gübre sanayiinde kullanılan 'pirit konsantresi üretmek için kurulan bir şirkettir. 45 milyon 1974 yılında ise 105 milyon lira zarar etmiştir. Bu dönemde bilster bakır üretimi kapasitesi yüzde 25 oranını aşamamış sulfurik asit hiç yapılmamıştı. (ANKA)

SEÇİM

KAMPANYA GİDEREK KIZIŞIYOR

ANKARA - Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu, hükümetin Ankara belediyesine elinden gelen her yardımı yaptığını açıkladı ve "hiçbir dönemde Ankaraya bu kadar yardımda bulunulmamıştır. Şu anda Ankara belediyesine daha fazla yardım yapma imkânı görmüyoruz" dedi.

Ankara belediye otobüs işçilerinin sürdürdüğü grevi sonuçlandırmak için taraflar arasında görüşmeler yaptığını belirten Feyzioğlu, şunları söyledi.

"Ankara halkının sıkıntısı son bulmalı, EGO grevi bitmelidir. Hükümet olarak her iki tarafla temas ettik. Büyük ölçüde yaklaşma sağladık. Meseleye siyasi hesaplar ve sendika tercihleri ötesinde bakılırsa taraflar çözüme ulaşırlar.

MHP DE AP'Yİ DESTEKLEMİYOR

ANKARA- MHP Genel Başkan yardımcısı Ali Fuat Eyüpoğlu düzenlediği basın toplantısında, AP tarafından ortaya atılan "milliyetçiler AP'de birleşiniz" sözünü geçersiz ve gerçekleşme şansı olmayan bir slogan olarak nitedi ve "Milliyetcilerin AP' de birleşmesinin, solun ve komünizmin tehlikesini önlemeye yetmediği gibi, bilâkis tehlikeyi arttırdığını hep beraber gördük" dedi.

MÜFTÜOĞLU "OLAN HER ŞEYİ BİZ YAPTIK"

URFA - Adalet Bakanı MSP li İsmail Hakkı Müftüoğlu Urfa MSP il binasında önceki gece yaptığı konuşmada CHP'ye hücum etti.

MSP parti binasında partililere hitaben bir konuşma yapan Müftüoğlu şunları söyledi:

"CHP - MSP koalisyonunun kuruluş nedenlerini anlatarak 101 gün süren hükümet buhranı sırasında sola karşı olan partilere iki defa mektup yazdım, Bizi adeta terslediler. Biz yedi buçuk aylık hükümet döneminde reçel kavonozunu kaşıklayedik. Kendilerine dışarıdan yalattık.

CHP İSTANBUL'DA 117 TOPLANTI YAPACAK

İSTANBUL - CHP 12 Ekim seçimine kadar İstanbul il hudutları dahilinde 117 toplantı düzenlemeyi planlamıştır.

Propaganda süresinin sonuna doğru büyük ihtimalle CHP Genel Başkanı Ecevit'in'de katılacağı miting düzenlenecek.

CHP'nin senato seçimi için İstanbul'da görev alan parlamenterleri ile il örgütü bugünden itibaren 9 Ekim'e kadar tüm ilçeler ve köyleri kapsayan toplantıları düzenleyecekler. (THA)

1975 SENATO SEÇİMLERİ

DENİZLİ

- *AP adayı Menderes'in yakını*
- *Oya katılma oranı düşük*
- *MSP'nin sesi duyulmuyor bile*

Adaylar •

AP (Baha Akşit (Doktor), Mehmet Emin Durul (Emekli Subay), CHP: Hüseyin Atmaca (Eğitimci. Senato Denizli üyesi) Süleyman Ertuğrul (Öğretmen),

DP: Hasan Basri Albayrak (Demokratik Parti kurucusu, eski milletvekili) Nedim Timoçin (Eczacı),

MSP: Rahmi Özer (İlahiyatçı, Denizli eski müftüsü) M. Kasım Bilge (Elektrik Yük. Mühendisi Vakıflar Genel Müdür yardımcısı),

MHP: Naci Kuşadalı (Em. Binbaşı), Mehmet Pektaş (Avukat)

TBP: Hasan Doğan (Dr. Avukat), Fazlı Goral (Mali Müşavir)

Batı Anadolu'nun Ege' ye yaklaşan illerinden biri Deniz' li; doğal güzelliği yurt dışına dek taşmış, ünlü Pamukkale'yi her yıl binlerce turist gezip görüyor.

Siyasal yaşamı da oldukça ilginç Denizli'nin; nüfus artış hızı orta büyüklükte, son onbeş yıl içinde Denizli'nin nüfusu yüzde 20 dolayında artmış.

Ancak garip bir rastlantı belki, sandık başına gidip oy veren seçmen sayısı hemen aynı kalmış.

1961 yılındaki buyana, yaklaşık 145 bin Denizlili sandığa gitmiş, oy vermiş.

Nüfus artığına göre, oya katılma oranı da giderek düşüyor demektir. Öyle 27 Mayıs'ta oya katılma oranı yüzde 80 idi, 1973 genel seçimlerinde yüzde 60.

OY DAĞILIMI ZİKZAKLI

Hem tarihi, hem de giderek hızlı bir sanayileşme sürecinin başlarında bir il.

Denizli'de sanayi sektörü kadar hizmet sektörü de hızla gelişmekte, özellikle son yıllarda turizm alanındaki yatırımlar, Denizli'ye çok sayıda yabancıların gelmesine yol açıyor.

Yabancılarla temas, her zaman dışa açılan bir pencere demektir; bu yüzden o bölge halkının dünya görüşünde, değişimler olur, inanç ve düşüncelerinde değişimler olur.

Oylamada da açıkça görülür bu.

OYA KATILMA ORANI AZ

Çok partili siyasal yaşamın başladığı 1950 yılındaki seçimlerde, 134 bin seçmen oy kullanmış; katılma oranı yüzde 87. O yılın siyasal konjonktürü göz önüne alınırsa fazla yüksek bir oran sayılmaz, 1950 seçimlerinde pek çok ilde yüzde 90'ın üstündeydi, oya katılma oranı.

1954 yılı seçimlerinde bu oran varlığını korumuş: Yüzde 87.

Sonra gerilemeye başlamış.

Sırasıyla 1957 ve 1961 yıllarında yüzde 80, 1965'te yüzde 68

1969 ve 1973 seçimlerinde ise garip bir rastlandı, oya katılma oranı aynı: Yüzde 60.

MENDERES'İN DP'Sİ VE DENİZLİ

1950 yılından 27 Mayıs Devrimine dek, Menderes' in DP'si Denizli'deki geçerli oyların yüzde 50'den çoğunu almış.

CHP'ye gelince: 1961 yılına dek, yüzde 47 dolayında seyretmiş CHP'nin oyları. Çoğunluk sistemi olduğu için de bu ilde hiç bir milletvekili çıkaramamış.

1961 yılından sonra durum da bir değişim görülüyor.

Menderes'in oy mirasına konmayı başarmış AP; oyların gene yüzde 50'den çoğunu toplamış.

CHP ise sürekli oy yitirmiş 27 Mayıs'tan sonra.

1961 seçimlerinde yüzde 40; 1965'te yüzde 32; 1969 yılında da yüzde 29.

1973 genel seçimlerinde durum değişiyor.

AP'DEN BÖLÜNMELER DP

1971'ler Türkiye'nin siyasal yaşamında önemli değişimlerin olduğu bir dönem.

İki yeni parti doğuyor; MSP ve Bozbeyli'nin DP'si. Sonra bir 12 Mart olgusu var.

Bu iki parti de sağ çizgide MSP her ne kadar İslam Sosyalizmi temasını işliyor, ya da görünümü öyle. Bir yerde şu da bir gerçektir ki, siyasal partilerde tüzük ve programlar temeldir ama liderlerle yöneticilerin tutumları, parti özgürlüğünün toplumsal ve sınıfsal yapımı da önemli.

Bozbeyli'nin DP'si AP' den kopan parlamenterlerle kuruluyor, kısa bir süre sonra da genel seçimlere katılıyor.

AP de DP de sağ oylara sahip çıkmanın yarışını Denizli'de de sürdürüyor 1973 genel seçimlerinde.

Bunda Bozbeyli başarıya ulaşıyor da.

AP 'DEN KOPAN OYLAR

Bozbeyli, 1973 genel seçimlerinde hızlı bir "Siyasi taarruza" geçerek birçok bölgede AP'den oy aldı; hele yanında ağır top "Bayar" oldu mu!

AP ADAYI MENDERES'İN YAKINLARINDAN

AP'nin sağlam bir oyu var; en kötü olasılıkla 50 bin oy. Buna göre, AP bir senatörlüğü alır.

AP'nin senatör adayı da oldukça ilginç. Menderes'in yakınlarından Baha Akşit. Üç dönem DP' den milletvekili çıkmış.

Şimdide Denizli'den Senato adayı; AP'den elbet, Liste başında.

CHP' nin liste başında ise halen Denizli Senatörü Hüseyin Atmaca yer alıyor.

AP'nin 50 bin, CHP'nin de 50 bin oyu var.

SONUÇ NE OLABİLİR?

12 Ekim Senato seçimlerinde, AP'nin dediğimiz gibi, bir senatörlük kazanması kesin.

Yani, Menderes'in yakınlarından Baha Akşit, AP'den Denizli Senatörü.

CHP'den Hüseyin Atmacada öyle, kazanması kesin.

Ancak 9 Aralık yerel seçimlerinde Denizli'de en kazançlı çıkan parti CHP; oyların yüzde 43'ünü alıyor. Demek üç ay içinde birden oylarını yüzde 9 artırabilmiş.

AP'nin Denizli'de aldığı en yüksek oy oranı yüzde 65'bu da iki senatörlüğü kazanmasına yetecek düzeyde değil.

DENİZLİ'DE AP İLE CHP, OYLARI PAYLAŞIYOR

Oy Dağılımı

	MİLLETVEKİLİ 1961	MİLLETVEKİLİ 1965	SENATÖR 1966	MİLLETVEKİLİ 1969	MİLLETVEKİLİ 1973
AP	56	61	63	55	34
CHP	40	32	31	29	34
DP	-	-	-	-	23
MSP	-	-	-	-	5
MHP	-	-	-	3	1
TBP	-	-	-	1	-

Bugün ve Yarın

Bu köşede günümüzdeki Senatonun illere göre partiler arasındaki dağılımı ile 12 Ekim seçimi sonrasının tahmini yarın başlığı altında yer almakta.

	AP	CHP	ORTADA
BUGÜN	1	1	
YARIN	1	1	

MİTİNGDEN NOTLAR

DİSK'in düzenlediği "Demokratik Hak ve Özgürlükler İçin Mücadele" mitingi dün öğleden sonra Taksim alanında yapıldı.

TAKSİM ALANINDA GÜZEL BİR GÜN

DİSK'in "Demokratik hak ve Özgürlükler İçin Mücadele Mitingi" dün Taksim meydanında yapıldı. Onbinlerce işçi bir ağızdan haykırdı: Faşizme geçit yok! Gerçekten de mitingin en anlamlı, en dolgun içerikli sloganı buydu.

Miting meydanı saat 12.30'dan itibaren İstanbul'un dört bir köşesinden gelen işçilerle yavaş yavaş dolmaya başladı. İstanbul'un belli başlı işçi semtlerinde, sanayi bölgelerinde sabahtan başlayan hareketlilik öğleye doğru büyük işçi öbekleşmelerine dönüştü, Topkapı, Sefaköy, Topkapı Maltepesi, Zeytinburnu, Yeni Mahalle, Çırpıcı Çayırı, Osmaniye, Kazlıçeşme, Avcılar'dan gelen işçiler Saraçhanebaşında on bini aşkın bir grup oluşturdular ve Taksim yönünde yürümeye başladılar.

Bu büyük gruba Alibeyköy, Silahtar, Hasköy, Gaziosmanpaşa, Bolat, Eyüp, Ayvansaray yörelerinden gelen işçiler Şişhane'de katıldılar. Sayıları 20 bini bulmuştu. Tünel'den İstiklâl Caddesine doğru yürümeye başladılar.

İstiklal Caddesindeki AP İl Merkezi önünde polis olağanüstü tedbirler almıştı.

Büyük yürüyüş kolu İstiklâl Caddesinden Taksim Meydanına akarken Şişli, Levent, Kağıthane, Gültepe, Maslak, Sanayi Mahallesi, Çeliktepe yöresinden gelen işçi kolu davullar çalarak Harbiye üzerinden Taksim Meydanına girdiler. Kartal, Pendik, Gebze yöresinden gelen işçilerle İstinye, Beykoz, Ortaköy ve Beşiktaş'tan gelen işçi kolu ise Gümüşsuyu Caddesini izledi.

Saat 15.00 de miting alanı tamamen dolmuştu.

Ancak daha sonra kürsünün tam karşısında yeralan küçük bir grup bu sloganların dışında bazı sloganlar kullanmak isteyince kavga çıktı. O sırada Kürsüde DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce konuşuyordu. Güzelce'nin ikazlarına rağmen kavga bir şiddetlendi. Hatta yer yer panik halinde kaçışmalar görüldü. Ancak kürsüden haykırılan "İşçiyiz Güçlüyüz Devrimde Öncüyüz" sloganı ile "birlik" sağlandı. Küçük grup DİSK miting görevlileri tarafından çembere alındı ve miting sonuna kadar küçük tartışmalar dışında herhangi bir olay çıkmadı.

Miting Sıtkı Coşkun'un sunuculuğuyla başladı ve ilk konuşmayı Maden İş Sendikası Genel Sekreteri Mehmet Ertürk yaptı. Ondan sonra DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce, en sonra da DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler konuştu.

Türkler, konuşmasının bir yerinde CHP lideri Ecevit'e yapılan saldırılara değindi. Bu kesimde kürsü civarındaki bir grup "Halkçı Ecevit" diye bağırdı. "Bağımsız Türkiye", "İş, Ekmek, Hürriyet, Faşizme Nihayet", "Referandum Hakkımız, Söke Söke Alırız" gibi sloganlar sık sık tekrarlandı.

Mitingi izleyen gazeteciler oldukça rahattı. Kürsü civarında uygun yerlerden aralarında şakalaşarak mitingi izlediler. Aralarında kalabalık "tahminleri" yaptılar. Ancak sayılar birbirini tutmuyordu. Tahminler 40 bin ile 65 bin arasında değişti.

Buna karşılık foto muhabirleri pek rahat çalışamadılar. Gerek işçiler, gerek görevliler ile fotoğraf çekip çekmemek meselesinden tartıştılar. İşçiler ve görevliler, polisin fotoğraf çektiğini sanıp gazetelerin foto muhabirlerini tartakladılar. Oysa polis görevlileri ellerinde en modern teleobjektiflerle, 16 milimetrelik filim makinaları ile inşa halindeki İnterkontinental otelinin terasında mevzilenmişlerdi. Diğer muhabirler de bu çekim olanağından yararlanmak istediler ama İnterkontinental'in Karadenizli bekçisi izin vermedi. Belirgin bir Karadeniz ağzı ile fotoğrafçıları tersyüz etti: "Ha orasi emnuyete mahsustur" dedi.

Miting saat 17 sularında olaysız olarak dağıldı. Büyük gruplar halinde dağılan işçiler aynı sloganı haykırıyorlardı. "Faşizme geçit yok." (İSTA)

Politika

21 EYLÜL 1975 YIL: 3 SAYI: 820

Güneş	Öğle	İkindi
5,51	12,7	15,36
Akşam	**Yatsı**	**İmsak**
18,14	19,45	9,41

İDARE: Babıali Cad. Tasvir Han Kat: 4
TELEFON: 22 84 46
İLAN TARİFESİ: Sütun santimi 100 TL.
KİTAP İLANLARI: Sütun santimi 50 TL.
İSTANBUL BASIMI: İstanbul Matbaacılık VEB Ofset Tesisleri
ANKARA BASIMI: Daily News VEB Ofset Tesisleri.
ANKARA İDARE: Ziya Gökalp Cad. 16/4 Tel: 25 31 17
GENEL DAĞITIM: Hürriyet Gazete Dağıtımı A.Ş.

Lübnan'da iki hafta süren çarpışmalarda 500'den fazla ölen ve yaralanan var

Beyrut'ta çarpışmalar yeniden şiddetlendi, ordu olaylara hiç bir müdahalede bulunmuyor

BEYRUT - Lübnan başkenti Beyrut'ta dün sabaha karşı yavaşlayan çarpışmalar tarafların birbirlerine topçu ateşi açmaları ve roketlerle saldırmaları üzerine beklenmedik şekilde tekrar şiddetlendi ve hükümet kentin bazı kesimlerinde bütün günü kapsayan sokağa çıkma yasağı ilân etti..

Olaylar dün damlarda ve sokak aralarında saklanan silahlı kişilerin hareket eden her şeye ateş açmaları üzerine başladı ve kısa bir süre içinde Beyrut sokaklarında kanlı çarpışmalar patlak verdi.

Son alınan haberler kentin bazı kentlerinde militan Hıristiyanlarla Müslümanların çarpışmaya devam ettiklerini ve karşılıklı olarak birbirlerinin mevzilerini roket, bomba topçu ateşi ve makineli tüfeklerle dövdüklerini gösteriyordu.

Dünkü çarpışmalar sırasında yeniden ölen ve yaralananlarla birlikte, Lübnan'da iki haftayı bulan kanlı olaylar sırasında en az 500 kişinin öldüğü ve yaralandığı bildirildi. Bu arada çarpışmaların en yoğunlaştığı Karantina, Sin el Fil mahalleleriyle kentin merkezindeki Şehitler Meydanı'nın büyük çapta hasara uğradığı öğrenildi. Kentin bu kesimlerinde yangınların da devam ettiği bildiriliyor.

Çarpışmaların devam ettiği semtlere gönderilen devriye kuvvetleri olaylara dün de karışmadılar. Hükümet içinde ordunun müdahalesiyle ilgili görüş ayrılıklarının giderilemediği, Raşit Kerami'nin, ordunun müdahalesinin olayları daha da büyüteceğine inandığı bildirildi. İçişleri Bakanı Kamil Şamun ise kendisiyle aynı görüşte olan bakanlarla birlikte, ordunun bir an önce müdahalesini istedi. Buna rağmen Kamil Şamun'un da artık olayların kolay kolay yatışacağına inanmadığı belirtiliyor. Kendisi dün bu konuda yabancı bir gazeteciye verdiği demeçte, "Ordunun müdahalesi çok geç kaldı. Bundan sonra ordu müdahale etse de, çarpışmalar kolay kolay durmaz." dedi.

Pierre Gemayel'in başında bulunduğu sağcı Hıristiyanlar'dan oluşan Falanj Partisi'nin ön cephede çarpışan liderlerinden biri ise, kendisiyle konuşan UPİ ajansı muhabirine "Hangi ordudan bahsediyorsunuz? Günlerdir orduyu bekledik ve çok şey kaybettik. Artık kendi kendimizin ordusuyuz. Çarpışacağız ve Lübnan'ı içinden yıkmaya çalışan düşmana rahat vermeyeceğiz." dedi. Falanjistler başkent Beyrut'un merkez kesimleri etrafına barikatlar kurarak, buralara solcu Müslümanların girmesini engellediler. Başkentin bu kesimlerinin hâlâ Falanjistlerin denetiminde olduğu ve bu semtlere sadece uzaktan makineli tüfek ateşi açılabildiği bildiriliyor.

Beyrut'un en zengin mağazalarının bulunduğu Hamra caddesi ile çevresinin de Falanjistler tarafından savunulduğu ve Müslüman gerillaların buraya henüz giremedikleri bildiriliyor.

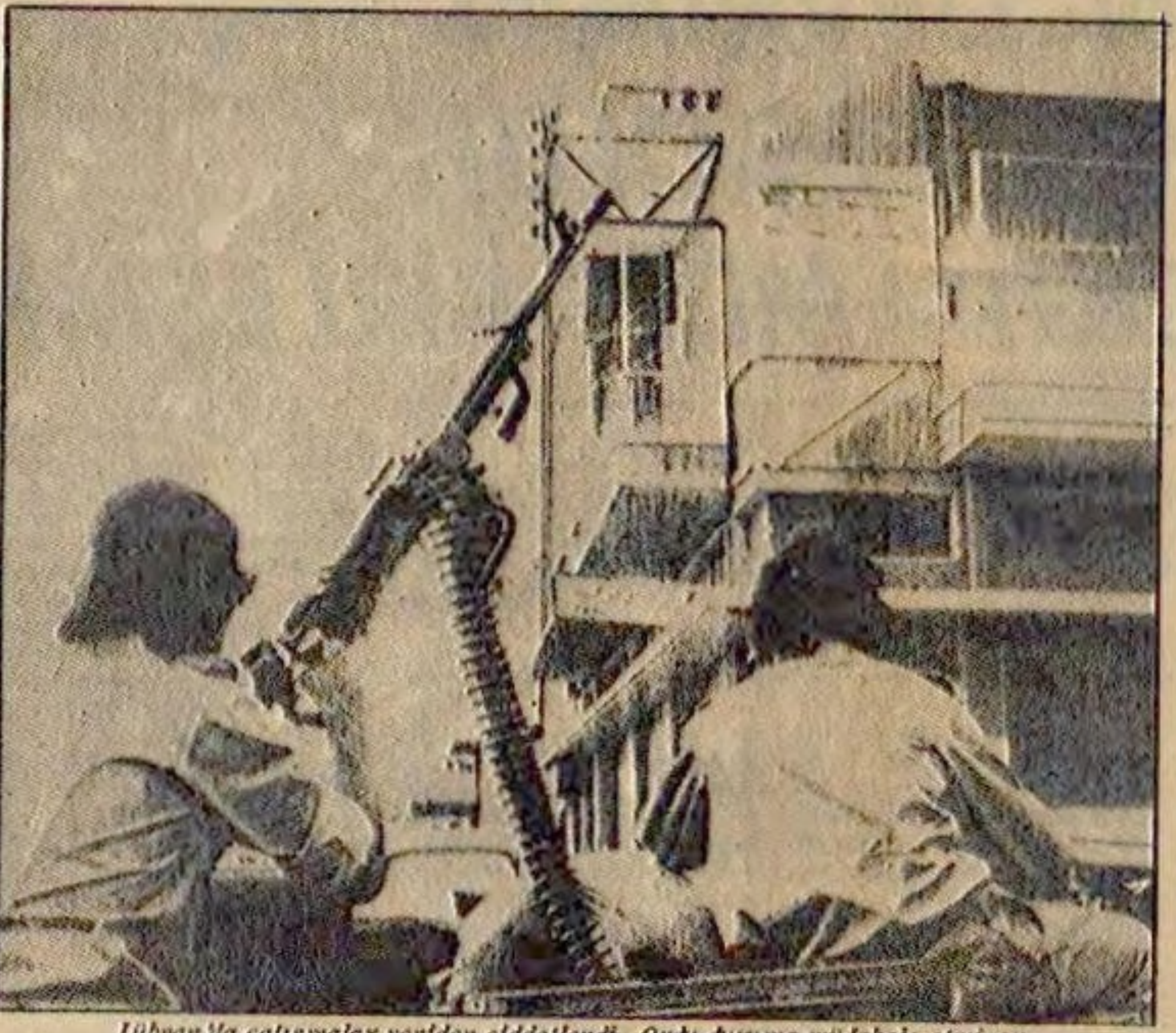

Lübnan'da çatışmalar yeniden şiddetlendi. Ordu duruma müdahale etmiyor.

Suriye Dışişleri Bakanı arabuluculuk için Beyrut'ta

BEYRUT - Lübnan Güvenlik Kuvvetleri Müslümanlarla Hıristiyanlar arasındaki sokak çarpışmalarını önlemek için tethişçilere ateş açarlarken, Suriye Dış İşleri Bakanı Abdel Halim Haddam arabuluculuk yapmak için Beyrut'a geldi.

Son 48 saat içinde Beyrut'taki çatışmalarda en az 50 kişinin öldüğü 80 kişinin de yaralandığı bildirilmekte.

Beyrut'un iş ve alış-veriş merkezlerinde cereyan eden roketli, makinalı tüfekli ve bombalı çatışmalar bir çok binanın enkaz haline gelmesine yolaçtı.

Öte yandan çatışmaların Beyrut'un 50 kilometre doğusundaki Zahle kentine de sıçradığı haber verilmekte.

Lübnan Güvenlik Kuvvetlerinin çatışmaları durdurmakta yetersiz kaldığı, yer yer birbirleri ile çatışan Müslüman solcularla Hıristiyan sağcı çetelere ateş açtığı bildirilmekte.

Bu yıl Mayıs ve Haziran aylarında da Lübnan'da Hıristiyanlar ile Müslümanlar arasında çıkan çatışmalara Haddam arabulucuk yapmıştı. (THA)

Güney Vietnam ile Hong Kong arasında posta servisi kuruldu

HONG KONG - Güney Vietnam ile İngiliz kolonisi Hong Kong arasında posta servisinin kurulduğu açıklandı.

Hong Konglu posta yetkilileri ancak çok hafif mektupların kabul edileceğini, henüz paket ve eşya gönderme servisleri konusunda bir anlaşmanın imzalanmadığını bildirdiler.

Devrim Konseyi "Süngü Yasası"nı kaldırdı

Le Monde/Politika

LİZBON - 18 Eylül, perşembe günü, ülkeyi "sağ bir hükümet" ile tehdit eden yazgıya karşı sokak tertipleri. Ertesi gün, Belem Sarayının yaldızlı tambrileri altında, yeni kabinenin kuruluş törenine katılış. 24 saatden daha az zamanda, Portekiz Komünist Partisi, duraksamaları ve zigzaglarından kaba bir özet vermiş oldu. Acaba böylece PKP, bundan böyle iki tel üstünde oynayacağını mı söylemek istiyor; iktidar ve muhalefet ?

Yeni geçici hükümet daha doğmadan, Lizbon kentinde, yirmi bin kişi hükümete karşı sokağa inmiş bulunuyordu. Başkentin komünist banliyölerindeki işçiler, "devrimin kazançları" üstünde oynayacak bir politikaya karşı güvensizliklerini belirtmek için hükümetin ilânını beklemediler. Komünist Partisi, tüm kalelerini seferber etmişti. Parti olarak gösterilerde gözükmese bile, girişimin aşağı yukarı ondan geldiği belliydi. Gösteri için çağrılan işçi komisyonları çoğunlukla, PKP'nin geleneksel olarak en güçlü olduğu fabrikalardan, sektörlerden ve bölgelerden gelmişti.

Taban, uzlaşmaya karşı. Yöneticilerin sürekli ileri-geri hareketleri ile düzeni bozulmuş bir şekilde ona esnek olmanın zorunluluğu tepeden anlatıldığı zaman "sert çizgi" politikası uygulamaya gene devam ediyor. PKP Genel Sekreteri Cunhal, bir numaralı düşmanın şimdi "faşizm" olduğunu birçok kez söylemesine rağmen, perşembe göstericileri gene de büyük bir tutku ile sosyal demokrasiye saldırıyorlardı.

Bir genç komünist bize "parti boyun eğdi", "belki de başka türlü yapamazdı." dedi, şaşırmış, hayal kırıklığına uğramış bu militan, kuşkusuz parti yönetiminin açık bir muhalefete geçmesini yeğ tutuyordu. Cunhal ise, hiçbir şeyi bozmamak yolunu seçti. Birkaç günlük bir direnişten sonra, Merkezcilerin isteklerini kabul etmek zorunda kaldı. PKP ancak bir bakana sahip olacak, Demokratik Halkçılar ise iki.

Komünistler, müzakereler sırasında izledikleri taktik ile, Sosyalistleri, sollarında yahut sağlarında, ama ancak bir müttefik seçmeye zorladılar. Soares'in dostları bu manevrayı boşa çıkardı, askerlerle birlikte her şeyi kendi tekeline alacağını söyleyerek karşı tarafa gözdağı verdi.

Artık sosyalistler kazançlarını hesaplayabilirler; dört bakanlık, ekonomi sektörü üstüne hemen hemen tamamen el koymuş! Bu kesimde yer alan Maliye, Ticaret ve Tarım Bakanlıklarını eli altında toplamış oluyor, Sosyalist Parti.

Aylardan beri zorlu çekişmelerin üstünde yoğunlaştığı Haberalma Bakanlığı ise tamamen yeni baştan örgütlenecek. Bazı gazeteler ortadan kaybolacak, bazıları ise çizgi değiştirecek. Sonuncu, Republica eski sahiplerine geri verilecek. Bu arada Haberalma Bakanlığının rahatsız koltuğuna oturmak için Bakan adaylarının birini çiğnemediği de bir gerçek.

Her şey henüz çözümlenmedi; Haberalma, sıcak bir nokta olmakta devam ediyor. Bununla birlikte, Portekiz basını ilk büyük çarpışmayı kazandı. Devrim konseyi, onbir gün önce, kışlalarda meydana gelen olayların yayınlanmasını yasaklayan yasayı kaldırdı. "Süngü yasası" yaşamadı. Bu, otoritesini belirgin kılmak isteyen yeni bir iktidarın ilk "sert" yasasıydı.

ŞAH: "BASRA KÖRFEZİNDE KOMÜNİST BİR YÖNETİM KURDURMAYACAĞIM,,

BEYRUT: İran Şahı, Basra körfezi bölgesinde komünist bir rejimin kurulmasına izin vermeyeceğini söyledi.

Mısırlı ünlü yazar ve gazeteci Muhammed Hasaneyn Heykel'e verdiği ve Beyrut'ta çıkan El-Enver gazetesinde yayınlanan demecinde İran Şahı, Basra körfezinin ve özellikle körfezi Hint Okyanusuna bağlayan Hürmüz boğazının İran'ın "candamarı" olduğunu belirterek şöyle dedi:

"Hürmüz boğazı İran'ın dış dünyaya açılan kapısı ve can damarıdır. Bu boğazdan geçip dış dünyaya dağıtılan günlük petrolümüzün tutarı 180 milyon dolar değerindedir. Bu nedenle Basra körfezinin batı yakasındaki Arap topraklarında bize düşman bir komünist rejimin kurulmasına izin vermeyeceğim".

Umman Sultanlığının Zafer bölgesindeki gerillacıların komünist olduklarını ve duruma hâkim oldukları takdirde Hürmüz boğazının batı yakasını ele geçirip İran petrollerinin bu boğazdan geçişini tehdit edeceklerini öne süren Şah, bunu önlemek için Zafer gerillalarına karşı çarpışmak üzere Ummana askeri birlik gönderdiğini söyledi ve şöyle dedi:

"Zafer İhtilâli aslında büyük bir şey değildir. Fakat bir kıvılcımdır. Ben kıvılcımı, daha yangına yol açmamışken söndürmek istiyorum".

Kuzey Irak'taki kürtleri de desteklemiş olduğunu kabul eden Şah, Irak'la anlaşmaya vardıktan sonra kürtlerden desteğini çektiğini ve şimdi Irak'la aralarının iyi olduğunu söyledi. (ISTA)

Yıllık çimento fazlası iki yıl içinde 2 milyon tona çıkarılacak

ANKARA - Hükümet 1977 yılına değin, yapılmakta olan yeni fabrikalar ve tevsii gerçekleştirilecek ünitelerle, yıllık çimento fazlasını 2 milyon tona çıkarmayı planlamaktadır. Tüketim ile üretim arasında oluşturulması öngörülen fark, Çorum, Aşkale, Gaziantep çimento fabrikalarına değirmen ilavesi ile sağlanacaktır.

Yurt içindeki tüm üretimin aylık ortalaması 1 milyon 248 bin tondur. Buna karşılık aylık tüketim 1 milyon 17 bin ton olarak gerçekleşmektedir. 230 bin dolayındaki üretim fazlasının 160 bin tonu ihracata ayrılmıştır. Kalan 70 bin ton rezerv olarak elde tutulmakta, Ekim sonuna değin bu miktarın 200 bin tona ulaşması beklenmektedir.

Ancak Lice depremi nedeniyle Doğu'da yeni konutların yapımına geçilmesi planlandığından bu miktarın gerçekleşemiyeceği belirtilmektedir.

Yapılan son hesaplamalarda yıllık çimento üretiminin yüzde 18,1, iç tüketimin ise yüzde 20,3 oranında arttığı saptanmıştır. (ANKA)

Volkswagen dizel motoru ile de çalışacak

LONDRA - Volkswagen firması dizel motorları ile çalışacak ilk modelleri için İngiliz "Perkins otomotif" dizel motorlarını seçti.

Perkins motoru Federal Almanya'da yapılanların ilkidir ve yapımcıların dediğine göre her anlamda uluslararası nitelikte bir motordur. Metrik sisteme göre ayarlanan bu motor hakkında yetkililer, motorun Avrupa'da yürürlükte olan ses çıkartma ve duman yapmayı yasaklayan yasalara uygun biçimde yapılmakta olduğunu söylediler. (THA)

Batı Alman oto sanayiinde canlanma var

FLENSBURG - Geçen yıl petrol bunalımı ve ekonomik düzensizlikler nedeni ile etkilenen Batı Almanya oto endüstrisinin, bu yıl iç satışlarında artış olduğu açıklandı.

Motorlu araçlar dairesinin yaptığı açıklamaya göre, 1975 yılının ilk 8 ayında binek arabaları, station-wagon ve ticari araçlar olmak üzere 1 milyon 576 bin 315 yeni otonun kaydı yapıldı. Geçen yılın aynı dönemine oranla bu yüzde 17,6 oranında bir artış olduğunu gösteriyor.

Binek arabaları ile station-wagonların satışları 1 milyon 424 bin 866 üniteye ulaştı. Bunların satışları da 1974'ün aynı dönemine oranla yüzde 18,9 arttı.

Ağustos ayı satışları binek arabaları, station-wagonlar ve ticari araçlar dahil 135 bin 936 ünitedir. Ağustos ayında satışlarda temmuz ayına oranla yüzde 30,7 düşme oldu. Ancak bu yılın Ağustos ayı satışları, 1974 Ağustosu satışlarından yüzde 13,3 fazla olarak gerçekleşti. (THA)

ELEMAN ARANIYOR

Gazetemizin dizgi, IBM ve tashih servislerine tecrübeli gececi elemanlar aranmaktadır. Müracaatın bizzat gazetemize yapılması.

"Ateş kes" hükümeti üyeleri

Portekiz'in Amiral Azevedo başkanlığında kurulan yeni hükümetinin üyelerinden bazıları yemin töreni sırasında görülüyor. Soldan sağa doğru Kominikasyon Bakanı bağımsız Antonio Santos, Sosyal Techizat Bakanı komünist Alvaro Veiga Oliverira, Eğitim Bakanı Binbaşı Vitor Alves, Dış Ticaret Bakanı sosyalist Jorge Campinos. Veiga Oliveira, kabinenin tek komünist üyesidir.

Kissinger: "Sina anlaşması petrol ambargosu tehlikesini kaldırdı,,

WASHİNGTON - Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, petrol ihraç eden ülkeler örgütü (OPEC) üyelerine, petrol fiyatlarına zam yapmaları konusunda uyarıda bulundu ve bunun kimsenin çıkarına olmayacağını söyleyerek, OPEC ile petrol tüketen ülkeler arasında kurulmasına çalışılan diyalogu tehlikeye atabileceğini belirtti.

Kissinger, OPEC ülkeleri bakanlarının 24 Eylül'de Avusturya'nın başkenti Viyana'da toplanarak petrol fiyatlarına zam yapıp yapmama konusunu görüşeceklerini ve yeni bir fiyat artışının kurulmasına çalıştıkları diyalogu tehlikeye atacağini, zammın kimsenin çıkarına olmadığını belirtti.

Kissinger, bu arada, ABD'nin petrol ikmal kaynaklarının denetimini yeniden elde edeceğini ve geleceğini başkalarının kaprislerine bırakmayacağını söyledi.

Alt-komisyonda yaptığı konuşmada başka konulara da değinen Kissinger, Mısır ile İsrail arasında son imzalanan anlaşmanın ABD'nin petrol sorunlarında yararlı olacağına işaret etti.

Kissinger, Çin'in önemli bir petrol ikmalcisi olarak dünya piyasasına girmesinin, OPEC'in tek yanlı olarak petrol fiyatlarını artımasını önleyeceğini ve bunun, Çin ABD'ye doğrudan petrol satmazsa bile gerçekleşeceğini ileri sürdü.

Amerika Dışişleri Bakanı Henry Kissinger önceki gün Sina ara anlaşması konusunda yeniden konuştu ve bu anlaşma sayesinde, petrol ambargosu tehlikesinin azaldığını söyledi.

Kongre Ekonomi Karma Komisyonu alt-komitesinde konuşan Henry Kissinger, dış politika konuları ile petrol ambargosu konusunda bir ilişki kurmak istemediğini, ancak Mısır-İsrail anlaşmasının bu konuda büyük yararlar sağlayacağı umudunda olduğunu belirtti.

Kongre'yi ara anlaşmasının onaylanması için inandırmağa çalışan Kissinger, Sina anlaşmasının Araplarla İsrailliler arasında Orta-Doğu sorununa toptan çözüm getirilmesi ya da İsrail ile Arap ülkelerinin ayrı ayrı anlaşmalar yapmaları için zaman sağlayacağını söyledi.

Kissinger, konuşmasına şöyle devam etti: "Ara anlaşması durumu patlama noktasına gelmekten kurtardığı için, petrolün silah olarak kullanılması tehlikesini de azaltmaktadır."

Henry Kissinger daha sonra, Amerika'da petrol tüketimi ile ilgili olarak alınan kararlar konusunda bazı açıklamalar yaptı ve bütün bu tedbirlerden amacın, Amerika'nın dışa bağımlılığının azaltılması olduğunu ifade etti.

Henry Kissinger daha sonra Sovyetler Birliğinden petrol ithal edilmesi olasılığına da değindi. Kissinger bu konuda fazla iyimserliğe kapılmanın doğru olmayacağını, Sovyetler Birliğinin petrol ihraç etme kapasitesinin, kendi büyük tüketimi nedeniyle sınırlı olduğunu ileri sürdü.

Henry Kissinger genellikle, petrol sorununa değindiği konuşmasında petrolün ülkeleri karşı karşıya getiren bir ham madde olma durumundan çıkması için, üretici ülkelerle tüketici ülkeler arasında, bir diyalog kurulmasının şart olduğunu söyledi. Kissinger'e göre üretici ülkelerle tüketiciler kendi başlarına aldıkları kararlarla bu sorunu çözümleyemeyeceklerdir. Amerikan Dışişleri Bakanı yapılacak tek şeyin sorunlara yapıcı yaklaşımda bulunmak ve karşılıklı görüşmelerle sorunları çözümlemeğe çalışmak olduğunu belirtti.

(Politika-Dış Haberler)

GELİŞİM YAYINLARI'NIN

İLK VE ORTAOKUL ÇAĞINDAKİ ÇOCUKLARINIZA 1975-1976 DERS YILI ARMAĞANI:

5 Ciltlik

DÜNYAMIZ

çocuk ansiklopedisi

GELİŞİM YAYINLARI ile ünlü İngiliz MACMİLLAN YAYINEVİ'NİN ortak çabalarıyla hazırlanan renkli resimli (ayrıca şemalar, haritalar, desenler ve grafiklerle) 1. Kalite kağıda ofset baskılı ve özel ciltli büyük eser

DÜNYAMIZ
çocuk ansiklopedisi
çocuğunuzun evdeki öğretmenidir. ilk ve ortaokul ders programlarına ve öğretim sistemine bütünüyle uygun.

DÜNYAMIZ
çocuk ansiklopedisi

GELİŞİM YAYINLARI
şafak sokak n/2 nişantaşı/istanbul 1974

BÜTÜN BÜYÜK KİTAPÇILARDA
DAĞITIM/GE-DA

ibrahim çamlı / PORTEKİZ DEVRİMİNE TANIK OLDUM

- DEVRİM KONJONKTÜRÜNÜN YANI SIRA, BU KONJONKTÜRÜN BOŞLUKLARINDA GELİŞEN İKİNCİ BİR KONJONKTÜR DAHA VARDIR PORTEKİZ'DE : KARŞI -DEVRİM KONJONKTÜRÜ.
- FEDERAL ALMANYA BAŞBAKANI SCHMİDT, TIPKI MOSKOVA GİBİ BAŞKA PARTİLERİN İŞLERİNE KARIŞMAKTA, EN AZINDAN ONLARI ETKİLEMEĞE ÇALIŞMAKTADIR.

ÇÖZÜM, ORDUNUN DEVRİMİN BEKÇİLİĞİYLE YETİNMESİ; SOLUN İSE ORTAK BİR PROGRAMDA BİRLEŞMESİDİR

- HÜKÜMETİN KURULMUŞ OLMASI BİR ÇÖZÜM DEĞİLDİR. BUNALIM BAŞKA PLANLARA KAYARAK DEVAM EDECEKTİR. PORTEKİZ DEVRİMİNİN DÜĞÜMÜ ANCAK TEMEL TEDBİRLERLE ÇÖZÜLEBİLİR.

20 Ağustos'ta Portekiz'e vardığımda, sosyalistlerin 4. Geçici Hükümetten ayrılmalarıyla doğan, devrimin rejim bunalımı diyebileceğimiz bunalım, doruğuna varmıştı. Bu bunalım, 5 Eylül'de Tancos Üssü'nde toplanan Silahlı Kuvvetler Hareketi Genel Kurulu'nda verilen karşılıklı tavizlere rağmen, bu yazının yazıldığı sırada daha sürmektedir.

[illegible]ımadan gelişen Portekiz'deki kon[illegible]nktürün anlatımı ile, bu konjonktürü aydınlatacak olan devrimin u[illegible]rlarının, Ordunun ve partilerin, [illegible]eleme işinin bir arada yapılması[illegible] olanaksızlığı ortadadır. Bu duru[illegible], bugüne kadar çıkan yazılarımız[illegible]n da belli olduğu gibi, aşağıdaki [illegible]ntemi uygulamayı uygun bulmu[illegible]m: Önce, devrimin sorunlarını d[illegible] ortaya koyarak, okuyucunun, bunalımın başladığı noktaya, yani sosyalistlerin Hükümeti terk ettikleri 10 Temmuz'a kadar uzanan bir tarihçe ile konuya yaklaşımını sağlamak, ondan sonra bu şema içinde ve zaman zaman aktüalitenin perdesini aralayarak devrimin elemanlarını ve fikir akımlarını incelemek ve nihayet kronolojiyi bıraktığımız noktadan, ele alarak ve yorumlarımızı da katarak bugüne kadar getirip kapatmak. Serimizin bu son yazısında bu yapılmaktadır.

İKTİDAR BOŞLUĞU

10 Temmuz'dan sonra, ideolojik çatışma, bir iktidar savaşına dönüşmüştür. Bir taraftan sosyalistler ordudaki ılımlılardan güç alarak, Gonçalves'i ve arkasındaki askerî ve siyasal güçleri yıpratmaya çalışırken, diğer taraftan kuzeyde komünist merkezlerine karşı saldırılar başlar. 25 Temmuzda Silahlı Kuvvetler Hareketi Genel Kurulu toplanır ve devletin otoritesini korumak amacı ile Cumhurbaşkanı Gomez, Hükümet Başkanı Gonçalves ve Copcon Kumandanı Carvalho' dan kurulu bir triumvira kurulmasını kararlaştırır. 31 Temmuzda Devrim Konseyi yürütme yetkilerini bu triumviraya devreder. Ordunun sol kanadı da sertleşmiştir.

5. Hükümet uzun çabalardan sonra 8 Ağustosda gene Gonçalves'in başkanlığında kurulur. Bu, etrafını saran fırtınanın ortasında cansız bir teknokratlar kuruludur. Bu arada, bir gün önce, Antunes belgesi yayınlanır, 14 Ağustosda Copcon Belgesi, 21 Ağustosda Gonçalves Belgesi yayınlanır. Ortada yalnız Hükümet değil, Ordu da kalmamıştır.

Üç ayrı fikir akımı ve arkalarındaki askerî güçler vardır. Bu üç güçten ikisi iktidar kavgası içindedir: Antunes'ciler ve Gonçalves' ciler. Copcon Kumandanı Carvalho ise, bir bu yana bir o yana kaymaktadır.

19 Ağustos Salı'yı 20 Ağustos Çarşamba'ya bağlayan gece bir darbe teşebbüsü olur. Daha doğrusu bir darbe planı vardır. Antunes' ciler, radyo ve diğer haber mecralarına el koyacaklar, Cumhurbaşkanı, Gonçalves'i azlettiğini ilân edecektir. Bu teşebbüs gerçekleşmez. Birinci nedeni, Cumhurbaşkanının darbecilerle işbirliğini reddetmesidir. Diğer nedeni ve daha önemli olanı askerî birliklerde tabanda, Antunes' cilere karşı gelişmeye başlayan tepkilerdir. 21 Ağustosda Cumhurbaşkanına sunulan ve 22 Ağustos' da yayınlanan Assubaylar Birliği' nin deklerasyonu ile bu direnme resmiyete dökülür ve kamuoyuna yansır. 21 Ağustos gecesi Komünist Partisi darbe teşebbüsünü açığa vuran bir bildiri yayınlar. Bu arada sosyalistler hariç bütün sol partiler militanlarını silâhlandırmaktadırlar.

Bundan sonraki günler pazarlık günleridir. Ordunun çekişen üç kanadından subaylar, Devrim Konseyi üyeleri, Kuvvet Kumandanları Cumhurbaşkanının yazlık sarayında, zaman zaman ayrı odalarda olmak üzere, toplantı halindedir. 25 Ağustosda Devrim Konseyi bir bildiri yayınlar: Silâhlı Kuvvetler Hareketi Genel Kurulu toplanacak ve Devrim Konseyi'nin yapısı yeniden ele alınacaktır. Bu karar, Devrim Konseyinden çıkarılmış olan Melo Antunes ve bazı arkadaşlarının, tekrar Konsey'e alınabilmelerini sağlayacak karardır. Ordu'da sağa doğru hafif bir kayma vardır. 25 Ağustosda Komünistler, Marksist Devrimciler ve diğer bazı sol gruplar, Sol Cephe'yi kurarlar ve 27 Ağustos gecesi Cumhurbaşkanlığı kışlık sarayı Belem önünde 50.000 kişinin katıldığı "Gonçalves'i Destekleme" mitingi düzenlenir. Sarayın bahçesi bir set üstündedir ve bu setin balkon gibi bir çıkıntısı vardır. Cumhurbaşkanı Gomez ve Başbakan Gonçalves burada yan yana durmaktadırlar. Önce Gonçalves konuşur ve alkışlanır, sonra Gomez konuşur ve yuhalanır. Bu olay, bunalımın konjonktürünü yeni bir aşamaya iter. Bir taraftan Antunes'e yakın Merkez Bölgesi Kumandanı Charais olayı takbih ederken, diğer taraftan Devrim Konseyi acele olarak yeniden toplanır. 29 Ağustosda yeni bir karar çıkar: Gonçalves Genel Kurmay Başkanı ve Gonçalves'e yakın Deniz Kuvvetleri Kumandanı Amiral Azevedo Başbakan olacaktır. Bu, 9'lara taviz vermek yerine, Gonçalves'in durumunu kuvvetlendiren bir karardır. Yeni bir pazarlık ve çekişme dönemi açılır.

Bu çekişme 5 Eylül Silahlı Kuvvetler Hareketi Genel Kurulu toplantısına kadar sürecektir. 5 Eylül'de, meşruluğu Antunes'çiler tarafından tartışılan ve bu nedenle Kara Kuvvetleri temsilcilerinin katılmadığı Genel Kurul'da, her şeye rağmen iktidar terazisinin Antunes kefesi ağır basar. Gonçalves Genel Kurmay Başkanlığı'ndan ve Devrim Konseyi üyeliğinden atılır. Antunes ve bir arkadaşı Devrim Konseyi'ne alınırlar. Bununla beraber, üye sayısı 30'dan 19'a indirilen Konseyin yeni yapısında, Gonçalves' cilere bazı tavizler verilir. Neticede Devrimin düğümü gene çözülmüş değildir. Devrim Konseyi ve Ordu biraz daha sağda, komünistler gerilemiş, sosyalistler ve P.P.D. güçlenmiş durumdadır. Bu arada Ordu'nun tabanından tepkiler gelmeye başlar, nümayiş teşebbüsleri olur. Devrim Konseyi kesin tedbirler alır. Orduya ait haberlere sansür konur. Ordu, son iki ay içinde içine düştüğü dağınıklığı, vardığı bu yeni durakta toparlamak çabasındadır. Bir taraftan da, eski radikal tutumuna göre yumuşak bir davranış içinde olan Amiral Azevedo, hükümeti kurmak için partilerle temaslarını sürdürmektedir. (Bu arada hükümet kurulmuştur)

KARŞI DEVRİM

Devrim konjonktürünün yanı sıra gelişen ve bu konjonktürün boşluklarından yararlanmaya çalışan ikinci bir konjonktür daha vardır Portekiz'de. O da karşı devrim konjonktürüdür. Sosyalistlerin, Gonçalves Hükümeti'nden çekildikten sonra, 17 Temmuz'da başlattıkları kampanyadan kısa bir süre sonra, 25 Temmuzda, Kuzeyde, Komünist Partisi merkezlerine sistematik saldırılar başlar. Parti merkezleri yıkılır, kasaba ve kentlerde parti yetkilileri saldırıya uğrarlar. Ordu, bu olaylara müdahalesinde bazen yetersiz, bazı hallerde de isteksizdir. Orduda bazı subayları ve erleri saldırıcılara bağlayan bir manevî bağ vardır: Kilise. Kilisenin de bu saldırıların arkasındaki örgütlerle organik bir bağı vardır.

Portekiz Kilisesi, Avrupa'nın en tutucu Katolik Kilisesi'dir. 800 yıl önce, Arapların Portekiz'den atılmasıyla sonuçlanan savaşı, Kilise başlatmıştır. Portekiz imparatorluğunun kurucuları, ilhamlarını ve güçlerini kiliseden almışlardır. Kilise kendisini Portekiz Devleti' nin kurucusu, Portekiz Halkının koruyucusu saymaktadır. Bu Kilise açıktan açığa, Salazar'cıdır. Bu nitelikleri ile, devrime karşıdır, özellikle Komünist Partisi'ne karşıdır. Ancak, zamanını beklemektedir. Lizbon' da Devrimin çatlamasıyle, harekete geçer. Sosyalistler zaten yoğun bir anti-Gonçalves ve ilkel bir anti-komünizm propagandası içindedirler. P.P.D de öyle. Kilise bu savaşa, ekonomik bunalımdan ezilmiş, yüz yıllar boyunca selâmeti papazdan beklemeye alışmış cemaatini sürer. 10 Ağustosda, Antunes Belgesi' nin yayınlanmasından 3 gün sonra, Braga Arşöveki Da Silva, komünistlere karşı bir çeşit ehlisalip savaşı ilân eder. Tabii bu sistemli yakma ve yıkmalarda, sadece Kilisenin sözü ve bir avuç köylünün eylemi yoktur. Bunların arkasında teşkilâtlı, profesyonel, faşist örgütler vardır. Bunlara kısa bir göz atalım:

İki örgüt vardır. İkisi de İspanya topraklarında üslenmiştir. İkisi de İspanyol gizli servisleriyle işbirliği yapmaktadır. Birincisi, E.L.P., Portekiz Kurtuluş Ordusu'dur. Başında, Salazar'ın gizli polisi P.İ.D.E.'nin eski şeflerinden Barbieri Cardoso ile Guerin Cerac vardır. Cerac, eski bir paralı askerdir. Sömürgelerdeki kurtuluş hareketlerine karşı çıkarılan profesyonel askerlerden. Bir ara Venezuela gizli polisinin de şefliğini yapmış olan Belçika asıllı bir maceracı. Bu örgüt, İspanyollardan ikinci örgüt kadar yardım görmemektedir. İkinci örgüt daha önemli olanıdır. Bu örgütün General Spinola'ya bağları vardır. Başında, 11 Mart 1975'den sonra kapatılan Hıristiyan Demokrat Parti'nin Genel Sekreteri Sanchos Osorio vardır. Osorio, eski askerdir ve birinci Geçici Hükümette, yani Spinola döneminde bakanlık yapmıştır. Osorio'dan başka, bu örgüte liderlik edenler, eski subay ve sömürge savaşlarının merhametsiz kumandanı olarak ün yapmış Alpoiam Calvao ve sanayici Francisco Pessoa' dır. Bu ikinci örgüt gerçekten tehlikelidir. Zira hâlâ Spinola arkasında olan Ordu'daki bazı subaylardan, bazı halk kesimlerinden ve nihayet Avrupa ve Amerika'da bazı çevrelerden destek sağlayabilecek durumdadır. Ancak, bu örgütlere, devrimin bu noktasında, başarı şansı tanınmamaktadır. Devrim bir duraklama noktasına gelmiş, fakat, çözülmemiştir. Kuzey' deki hareket durdurulmuş ve Spinola Brezilya'dan Avrupa'ya boşuna gelmiştir. Bununla beraber, Portekiz Devrimi daha bir dağınıklık içindedir. Bu dağınıklığın nereye varacağı da daha cevaplandırılamayan bir sorudur.

MOSKOVA VE BONN

Eski Dışişleri Bakanı Ruivo, Ordusu ile, Ordusunun içindeki değişik fikir akımları ve partileri ile bu dağınıklığın bir senteze, Portekiz' e özgü bir sosyalizm çözümüne varacağı kanısındaydı. Ruivo, statükocuydu ve 11 Nisan tarihli Platformun Portekiz Devriminde yarattığı çelişkiyi gömmek istemiyordu. Ordu devrimi yürütür, partiler de Ordu'nun koyduğu prensipler içinde anayasayı hazırlarlar, diyordu. İşin ilginç tarafı, Ruivo dış politikada da statükocuydu. NATO'da daha bağımsız bir politika, Akdeniz ve 3. Dünya Ülkeleri ile daha yakın ilişkilerden söz ediyordu. Oysa, Portekiz'in o anda vardığı noktada Atlantik İttifakı'nın kaynaşık askerî sisteminden çıkmaya teşebbüs etmesi gerekirdi.

Kanımca, teorik olarak görünen çözüm, Ordunun gücünü Devrimin arkasına koyması, fakat elini devrimden çekmesidir. Ordu, koyduğu prensibe sadık kalarak Portekiz'de sosyalizmin inşasını desteklemeli; fakat inşa işlemini partilere bırakmalıdır. İçindeki akımlardan kendi sosyalizm sentezini kurmalı ve bunu partilerden gelecek sosyalizm anlayışı ile bağdaştırmaya çalışmalıdır. Ordu, bu şekilde, hem başaramadığı yürütme kuvveti olmaktan kurtulacak, hem kendi içindeki disiplinini sağlamış, devrimin bekçisi ve destekçisi rolünü gerektiği gibi yerine getirecek güçlü, devrimci Ordu olacaktır. Tabii bu çözümle, şu anda hükümetin kurulması ile ilgisi olmayan, Devrimin temelindeki sorunları karşılaması gereken çözüm kastedilmektedir.

Ancak madalyonun bir yüzü daha vardır: Partiler. Üç Marksist parti, sosyalistler, komünistler ve komünistlerin müttefiki M.D.P., Kurucu Mecliste çoğunluktadırlar. Ama Soares ve Cunhal, müşterek bir programda birleşebilecekler midir? İki parti de gerçekten ayrı dünyalardan gelmiş görüntüsündedirler. Katılığı bir yana, Portekiz Komünist Partisi, Moskova'nın son zamanlarda şok yaratan yeni bir ideolojik davranışının ilk uygulayıcısı gibidir. Sovyetlerin, Leninist doktrini, detant içinde oldukları Avrupa'nın politika sahasına süren bu yeni tutumları, ilk olarak, Kremlin'in yabancı komünist partileri ile ilişkilerini sürdürmekle sorumlusu olan Boris Ponomarev'in 1974 Haziranında, "Barış ve Sosyalizm Sorunları" adlı, Prag'da yayınlanan dergideki makalesi ile su üstüne çıkmıştır. Şili Komünist Partisi'nin eleştiriİdiği bu makalede, söz konusu partinin Şili'de Allende Rejiminin yıkılmasında sorumluluğu olduğu belirtilmekte ve parlamenter rejime fazla bel bağlayıp, idareye, radyoya, basına ve özellikle orduya nüfuz etmemiş olmakla suçlanmaktadır. Cunhal'ın Portekiz'de uyguladığı ve Ponomarev'in öğütlerine tıpatıp uyan stratejisi, bu makalenin unutulduğu dergiden çıkartılıp Portekiz'de ve sonra da Fransa'da mesele yapılmasına sebep olmuştur.

İş bununla kalmamıştır. 6 Ağustosda Pravda'da bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazıda Batılı Komünist Partilerin iktidara koalisyonlar yolu ile gelmek çabaları oportünizm olarak eleştirilmekte, demokratik devrimin tek yolunun, proleterya diktatörlüğü olduğu belirtilmektedir. Yani, proleterya diktatörlüğü, yalnız devrimin sonucu olarak değil, iktidara gelmenin aracı olarak da tanımlanmaktadır. Bu yazı, Hıristiyan Demokrat Partisi ile koalisyon kurmak düşüncesinde olan İtalyan Komünist Partisi'ni, onun yolunda olan İspanyol Komünist Partisini, hatta Fransız Sosyalistleri ile müşterek bir program içinde olan Fransız Komünist Partisi'ni de hedef almakta idi. İşte bu, Cunhal'ın dünyasıdır.

Soares'in dünyası ise, yelpazenin öteki ucunda ve Portekiz için Cunhal'ın dünyası kadar olumsuz. Soares'in dünyası özellikle Almanya'dır. Parti burada doğmuştur ve parası buradan gelmektedir. Ve şu anda Federal Almanya Başbakanı Schmidt, tıpkı Moskova gibi, başka partilerin içişlerine karışmakta, en azından onları etkilemek çabasındadır. Schmidt'e göre Avrupa Sosyalistlerinin, Batı'nın Komünist Partileri ile müşterek bir programa girmeleri halinde, Avrupa Demokrasisi zayıflayacak ve belki de yıkılacaktır. Alman Başbakanı'na göre, Avrupa'nın kaderi sosyal demokrat ve Merkez Partilerinin elinde olmalıdır. Schmidt, Avrupa' da sosyalist ve diğer partilerin İtalyan ve Fransız Komünist Partileri ile koalisyona girmelerini önlemek için bir "Karşı Akım Programı" öngörmektedir. Alman Sosyal Demokrat Partisi Başkanı Brandt'ın da karşı olmadığı bu program uygulandığı takdirde, Soares nerede olacaktır?

Cunhal, 9 Ağustosda partisinin merkez komitesinde bir özeleştiri yapmıştır. Aşırı bir radikalleşmeye girildiğini, orta süreli hedeflere ve ülkenin acil problemlerine yönelmek gerektiğini söylemiştir. 20 Ağustosda Fransız Televizyonu' na verdiği bir demeçte hatalar işlendiğini itiraf etmiş, o tarihten beri de sosyalistlerle ortak cephe çağrısını ısrarla tekrar etmiştir.

Burada gerçekten pluralist olan bir sistem içinde işbirliği havası sezilmektedir. Cunhal taktik ve belki stratejik bir değişimle sağda bir noktaya kaymıştır. Moskova' nın ideolojik kaprisleri ne olursa olsun, Portekiz halkı onu burada tutacaktır. Soares te aynı oranda sola kayabilecek midir? Programının, Komünistlere göre daha modern olan marksizminin buna engel olmaması gerekir. Ancak, Bonn-Lizbon arasındaki yol, Moskova-Lizbon arasındaki yoldan daha uzun ve çetin görünmektedir.

SON

DÜZELTME

19 Eylül tarihli Sayımızdaki Portekiz yazısında, iki Devrimci Marksist parti, Troçkist Parti ile İsabel Do Carmo'nun Devrimci Proleter Partisinin tanımlanmasında bir pikaj hatası sonucu olarak metinler birbirine karışmıştır. İlgili bölümün doğru şekli şöyledir:

"3-LCİ-(ENTERNASYONAL KOMÜNİST BİRLİĞİ)

Bu parti, 4. cü Enternasyonalin yani Troçkist Enternasyonalin Portekiz Şubesi. Partinin anti-leninist, anti -Sovyet devrimci maksizmi, Troçkizm'in tarihsel temellerine dayanıyor. Aşamalar şöyle: 1923'de Sovyet Marksizminden kopma. 1933'de 4. Enternasyonal'in kurulması. 1940'da Troçki'nin öldürülmesi, Alman Faşizmi ve 2. Dünya Savaşının karanlık yılları. Nihayet 1968 Avrupa öğrenci hareketleri ve dünya ihtilali fikrinin yeniden doğması ile Troçkizmin yeniden itibar kazanması. 1973 de ilk dünya kongresi.

Gayet kesin değerlendirmeleri var konuştuğum siyasi büro üyesi Francisco Vale'nin; Silahlı Kuvvetler Hareketi bir küçük burjuva radikalizmidir. Kurtuluş hareketlerinden sonra milli burjuvazinin doğduğu teorisi gerçeğe aykırıdır. Antiemperyalist hareketlerin aynı zamanda antikapitalist hareketler olması gerekli. Kırsal eylemler yetersizdir, düzene öldürücü darbe kentlerde vurulacaktır. v.b. LCİ de direkt halk iktidarı savunucusu. Halk-Ordu ittifakında, ordunun halkı askerleştireceği hususunda endişesi yok. Aksine halkın orduyu halklaştıracağı kanısında. Belki Troçki'nin kurduğu ilk Kızılordu'nun özlemi. Vale'yi böyle konuşturuyor. LCİ, MES ve LUAR'la sıkı işbirliği halinde.

4- PRP - (DEVRİMCİ PROLETER PARTİSİ)

Devrimci marksist partilerin en ilginci, en radikali PRP - BR, Devrimci Proleter Partisi - İhtilalci Taburlar Topluluğu. Bu parti "Halk Silahlı Kuvvetler Hareketi İttifakı" Projesinin mimarlarından değilse bile, ilhamcılarından. Buna karşılık, partinin iki lideri, İsabel Do Carmo ve Carlos Antunes (Melo Antunes ile karıştırılmamalı) Copcon Askeri Polis Birlikleri Kumandanı Binbaşı Tome ve 6 subay arkadaşı ile beraber, Copcon Belgesinin kaleme alınmasında fiilen çalışan iki sivil."

Yazıda, bu noktadan sonraki kısım hatasızdır.

Fransa Devlet Başkanı Kıbrıs için arabulucu olmaya hazır

ATİNA - Fransa Cumhurbaşkanı Valery Giscard' d'Estaing, Yunanistan'a yaptığı dört günlük resmî ziyaretinin sonunda, Atina havaalanında bir basın toplantısında konuştu ve ülkesinin Yunanistan'ın savunma çabalarına katkıda bulunma kararını bir kez daha açıkladı. Giscard d'Estaing Yunanistan'da iki gün daha kalacağını ve Ege adalarına gideceğini, bu ziyaretin ise tamamen özel nitelikte olduğunu belirtti.

Selanik'ten Atina'ya dönüşün de yaptığı basın toplantısında çeşitli konulara değinen Giscard d'Estaing, "Yunanistan büyük güçlüklerle karşılaşırsa, elbette Fransa bununla ilgilenir ve kendine düşeni yapmağa çalışır" dedi.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilere de değinen d'Estaing, Fransa'nın bu konuda kışkırtıcı rol oynamaktan geçmişte olduğu gibi gelecek de kaçınacağını ve iki ülke arasındaki uzlaşmazlıkların barışçı biçimde çözümlenebilmesi için çalışmalarda bulunacağını söyledi.

ABD'de geçen yıl kaza oranında büyük düşüş oldu

CHİCAGO - Ulusal Güvenlik Konseyi ABD'de kazalarda ölenlerin sayısında 1974 yılında, 1973 yılına oranla 11 bin azalma olduğunu açıkladı.

Kazalar sonucunda sakat kalanların sayısında da bir düşme oldu ve 1973'de sakat kalanlara oranla 500 bin azaldı. 1973'de kaza sonucunda sakat kalanların sayısı 11 milyon 500 bin iken, bu 1974' de 11 milyona düştü.

Banka soymak isterken yakalandılar

Grenoble'ın Faverges kentinde bir bankaya girip bir kişiyi rehine alan soyguncuları yakalamak için keskin nişancılar silahlarını hazırlıyorlar. Daha sonra bankaya girmeyi başaran polislerle soyguncular arasında hafif bir çatışma oldu ve iki soyguncu da yakalandı. Aşağıdaki fotoğrafta soygunculardan biri polislerin arasında bankadan çıkarılırken görülüyor.

ORTADOĞU

LİBYA'DA "BAŞLIK PARASINA" KARŞI SAVAŞ AÇILDI

TRABLUS - Libya'nın petrol zenginliği yüzünden, bazı genç kızların evlilik piyasasındaki başlık fiatları enflasyoncu bir artış gösteriyor.

Eskiden kız babaları 3.500 dolar kadar nakite ek olarak bir deve, bir kaç baş koyun ve altın isterlerdi damat adayından. Oysa yeni petrol zengini bir toplumda "düşük seviyeli" bir evlenme muamelesinde bile damat tarafı 12.000 dolar kadar nakit saydıktan başka yeni bir araba da eklemektedir geleneksel deve ve koyunların yanına. Yüksek düzeydeki evliliklerde ise 35.000 dolar nakte kadar varan başlıklar hiç de seyrek değil.

Bazıları bu kabarık fiatları da ödeyebiliyorlar; yılda 5 milyar doları bulan petrol gelirleri, daha bir kaç yıl öncesine kadar beş parası olmıyan göçebelerin bile eline bir kaç kuruş geçmesini sağlamış. Başka damat adayları ise başlık fiatının 200 dolar düzeylerinde olduğu Tunus'a veya Mısır'a gidiyorlar.

Ne var ki bu başlık enflasyonu, Libya'nın devrimci hükümetinin açgözlü kız babalarına karşı bir kamu eğitimi kampanyası açmasına neden olmuş.

Trablus'taki afişlerden birinde "Evlilik çelikten bir bağdır, paradan değil" diye yazmakta.

Ayrıca İçişleri Bakanlığı son günlerde "kızlarını deve gibi satan" babaları kınamaya başladı. Libya Müftüsü de arada sırada ulusal Televizyona çıkarak yükselen başlık paralarını yermekte.

Muammer Kaddafi ve bir gurup genç subay bundan altı yıl kadar önce monarşiye son verdiklerinden beri, Libya Hükümeti ikinci kezdir evlilik işlerine el atmakta.

Bundan önce 1972 yılında evliliğin ancak her iki tarafın da rızası ile geçerli sayılabileceğini bir kararname ile ilân eden hükümet, böylece kız kaçırmaya izin vermiş ve erkeğin tek taraflı boşama hakkını kaldırmış olmaktaydı.

Ancak Libyalı kadınların sesi çok çıkmamakta henüz.

Kocalarını evlilik ve boşanma sorunlarından dolayı mahkemeye vermeye pek cesaret edememektedirler. Ancak yatak odasındaki veya çadırdaki ve mutfaktaki yalnızlıklarından sıyrılmaktadırlar. Aynı zamanda, evlenmeyenler de, bir kuşak önce analarının elde edemedikleri bazı olanaklara sahip olmaktadırlar.

Resmî kayıtlara göre tüm Libyalı kadınların dörtte biri okula gitmekte. Bu altı yıl öncesine göre iki katıdır. Yasalar önünde de eşit işe eşit ücret hakkına sahiptirler.

Sosyal konularda genellikle muhafazakâr olan Albay Kaddafi, kadınların toplum hayatında daha geniş bir rol almasını amaçlayan hareketin arkasındaki başlıca itici güç olarak tanımlanmaktadır. Batılı bir diplomata göre, "İş kadın davasına gelince, Kaddafi'ye liberal eğilimli denebilir".

(Politika - Dış Haberler)

SURİYE, SEDAT'A KARŞI AÇTIĞI KAMPANYAYI ŞİDDETLENDİRİYOR

ŞAM - Suriye hükümeti ve Basın-Yayın organları, Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'a karşı açtıkları kampanyayı gittikçe şiddetlendiriyorlar.

Sedat'ın İsrail'le yaptığı ara anlaşması üzerine açılan bu kampanyaya, Suriye Dışişleri Bakanı Abdülhalim Haddam'ın Kuveyt'te yayınlanan El-Kobes Gazetesine verdiği demeç büyük yankılara yolaçtı. Haddam bu demecinde, geçen yıl Rabat'ta toplanan Arap Zirve Konferansının İsrail' e karşı ortak bir tutum izlenmesini kararlaştırdığını hatırlatarak, Sedat'ın İsrail'le münferit ara anlaşması imzalamakla bu kararı çiğnediğini belirtti.

Haddam'ın demeciyle ilgili bir yorum yayınlayan Şam Radyosu, Mısır'ın bu anlaşmasıyla İsrail'le olan savaş durumunu sona erdirdiğini belirtti ve "Sedat'ın yapabileceği en makul ve en olumlu davranış, anlaşmayı hemen feshetmektir" dedi.

Libya Radyosu ise İsrail' e karşı tek mücadele yolunun silahlı mücadele olduğunu bildirdi ve Sedat'ın silahını bıraktığını öne sürdü.

ABD Asmara'daki üssü terkediyor

ADDİS ABABA - ABD' nin, Eritre eyaleti Başkenti olan Asmara kenti yakınlarındaki bir haberleşme istasyonu boşalttığı ve terk edeceği diplomatik kaynaklar tarafından açıklandı.

Kaynaklar Asmara yakınlarındaki Eritre gerillalarının faaliyetlerini saptamakta kullanılan "Kagnew haberleşme şebekesi üssünün" bir parçası olan istasyonun geçen hafta bir gerilla saldırısı sırasında tamamiyle tahrip edildiğini ve yetkililerin bu durum karşısında hasara uğramayan modern haberleşme aygıtlarını en kısa zamanda toplayarak istasyonu boşalttıklarını haber verdiler. Saldırı sırasında gerillalar iki Amerikalıyı da kaçırmışlar ve ABD'nin Etopya - ya askerî yardıma devam etmesi ve üsleri ellerinde bulundurmaktan vaz geçmemesi halinde saldırıların sürdürüleceğini açıklamışlardı. (THA)

Mısır, petrol işletmelerini devralacak

KAHİRE - Kahire'de yayınlanan "Al Ahbar" gazetesinin bildirdiğine göre Mısır, gelecek hafta içinde Sina'daki Ebu Rudeyiş petrol işletmelerini İsrail'den devralacak.

İyi haber alan kaynaklara dayanarak verdiği haberinde gazete Mısırlı işçilerin gelecek hafta sonuna doğru işletmelerde yerleşeceklerini ve çalışmaya başlayacaklarını bildirdi.

Daha önce verilen haberlere göre İsrail, ülkenin petrol ihtiyacının yüzde 60'ını karşılayan Ebu Rudeyis işletmelerini, Amerika'nın kendisine bu işletmelerin devriyle meydana gelen zararı tazmin edişine kadar devretmeyeceğini açıklamıştı. (THA)

Ahmet YÜCEKÖK

Çanlar kimin için çalıyor!...

Kimse pek farkında değil ama, Türkiye giderek büyük bir ekonomik değişim ortamına hızla sürükleniyor. Buna büyük bir ekonomik tıkanıklığın başlangıcı da diyebiliriz.

Toplumsal yaşamımızda da çeşitli bunalımlar ve sürtüşmeler yaratacak bu tıkanıklığın kaynaklarına inebilmek için 1960'lara dönmemiz gerekiyor.

Türkiye'nin kapitalist yöntemle kalkınma modeline karşı ilk ciddi muhalefet 1961 Anayasası'nın geniş özgürlükler getiren çatısı altında yapılmaya başlanmıştı. 1960'larda köklü olarak başlayan bu sol eleştiri, kapitalist kalkınma yönteminin Türkiye'de fiyaskoyla son bulacağı ve modelin ülkemizi sosyal ve ekonomik tükenmişliğe sürükleyeceği gözlemi çerçevesinde yürütülmekteydi. Bu sistem ve onun yarattığı bu düzen mutlak olarak çökmeye mahkûmdu.

EVDEKİ HESAP...

Bu görüşleri savunanlar kapkaççı piyasa düzenini yeriyor, ulusal gelir dağılımındaki dengesizliğin yarattığı sosyal adaletsizlikten yakınıyor, her mahallede yaratılmak istenen milyonerler karşısında bir yoksullar ordusunun acılarını dile getiriyor ve bu çarpık düzenin, bu iğreti ve erdemsiz modelin bir gün ergeç yıkılacağını ilân ediyorlardı.

Bu görüşlere göre kırsal bölgelerden kentlere akın sonucu milyonlarca yurttaş yerlerinden, alıştıkları ekonomik ve sosyal çevrelerinden kopmuş, insafsız bir dünyanın gecekondu dramını yaşamaktaydılar. Sosyal ve ekonomik çelişkilere çok yakından ve çok canlı olarak tanık olan bu insanlar ergeç bir gün düzene başkaldıracaklardı. Bu kuşak, bu işi yapamasa bile gelecek gecekondu kuşağı mutlaka yapacaktı bu işi.

Kredi kurumları adaletsiz ve ters işliyordu. Zengini daha zengin, fakiri daha fakir kılmak için.

Kentler kırsal bölgeleri, montaja dayalı uyduruma bir sanayi de kentleri sömürmekteydi. Ulusal gelir düşük, ihracat yetersiz, sosyal hizmetler ve güvenlik çağ dışıydı. Çökecekti bu sistem. Kendi kendini tüketip yok edecekti. Türkiye'nin düzeni üzerine yorum yapan, görüş belirten her sol kalem bu konuda ortaktı.

Beklenen olmadı Türkiye'de. Yıkılacak, çözülecek, kendi kendini bitirecek denilen kalkınma modeli sopasağlam olmasa bile ayakta kaldı. Adaletsiz de olsa refah düzeyi arttı. Artan nüfusla işsizlik oranı da arttı ama sistem çalışanların sayısını da artırdı. Çökecek denilen model Türkiye'yi kalkınma yokuşunda hızla tırmandırmadı ama vur patlasın, çal oynasınlı tüketimi ile, aslan payını belirli ellerde toplayıp refah kırıntılarını etrafa saçan sermaye birikimi ile toplumun kör topal ilerlemesini, emeklemesini sağladı.

PEKİ, NE OLDU ?

Türkiye'nin çökecek denilen ekonomik modeli ne olmuştu da ayakta kalabilmişti? Varsayımları, toplumsal kehanetleri yanlış çıkaran tılsım neydi? Sol ekonomik eleştiri hangi görünmez "karşı devrim" hançeriyle yaralanmıştı?

Bunun cevabını Batı Avrupa'nın sanayi kentlerinde ikinci sınıf insan yaşantısına katlanarak her yıl Türk bankalarına milyarlarca döviz gönderen yurttaşlarımızın çabalarında ve alınterlerinde aramak gerek. Türk ekonomisinin üretmediği, fakat dışarıdan Türk ekonomisine destek olarak akan bu milyarlar, çökecek denilen ekonomik yapımızı ayakta tutmuş, yürümez denilen kalkınma girişimlerimizin itici motoru olmuştur. Gönderdikleri paraların nerede kullanıldığını denetleyebilmek için oy hakkı bile tanımadığımız bu insanların göznuru ve kol emeğiyle kazanıp gönderdikleri döviz payandaları sayesinde, bozuk düzen yıkılmaktan kurtulabilmiş, hatta bir ölçüde gelişip serpilebilme olanağını kazanmıştır.

Fakat Türk toplumunun kalkınma öyküsü burada da bitmemiştir. Dışardan Türk ekonomisine akan bu milyarlar gerçi sol ekonomik kehanetleri gerçekleştirmemiş, yıkılacak denilen sisteme kendini tanıyabilme gücünü katmıştır ama, bir başka savrukluk, bir başka plansızlık, kısa süreli ekonomik canlılık, temelsiz bir kalkınma görüntüsü uğruna kalkınma modelimizi büsbütün tehlikeye atmıştır.

ÇARPIK GELİŞME

Türkiye, kasalarına akan bu büyük işçi dövizine rağmen, ayağını yorganına göre uzatması gerekirken bu akıp gelen gücün tılsımına kendini kaptırıp, ülke kaynaklarınca karşılanamayacak boyutlarda tüketim yatırımlarına girişmiştir. Nurlu ufuklardan, bir Türkiye'yi, dört Türkiye yapmaktan söz edenler başı çekmişler, temel sanayiini kuramamış, ara malları sanayiini geliştirememiş bir Türkiye'de lüks, temelsiz, dışa bağlı bir tüketim sanayi uğruna paraları plansızca çarçur edenlere göz yummuşlardır.

Motor sanayiini kuramadan Türkiye montaj araba üretmeye girişmiştir. Ağır sanayini kuramadan demir-çelik açığını gidermeden ülkede buzdolabı, gazocağı, çamaşır makinesi enflasyonu gerçekleştirilmiştir. Enerji sorunu kör topal ortadayken, elektriğini nereden alacağı bilinmeyen fabrikalar kurulmuştur. Alüminyum açığı, teneke açığı, kâğıt açığı ortadayken her yanda pıtrak gibi meşrubat ve konserve fabrikaları boy atmıştır. Petrol açığı şu kadarken kolay olsun diye inadına enerji istasyonları fuel-oil'e dayandırılmıştır.

Kısacası Türkiye'nin çökecek diye beklenen ekonomisi, işçi dövizine dayanarak kendini ithalât akımına bağlamış, endüstrisini ulusal kaynaklardan kopararak, dış ülke ekonomilerine bağımlı kılmıştır.

Bu durumda ithalât durduğunda Türkiye'nin bütün belli başlı üretim alanları felce uğrayacaktır. Fransa'dan motor alamazsak, Renault kapanacak, İtalya'dan getirtemeyeceğimiz aktarma takımları sonucu Murat iflâs edecektir. Buzdolabımız öyledir, televizyonumuz öyle, konserve sanayimiz, enerji santrallerimiz büsbütün öyle. Ve bu gereksinmeden ötürüdür ki, 1975 yılı Eylül'ünde dış ticaret açığı Türkiye de görülmemiş bir rekor düzeye ulaşmış durumdayken, yetersiz liman ve demiryollarımızda bekleyen tıklım tıklım yabancı malla hâlâ çılgınlar gibi ithalât yapmaktayız.

Çünkü ithalât canımız ve kanımız halindedir. Tütün, pamuk ve fındığın üzerine ekledin mi, işçi dövizini, istediğin malı yıkarsın fabrikanın önüne. Varsın üretimin için gerekli temel malları Avrupa pahalıya satsın. Ve bu nedenle sen de üretimini pahalı gerçekleştireceğin için mallarını ihraç edeme. Ne gam. Üç vida takıp, bir boya attıktan sonra Türk halkına satıp, kazanmak mümkün ya. Değer mi uğraşmak ağır sanayi ile, ara malları sanayii ile. Altyapı yatırımları ile? Sanayi de, tüketim de, kâr da temelde ithalâta dayanıyorsa, ekonomiyi de büyük ölçüde ithalâta dayandırırsın ve yıkarsın kalkınmanın tüm yükünü dışardan ülkeye para akıtanlara.

DENİZ BİTİYOR

Türkiye'yi buraya kadar getiren işte bu anlayıştır. Ama, galiba deniz bitiyor. Yabancı temel malları sanayi kuruluşlarımızın tezgâhlarına akıtan çeşmeler kurumaya başladı. İthalâtımızın başlıca kaynağı, ekonomimizin sağlam payandası işçilerimiz, 20'nci yüzyılın shylockları, beşer-onar dönüyorlar ülkelerine. Birkaç yıl sonra benzin bulabilecekleri kuşkulu arabalarıyla uzun göç kolları oluşturarak anayurt kapılarına dayandılar.

Ve Türkiye'de taşıma suya göre sanayi kuranlar şimdi dehşet içindedir. Koç'undan Sabancı'sına kadar herkes, Amerika'yı yeni keşfetmişcesine, döviz sıkıntısı ve dış ticaret açığı konusunda demeç vermekte. Düzenin [illegible]mesini işçi ihracında bulanlar palamarları Libya ve Suudi Arabistan iskelelerine bağlamaya çoktan giriştiler bile.

EKONOMİK TIKANIKLIK

Türkiye büyük bir ekonomik tıkanıklığın içine girmek üzere. Yalnızca ithalât düzeni üzerine kurulmuş tüketim sanayileri değil, fakat bu tür sanayiler gelişecek varsayımı ile onlara dayanarak yapılmakta olan yeni girişimler de çıkmaz sokakta yürüdüklerini farkettiler. Örneğin Las-sa daha fazla Murat ve Renault satılacak varsayımı ile Türkiye'nin bugünkü gereğinin çok üstünde lastik üretimini üzerine almış bir kuruluşken döviz sıkıntısı sonucu otomobil üretiminde belirecek gerilemeden ilk önce o zarar görecek. Böylece Avrupa ekonomisinin geri kustuğu işçilerimiz bugüne dek ücretleri ile ayakta tuttukları bir tüketim ekonomisini idea bağımlı sanayii ile birlikte çökme tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyorlar.

SUÇLU KİM ?

Suç kuşkusuz ne işçilerin ne de onları geri gönderen yabancı ülkelerin, suç, kısa dönemli kolay kazancı her şeyin üstünde tutan yerli girişimci ile, kolay kazanan zengin bir zümre yaratmak ve çarçabuk göz boyamak için ülke kaynaklarını geliştirmeden lüks tüketim sanayiine yönelen ve ne zaman kesileceği bilinmeyen işçi gelirlerine güvenip ithalâtı ve asalak montaj sanayini hızlandıran iktidarların.

Türkiye yakında elle tutulur hale gelecek olan bu ekonomik tıkanıklıktan Türk işçisini orada, burada pazarlayarak değil, ancak kendi kaynaklarını geliştirecek akılcı ve sabırlı bir kalkınma anlayışıyla çıkabilir. Fakat geçmişteki havardalık nedeniyle yol biraz daha uzamış, biraz daha acılı olmuştur.

Ve bu acılı ve uzun yolun, milliyetçilik anlayışı nalçalı kundura ile solcu kafası ezmek olmayan gerçek milliyetçi iktidarlara gereği vardı.

Ahmet KAHRAMAN

FAİK TÜRÜN OY İSTİYOR

ANKARA (POLİTİKA) Faik Türün, 12 Mart sonrasının "Balyoz" döneminde, Sıkıyönetim Komutanı olduğu İstanbul'da, şimdi senatör olabilmek için halktan oy istiyor.

Faik Türün'ün Sıkıyönetim Komutanlığı günleri, zindanların, tutukevi duvarlarının, işkence gören insanların acı çığlıklarıyla çınladığı günlerdir.

O günlerin yöneticisi Faik Türün, bugün AP'nin senatör adayıdır. İstanbul halkından, oy istemektedir.

İstanbul işkencehanelerinde, kendilerini kurtarabilecek umuduyla insanlığa çığlıklarıyla haykıran ve seslerini duyumaya çalışan kadınlar, sevgililerdi, anneler, bacılar, üzerine titrenen evlatlardı.

Onların acıları, çığlıkları bugün birer belgedir, insanlığın elinde. Bu belge "utanç vesikası" olarak geçecektir, kuşaktan kuşağa.

BİR ANNE KONUŞUYOR

Nisan ayının (1971) onuncu günü, gece yarısı oğlumu tevkif ettiler. Mamak'tan alınıp İstanbul'a götürüldüğünde, ondört gün işkence görmüştür. Ardına çöp sokmaktan tutun da, dört gün çarmıha gerilip öyle bırakılmış ve dayak atılmıştır. Vücudunun her zerresine iğne yapılmıştır. Bu insanlık dışı davranışların sonunda aslan gibi sarp, tanınmaz hale gelmiş ve ondört kilo vermiştir. Şuurunu iğnelerle muhtel edip, istedikleri ve diledikleri ifadeleri hazırlayıp kendisine imza ettirmişlerdir."

Bu konuşan bir annedir. Anneleriniz gibi biri. Ya da sizler gibi evlâdı üzerine titreyen bir anne, anlattıkları da Türün döneminin İstanbul'undan bir kesit.

Falakadaki bayan:

Bu da bir bayan. Önünde saygıyla eğildiğiniz, elini öptüğünüz, yer verdiğiniz, "1975 kadın yılı" nedeniyle göklere çıkardığınız kadınlardan biri.. Adı Nergiz Savran. 15 Mayıs 1972 tarihli dilekçesinde, İstanbul'daki günlerini bakın nasıl anlatıyor:

"... sonra beni yere yatırdılar. Kollarımı açarak beni bir tahtaya iplerle bağladılar. Bacaklarımı da falakaya geçirip vidaladılar. Önce copla ayaklarımın altına, sonra da vücuduma ve kollarıma vurmaya başladılar. Bu kadar falakayı iki er havada tutuyorlardı. Bir müddet sonra odaya bir alet getirdiler. Ucundan çıkan telleri, birini el, birini ayak parmağıma bağladılar. Ayaklarımdan aşağı doğru biraz su döktüler ve elektriği vermeye başladılar. Bütün kaslarımın birbirinden ayrılıyor gibi olduğunu ve bütün vücudumun dayanılmaz bir acıyla kasıldığını hissettim. Bu arada coplama işi de devam ediyordu. Bu bir süre devam etti. Ara verdikleri zaman ise, falakadan çözmediler. Bir tanesi bulûzumun düğmesini açarak sütyenimi çıkardı. Diğeri de kilotumu çıkardı. Odada en aşağı beş kişi vardı. Bir tanesi de, Ankara'da görevli olup o sırada İstanbul'a gelen (.....) di. Elektrik ve copla dövme işi tekrar başladı. Bu ara, iri yarı esmer, (yüzbaşı) dedikleri adam önümde bir cop alarak kadınlık organımın civarında gezdirip makatıma soktu..."

BİR TANE DAHA

Mahkemeye verilen bu dilekçenin sahibi de Asuman Aray. Mahkemeye verdiği dilekçede kendisine yapılan işkenceleri ayrıntılarıyla anlattıktan sonra tanık olduğu olayları da dile getiriyor. Tanık olduğu olaylarından biri Neclâ Özgür'ün başına gelenler. Neclâ Özgür 50 yaşlarında. Emekli bir askerin eşi. Üç yetişkin evlât sahibi. Asuman Aray dilekçesinde şöyle diyor:

"Hücrede geçirdiğimin tahminen on onbeş gün sonralarıydı. Adının daha sonra Neclâ Özgür olduğunu öğrendiğim bir hanımın vücudu morluklar içinde perişan bir halde hücreme attılar. Daha sonra hücremde kendisi bana, elektrik verdiklerini, dayak attıklarını vücudundaki izleri gösterdi. Hücreye konduktan tahminen yarım saat sonra Neclâ Özgür'ü tekrar götürdüler. Bir kaç dakika sonra Canhıraş feryatlarını işittim. Kendisini daha sonra, tekrar hücreme getirdiklerinde oğlu Adnan Özgür"e elektrik verirlerken, seyrettirdiklerini anlattı...

ve Neclâ Özgür bir büyük annedir.

Elimizin altında, yukardaki dilekçelere benzer "onlarca" dilekçe var, yalnız kadınların kaleme alarak mahkemeye sundukları..

İşkence görenler insandı. Çektikleri acıları, Türün'ün adaylığı nedeniyle tazeladiğimiz, kanayan yaralarını kaşıdığımız için işkencecilerin adına onlardan özür dileriz. İnsanların çığlıklarını sunarak, insanca duygularını incittiğimiz için de dost okurlardan özür dileriz. Ama gerçekler gizlenmemelidir. İnsanlara insanca yaşamaları için, insanlara insanlık dışı işlemler yapılmaması, insanlık suçunun işlenmemesi için gerçekler sergilenmelidir. Bu nedenle adlarını açıkladığımız dilekçe sahiplerinin bizi hoş görüyle karşılayacaklarına inanıyoruz.

İşkence, insanların, insanlık dışı ilkelikle aşağılanmasıdır. İnsan onurunun katledilmesi, bağışlanmaz insanlık suçudur, işkence.

Rastgele sunduğumuz dilekçe sahipleri de bu insanlık suçunun tanıklarıdır.

Faik Türün, o günlerin yöneticisiydi. Bugün halktan oy istiyor. Emekçilerden destek istiyor. "İnsanlar bana oy verin" diyebiliyor.

Ve Faik Türün, "niçin kendine yakın" buldu bilinmez ama, işçi kuruluşu olan Türk İş'e giderek "bana destek olun, işçileri kazanmam için seferber edin" dedi.

İyiliğin, güzelliğin, mutluluğun arayıcıları, insanlara insanca muamele edilmesinin savunucuları, suçlu da olsa o insanlara yalnız insana yaraşır biçimde davranılmasını isteyenler ne dersiniz?

Faik Türün İstanbul halkından oy istiyor...

ÇALIŞMA

Orman işçilerinin düşük ücret aldıkları ileriye sürülüyor

ANKARA-Teknik Ormancılar Derneği Genel Başkanı Uğur Akıcıer, düzenlediği basın toplantısında, orman işçilerinin, Orman Bakanlığının tek taraflı ücret tespiti ile ve asgari ücretin altında çalıştırılmakta olduğunu öne sürdü.

Orman-İş yasasının çıkarılmasını, egemen çevrelerin engellediğini ve orman işçilerinin sosyal güvenceden yoksun olduklarını da öne süren Akıcıer şöyle dedi:

"Bizler, anayasamızda yer alan eşitlik ilkesinin gereğince uygulanmasını istiyoruz. Aynı görevi yapan, maddi-manevi sorumluluğu aynı olan iki kişiden birine 3200 TL.sı diğerine 800 TL.sı verilmesi en azından kişi onuruna indirilen darbedir. Orman Bakanlığı tarafından yeni hazırlanan ve haksızlığı asgari düzeye indireceği söylenen yan ödeme kararnamesinin çıkmasına engel olan bakanlıklar ve ilgililer, aksayan ormancılık çalışmalarının ortaya koyduğu maddi kaybı ödemelidir.

Ormandan kazandırılan arazilerin yöre eşrafına politik nedenlerle peşkeş çekilmesi ve özellikle güneyde sahil arazileri spekülasyonu yanında bu arazilerin bugün için kısa dönemde çok büyük kâr getiren muz ve narenciye bahçelerine dönüştürülmesi sorunun çözümü değildir.

Hükümet programlarında önemle üzerinde durulan orman kadastro çalışmalarını yürütecek komisyonlar sürgün atamalar yeri durumuna getirilmiştir. Adı olan kendi olmayan komisyonların gün geçtikçe çoğalması, görevin gerektirdiği meslek içi eğitimden yoksun elemanların, teknik yetersizlikler içinde, politik baskılar altında çalışmaya zorlanması soruna çözüm getiremez."(THA)

Bir yılda işe yerleştirilenlerin sayısında 23 bin 176 azalma var

ANKARA- Geçen yılın ilk 7 ayında işsiz olup da işe yerleştirilenlerle, bu yılın aynı döneminde iş bulanlar arasında büyük bir düşme olduğu saptandı.

Başbakanlık Devlet Planlama teşkilatı ile İş ve İşçi Bulma Kurumu raporlarından derlenen bilgilere göre, 1974 yılının ilk 7 ayında işe yerleştirilenlerin sayısı 200 bin 940 oldu.

1975 yılının ilk 7 aylık döneminde ise bu rakamda 23 bin 176 kişilik bir düşüş meydana geldi.

Bu yılın ilk yedi ayında işe yerleştirilenlerin sayısı 177 bin 764 oldu.

1975 yılının yedi aylık döneminde en fazla işe yerleştirme 39 bin 885 ile Mayıs ayında gerçekleşti.

Bu yılın en az iş bulabilme ayı ise 12 bin 098 ile Şubat ayı oldu.

1975'in ilk 7 ayında işe yerleştirilenlerin sayısı aylar itibariyle şöyledir:

Ocak: 12 bin 963, Şubat: 12 bin 098, Mart: 19 bin 142, Nisan 31 bin 045, Mayıs: 39 bin 885, Haziran: 36 bin 918, Temmuz: 25 bin 713.

1974 yılında işe yerleştirme oranı aylara göre şöyle oldu.

Ocak: 12 bin 302, Şubat: 14 bin 284, Mart: 19 bin 964, Nisan 30 bin 018, Mayıs: 51 bin 41, Haziran: 46 bin 462, Temmuz: 26 bin 869.

1974 yılında işe yerleştirilenlerin toplam sayısı da 407 bin 826 oldu. (İSTA)

DPT, İŞSİZLİK ORANINDA GERİLEME BEKLEMİYOR

ANKARA-Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan raporda 1975 yılının ikinci yarısında ekonomik faaliyetler canlanma gösterse bile işsizlik oranlarında düşme beklenmediği belirtildi.

İŞSİZLİK ORANI ARTIYOR

OECD ülkelerindeki işsizliğin geçtiğimiz Nisan ayında normal dönemdekilere göre bir misli artarak 14 milyon kişiye yükseldiğinin belirtildiği rapora göre-ABD, Kanada, Almanya, Fransa, Danimarka ve Hollanda'da işsizlik oranları İkinci Dünya Savaşından sonraki boyutlara yükseldi.

Türkiye'de istihdam hacminin en erken 1976 yılının ilk yarısında genişleyeceği tahminine yer verilen raporda 1975 yılında işsizlik oranının artmasına neden olarak 1974'de çalışılan ortalama saat sayısının önemli ölçüde daralmış olması gösterildi.

DPT İktisadi Planlama Dairesi tarafından yayınlanan raporda 1975 Şubatında Batı Almanya'daki işsiz sayının tepe noktasına ulaştığı da belirtilerek 1975 yılı sonuna kadar 300 bin kişinin daha işsiz kalacağı görüşü savunulmaktadır. Rapora göre Batı Almanya'daki işsiz kalacak yeni 300 bin kişilik iş kitlenin 250 bin kişisini yabancı işçilerin oluşturacağı tahmin edilmekte. (İSTA)

25.000 Aded CİVATA ALINACAKTIR.

İzmir Çelik silo montajında kullanılmak üzere 25.000 aded civata kapalı zarfla teklif almak suretiyle, satınalınacaktır.
Teklifler 3 Ekim 1975 cum'a akşamı 17.00'ye kadar kabul edilecektir.
Şartnamesi Ankara'da Genel Müdürlük Malzeme Satınalma ve İkmâl Müdürlüğünden ve İstanbul'da Şubemizden te'min edilebilir.
Ofisimiz 2490 sayılı kanuna tâbi değildir.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
İST. MALZEME ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
KARAKÖY

(Basın: 23420 - 1395)

BÜYÜK İRAN LİMANINI İTALYANLAR YAPIYOR

TAHRAN-İran, ülkenin en büyük limanını yaptırmak için İtalya'nın Condotte inşaat konsorsiyumu ile 800 milyon dolarlık bir anlaşma imzaladı.

Basra Körfezi ağzındaki Bender Abbas liman şehrinde yapılacak liman tesislerinin ülkenin en modern yükleme ve boşaltma kuruluşu olacağı belirtildi.

Liman tesislerinin tamamlanmasından sonra Bender Abbas' ın adı "Şah Bender Abbas" olarak değiştirilecek.

Limanda 22 dik iskele, 10 tane de yanaşma yeri bulunacak.

Limanda yapılacak iskeleler-den birisi 100 bin tonluk gemilerin yanaşmasına, yükleme ve boşaltma yapmasına elverişli olacak. Ayrıca beş iskelenin de maden cevheri yükleme ve boşaltması için özel teçhizatla donatılacağı bildiriliyor.(THA)

İngiltere petrol ülkesi durumuna geliyor

LONDRA-Londra'da yapılan gaz mühendisleri kurumu yıllık toplantısında konuşan Enerji Bakanlığı Genel Sekreteri John Leverman hükümetin kömür, petrol ve elektrik ihtiyaçlarının tamamını 1980 e kadar Kuzey Denizi kaynaklarından sağlamayı öngördüğünü söyledi. Hükümet tarafından bildirildiğine göre önümüzdeki dört yıl içinde İngiltere Kuzey Denizi sularında 100 büyük platformundan petrol çıkaracaktır. Bu çalışmalar da İngiltere'yi dünya sıralamasında petrol çıkarmakta yedinci ülke durumuna getirecektir. İngiliz endüstrisi Kuzey Denizinden petrol çıkarma işleminde kullanılmak üzere çok çeşitli aygıtlar imal etmekte. İskoçya ve Kuzey Doğu İngiltere'de inşa edilen çelik platformlar arasında şimdiye kadar yapılmış en büyük iki Kuzey Denizi petrol çıkartma platformlarını da kapsamakta. (THA)

İstanbul, Türkiye'nin en pahalı şehri

Ticaret Bakanlığından alınan bilgilere göre, Ağustos ayındaki fiyat artışları yönünden İstanbul Türkiye'nin en pahalı şehridir. Konjonktür Dairesi'nin istatistiklerinden, İstanbul'daki fiyat artışlarının Ağustos ayında yüzde 19,2'ye ulaştığı anlaşılmaktadır. En yüksek artış süt ve süt mamullerinde oldu. artış oranı yüzde 33'e yükseldi.

EKONOMİ

Japon hükümeti ekonomiyi canlandıracak plan hazırladı

Le Monde/Politika

TOKYO-Japonya, enflasyonla mücadeleden ekonomik durgunlukla mücadeleye geçmek için uzun süre bekledi. Miki hükümeti, ekonomik canlanmayı gerçekleştirmek için güçlü bir plan hazırladı. Bu plan, yeni harcamalar için Japon ekonomisine aşağı yukarı 100 milyar liralık bir katkıyı öngörüyor. Sözü geçen miktar, milli hasılanın yüzde l'idir. Planı hazırlayanlar, bu katkının, 150 milyar liralık bir ek talep yaratacağını hesaplıyorlar.

Bu paranın dörtte üçü bayındırlık işlerine, geri kalanı da konut kredileri gibi kamu işlerine gidecek.

Başbakan Miki, ulusal üretimin büyük bir kalkınma göstereceğini söyledi. Planı hazırlayanlar gelecek Mart ayında yıllık yüzde altı oranında bir gelişmenin gerçekleşeceğini açıkladılar. Bu bütçe değişikliğinin yanı sıra iskonto haddinin azaltılması, borç faizlerinin düşürülmesi; bankaların, Merkez Bankasında bulundurması gereken rezervlerinin indirilmesi gibi parasal tedbirler de alınıyor. Demek ki, Japon Ulusal Bankasının kısıtlı para politikasında önemli değişiklikler olacak.

100 milyar liralık harcama, patronların etkisiyle 150 milyar isteyen Sanayi Bakanlığı ile vergi girişimlerinin azalması dolayısıyla bütçede büyük bir açığın ortaya çıktığını ileri sürerek, ancak 50 milyar verebileceğini söyleyen devlet maliyesi arasında bir uzlaşma sonunda karar altına alındı.

Yeni bütçe kredilerinin nasıl harcanacağını ayrıntılı olarak belirtmemesine rağmen, hükümet, kırk milyar liranın bayındırlık işlerine, altı milyarın doğal afetlerle mücadeleye ayrılacağını; yetmiş bin ev yapılacağını, beş milyarın kirlenme ile mücadele için harcanacağını ve kredi verilerek dış ticaretin teşvik edileceğini açıkladı. Bu arada, küçük işletmelerde iflâsların önüne geçmek için de tedbirler alınacak. İşsizlikle mücadeleye de önemli bir yer veriyorlar.

Plan, "sosyal" açıdan zayıftır ve solcular tarafından eleştirilecektir. Solcuların, büyük bayındırlık girişimleriyle önemli ekonomik değişimler gerçekleştirmeye çalışan ve arsa spekülasyonuna önayak olarak enflasyonun nedenlerinden birini yaratan eski Başbakan Tanaka'yı eleştirdikleri biçimde bu planı da eleştirmeleri bekleniyor..

Plan, tüketimi artırmak için doğrudan tedbirlerin alınmasını öngörmediği için de eleştirilebilir. Oysa, daha önceki bunalımlarda, özel talepler, kalkınmanın belirleyici nedenlerinden biri olarak rol oynamıştı.

Her şeye rağmen, enflasyon oranına ilişkin bir sorun, çözülmemiş durumdadır. Bu bütçe açığını kapatacak devlet tahvillerinin, bankalar ve kurumlar tarafından mı yoksa Merkez Bankası tarafından mı işlem göreceği sorunudur. Bankalar tarafından işlem görürse, bu bankaların likidite azlığından ötürü ekonomik canlanma önemli ölçüde yavaşlayabilir. Merkez Bankası tarafından işlem görürse, para miktarındaki artış hızla gerçekleşecek ama bu durum da enflasyon tehlikesini artıracaktır. Japon hükümeti, bu konuda önemli bir seçim yapmak zorundadır.

Petrole yapılacak zammın yüzde 10 oranını geçmeyeceği bildiriliyor

VİYANA-OPEC Ülkeleri uzmanlarının Viyana'da yaptıkları hazırlık çalışmaları sırasında, petrole yüzde 10'u geçmeyen bir zam yanlısı olduklarının anlaşıldığı açıklandı. Haberi veren kaynaklar, 24 Eylül tarihinde toplanacak OPEC petrol bakanları konferansının da bu öneriyi benimseyeceğini ve petrole aşırı bir zamdan kaçınacağını bildirdiler.

Bir OPEC sözcüsü, konuyla ilgili hazırlık çalışmalarının tamamlandığını ve raporun bir iki gün içinde hazırlanacağını söyledi.

OPEC yetkilileri daha önce Gabon'un başkenti Libreville' de toplanmışlar ve ham petrol fiyatlarına zam konusunu tekrar görüşmeyi Eylül ayına bırakmışlardı.

Gabon toplantısından bu yana ham petrole yapılacak zam konusunda çeşitli söylentiler yayılmış ve bazıları petrol fiyatlarının yıl sonuna kadar dondurulacağını söylerken bazıları da petrole yüzde 35 oranında zam yapılacağını iddia etmişlerdi.

Bu hafta başında OPEC yetkililerinden birinin yaptığı açıklamada ise bu aşırı zam haberi yalanlanmış ve zammın yüzde 35 oranını bulmasının söz konusu olmadığı belirtilmişti.

Sızan haberlerden anlaşıldığına göre, ham petrole yüzde 10 oranında bir zam yapılacak olursa, bugün varili 10.46 dolar olan petrolün fiyatı 11.50 dolara yükselecektir.

Dün, OPEC uzmanları adına yapılan bir açıklamada, zam miktarı konusunda kesin bir karara varılmadığı, her şeyi saptayacak olanın OPEC Petrol Bakanları Konferansı olduğu bildirildi. Aynı açıklamada şu anda hiç bir şeyin belli olmadığı, her şeyin siyasi koşullar da göz önünde bulundurularak kararlaştırılacağı ve 24 Eylül'den sonra belli olacağı ifade edildi.
(Politika -Dış Haberler)

Ağır sanayi şirketlerinin kuruluş esasları saptanamadı

ANKARA- Ekim ayında başlanacağı belirtilen 30 milyar tutarındaki ağır sanayi yatırımını yönetecek şirketlerin kurulması ile ilgili olarak Sanayi ve Maliye Bakanlığı arasındaki ihtilafın giderilemediği açıklandı.

Yatırımlarla ilgili olarak İSTA muhabirine özel bir demeç veren Sanayi ve Teknoloji Bakanı Abdülkerim Doğru, bu konuda şunları söyledi:

30 MİLYARLIK YATIRIM

"Ekim ayında yapılacağı açıklanmış bulunan motor, uçak, aktarma organları, takım tezgâhları sanayilerini bünyesinde barındıran 30 milyarlık yatırım için her şey hazırdır. Ancak birtakım pürüzler bunların gecikmesine neden olabilir. Biz bu yatırımları yönetecek şirketlerdeki ağırlığın ne kamu kesiminde ne de özel kesimde olmasını istiyoruz. Bunun için geçen yıl bunlarla ilgili hazırladığımız teklif CHP-MSP koalisyonu hükümetinin bozulması nedeni ile gerçekleşmedi. Bu yıl yine aynı görüşle bu teklifleri yeniledik. Bu görüşün ışığı altında şirketlerin yönetiminde en az yüzde 51 hisse ile halk hakim olacaktır. Diğer hisseler ise Bakanlığa bağlı kuruluşlar tarafından alınacaktır. İşte bu nokta anlaşmazlık noktası olmaktadır.

Maliye Bakanı Sayın Yılmaz Ergenekon, kurulacak bu şirketlerde diğer Bakanlıkların kuruluşlarının da ortak olmasını istemektedir. Böyle bir durumda ise bu şirketler iki, üç başlı bir vücut şeklini alacaktır. Herhangi bir durumda şirket yetkilileri katılan ortakların bağlı oldukları Bakanlık adedine göre hesap verme durumunda kalacaklardır. Halbuki Sanayi Bakanlığına bağlı kuruluşların ortaklığı halinde ise bunlar tek Sanayi Bakanlığına karşı sorumlu olacaklardır. İhtilaf ise henüz giderilememiştir. Bu şirketlerin yönetim kurullarının nasıl teşkil edeceği belirlenmeden yatırımların yapılması ise söz konusu olamaz."

Sanayi ve Teknoloji Bakanı Doğru, şirketlerin finansmanlarının tam olarak belirlendiğini, bu sanayilerin kurulmasının görüşülmesi sırasında sermaye konusunda çıkan görüş ayrılıklarının ise giderildiğini belirtmiş ve "bu şirketler kurulması konusu ilk görüşüldüğü zaman maliye yetkilileri bunların sermayesinin 10 milyon lira olmasını istediler. Ancak bizim bu konudaki çalışmalarımız sonunda bu şirketlerin sermayelerinin 100 milyon lira olması kabul edildi." dedi

Sosyalizm üzerine

prof sadun aren

Çok bilinen çok yaygın öyle gerçekler vardır ki, ne kadar çok tekrar edilse, ne kadar çok hatırlatılsa yeridir. Çünkü bu çok bilinen gerçekler, belki de bu niteliklerinden ötürü, çok ihmal edilirler, dikkate alınmazlar. İşçi sınıfı ile sosyalizm arasındaki ilişki de bu gerçeklerdendir.

Bilindiği gibi sosyalizm işçi sınıfının ideolojisidir. Ama gene bilinir ki, işçi sınıfı sosyalist bilinç düzeyine kendi günlük yaşam çabası içinde kendiliğinden varamaz. Bunun ona dışarıdan öğretilmesi, adeta aşılanması gereklidir. Bu tıpkı, bir bahçıvanın ne kadar uzun süre ve ne kadar yoğun bir biçimde bahçıvanlık yapmış olursa olsun, bitki bilimini bulamayacağına, bitki bilimcisi düzeyine çıkamayacağına benzer. Bahçıvan eğer bitki bilimini de öğrenmek istiyorsa, tıpkı sosyalizmi öğrenmek isteyen işçi gibi, bunun için bahçıvanlığının dışında ayrıca çaba göstermesi ve onu bilenlerden öğrenmesi gerekir.

Böyle bilimsel bilgilere gereksinme duyulmasının nedeni, uygulamada köklü değişiklikler yapabilme olanağına sahip olma arzusudur. Gerçekten, örneğin, tarımsal üretimde köklü bir değişiklik yapabilmek için bitki biliminin yol göstericiliğine gereksinme vardır. Yeni bitki türlerinin bulunması, eskilerinin islâhı ve böyle ancak bitki bilimi sayesinde olanaklıdır. Aksi halde, tarımsal üretimin geleneksel uygulamalardan kurtarılması söz konusu bile olamaz. Tıpkı bunun gibi, mevcut ekonomik ve sosyal düzenin (toplumsal hayatın) köklü bir biçimde değiştirilmesi de bilimsel sosyalizmin kılavuzluğunu gerektirir. Bundan yoksun kalındığı takdirde, işçi sınıfının hak aramak için girişeceği eylemler ne kadar yaygın, yoğun ve şiddetli olurlarsa olsunlar, mevcut toplumsal düzende en küçük bir değişikliğe bile neden olamazlar. Toplumun mevcut düzeni yaşamını sürdürür gider. Demek oluyor ki, sağlıklı bir sosyalist hareketin temel koşulu, işçi sınıfı hareketiyle sosyalizmin biliminin (bilimsel sosyalizmin) irtibatlandırılması, birbiriyle kaynaştırılmasıdır.

Bunlar çok bilinen, çok söylenen ve yazılan gerçeklerdir. Ne var ki, aynı derecede de ihmal edilirler. İhmal işçi kesiminden de aydın kesiminden de gelebilir. Her iki halde neden, söz konusu ilişkinin yanlış yorumlanmasına dayanır. İşçiler - ki doğal olarak sendikalarda örgütlenmişlerdir - kendilerine sosyalist bilinç getirecek aydınları giderek kendilerine tahakküm edecek bir zümre olarak görürlerse, onlarla ilişkilerini kesip uğraşlarını sadece kendi başlarına yürütmeyi düşünebilirler. Bu düşünce sendikalizm ve ouvrierizm (işçicilik) gibi akımların temelini teşkil eder. Bunların toplumu hiç bir yere götürmeyen yanlış akımlar oldukları defaatle ortaya çıkmıştır.

Yok eğer aydınlar sosyalizmin gerçek sahipleri olarak kendilerini görürler ve işçi sınıfını sadece sosyalizmin gerçekleştirilmesinde bir araç telâkki ederlerse, gene o çok bilinen gerçek ihmal edilmiş, işçi sınıfı ile sosyalizm arasındaki bağ koparılmış olur. Bu tür sosyalist aydınlar sosyalizmin bayrağını açtıkları zaman, işçi sınıfının ister istemez onun altında toplanacağını düşünürler ve buna inanırlar. Goşist hareketlerin ve işçi sınıfından kopuk sosyalist kuruluşların hareket noktaları bu yanlış inançtır.

Zamanımızda bütün dünyada bu ikinci tür yanılgıya daha çok rastlanmaktadır. Onun için bunun üzerinde durmakta daha çok yarar vardır. Biz burada bu yanılgının çok yaygın bir biçimi üzerinde kısaca durmakla yetineceğiz.. Bu, sosyalizmi gerçek hayatın gelişme ve ilişkilerinden koparıp, onu soyut ve kapalı bir model haline getirmektir. Bu model, sosyalist bir toplumun nasıl olması gerektiğini ve sosyalistlerin düşünce ve eylem kalıplarının da neler olması gerektiğini gösterir. Örneğin, sosyalist toplumda herkes eşit gelire sahiptir, amir-memur ilişkisi yoktur, yahut sosyalist toplumda cinayet, hırsızlık olmaz, yahut kızlar ruj sürmez, oto-stop yapmazlar, yahut sosyalist yalan söylemez gibi..

Doğaldır ki, gerçek hayattaki sosyalizm böyle soyut bir modelin kalıplarına uymaz, onunla çatışır. Çünkü bir kere, gerçek hayatta, belli bir sosyalist uğraş biçimini, ya da belli bir sosyalist uygulamayı kendi doğrultularında serbestçe gelişmelerine bırakmayan karşı güçler ve engeller vardır. Örneğin siz " top değil tereyağ" yapmak istersiniz. Ama, bir dış saldırı tehlikesi sizi de top yapmaya zorlar. Kaldı ki, gerçek hayatta sosyalist sürecin gelişmesi, bu tür saptırıcı dış etkenler olmasa bile, evvelce kararlaştırılmış bir modelin gerçekleştirilmesi biçiminde olmaz. Böyle bir şey, açıktır ki, bilimsel sosyalizmin maddeci felsefi özüne taban tabana zıt düşer. Çünkü bu takdirde sosyalizm, toplumsal gelişmenin oluşturduğu maddi bir düzen değil, fakat aklın bulduğu manevi-ilâhi bir düzen olarak kabul edilmiş olur.

Gerçekte, sosyalist toplumun nasıl örgütleneceğini ve işleyeceğini ve sosyalist ahlâk kurallarının neler olacağını, bizim iyi-kötü hakkında bugünkü değer yargılarımız değil, fakat toplumun devamlı olarak değişen ve gelişen maddi koşulları belirleyecektir.

Tekrar edelim ki, bütün bunlar sosyalizmle ilgilenen herkesin en önce öğrendiği temel gerçeklerdir. Ama en çok ihmal edilen gerçekler de gene bunlardır. Bugün dünyada ve Türkiye'de sosyalistler arasındaki en büyük ihtilâfların altında, bilimsel sosyalizmin bu temel gerçeklerinin gözlerden uzak tutulması yatmaktadır.

Çay, sempati ve silahlar

the economist

Sovyetler Birliği'nin bugün Ortadoğu'da, Sina ara anlaşmasının imzalanmasından önceki dönemde olduğundan çok daha güçlü olduğu söylenebilir. Bu güçlülük, ilk bakışta göze çarpan güçsüzlükten doğmaktadır. Sina ara anlaşmasının hazırlanması ve imzalanması sırasında, Sovyetler Birliği'nin adının bile anılmaması, Moskova'nın Ortadoğu'da etkisinin önemli bir kısmını yitirdiğini ortaya koymuştur. Ne var ki bu durumda bile Sovyetler Birliği daha avantajlı duruma geçmiştir. Sina ara anlaşması daha önemli gelişmelere yol açmazsa, bu anlaşmanın imzalanmasından yararlanacak tek ülke Sovyetler Birliği olacaktır. Moskova'nın gücü bundan doğmaktadır.

Sina ara anlaşmasının başarı şansını azaltan etkenlerden biri İsrailli yöneticilerin tutumudur. Başbakan Rabin, anlaşmanın imzalanışının hemen ardından yaptığı açıklamada, İsrail'in Golan konusunda hiç bir ödün vermiyeceğini söylemişti. Diğer İsrailli yöneticiler de bu konudaki kararlılıklarını belli etmekte ve Golan'dan çekilmiyeceklerini belirtmekteler.

Bu durumda Kremlin yöneticilerine düşen tek şey sırtlarını koltuklarına dayanmak ve ellerindeki kozları kullanacakları zamanın gelmesini beklemektir.

Kissinger, Ortadoğu barış çabalarına geçen Şubat'ta başladığı zaman bir nezaket göstererek Sovyet Dışişleri Bakanı Gromiko'yu da gelişmelerden haberdar ediyordu. Barış çabalarının son aşamasında Kissinger'in bu tutumunu terkettiği görüldü. Amerikan Dışişleri Bakanı, yoğun çalışmaları sırasında sadece Mısırlı ve İsrailli yetkililerle görüşüyor, gelişmeler hakkında Moskova'ya bilgi verme gereğini duymuyordu bile. Moskova'nın buna tepkisi, anlaşmanın Cenevre'de imzalanması törenini boykot etmek ve militan Filistin gerilla örgütlerinin kullandıkları dili kullanarak anlaşmaya çatmak oldu. Bunun üzerine Amerika da aynı törende bulunmaktan kaçındı. Konuyla ilgili olarak daha sonra bir açıklama yapan Kissinger ise arada bir anlaşmazlığın olduğunu itiraf edecek, ancak bunu Gromiko'ya anlatarak kendisini ikna edebileceğini söyliyecekti.

Kissinger'e göre, Sina'ya Amerikalı gözlemcilerin gönderilmesiyle ilgili Sovyet itirazlarının önlenmesi mümkün. Amerikan Dışişleri Bakanı konuyu Gromiko ile yapacağı görüşmelerde bir çözüme bağlıyacağından emin görünüyor. Oysa iyimser gözlemciler bile bunun kolay bir şey olmadığını açık açık belirtiyorlar. Gerçekten de Sovyetlerin Sina ara anlaşmasıyla ilgili kuşkularını terkedeceğini gösteren en ufak bir işarete bile rastlanmıyor.

Üstelik Sovyetler bu politikayı izlemekle bir şey kaybedecek de değiller. Moskova için Ortadoğu'da bugün önemli iki hedef var. Bunlardan birincisi bölgedeki nüfuzun korunması. İkinci hedef ise bu nüfuzu korurken Amerika ile detente'ın bozulmasını önlemek. Sovyet yetkilileri kendi nüfuzlarını korumak için Sina ara anlaşmasını sabote edecek olurlarsa, bunun Amerika ile ilişkilerine zarar vereceğini biliyorlar. Aslında böyle bir şeyi yapmaları için de gerek yok. Moskova'nın şimdilik yapacağı tek şey, hiç bir şeye karışmadan beklemek ve daha militan Arap devletlerine veya Arap örgütlerine sempati göstermek ve istedikleri silahları sağlamak.

Moskova bunu yaparken Mısır'ı kendinden daha da uzaklaştırabilir. Bunun günümüz koşulları altında Sovyet yöneticileri için fazla bir önemi yoktur. Sovyet yetkilileri, "Ortadoğu'da barışı sağlama olanaklarının yüzde 99'u Amerikalıların elindedir" diyen bir Mısır Devlet Başkanına zaten kaybedilmiş gözü ile bakmaktadırlar. Bu bakımdan Enver Sedat'ın biraz daha sertleşmesi ve Sovyetlerden uzaklaşması Moskova için kaygı kaynağı niteliğini yitirmiştir.

Buna karşılık Enver Sedat'ı gözden çıkarmak Mısır'ı gözden çıkarmak değildir. Sovyet yetkilileri, hiç bir devletin Mısır'ı yok sayarak Arap dünyasında söz sahibi olamıyacağını bilmektedirler. Bunun için de gözden çıkardıklarının Mısır değil, Enver Sedat olduğu belirtilmelidir.

Moskova sağcılara, solculara ve hatta merkezcilere aynıyarak Mısır'ın bugünkü yönetici kadrosunu değiştirme girişiminde bulunabilir. Bazı Mısırlı yetkililer buna kesinlikle inanmakta ve Moskova'nın Libya'yı kullanarak Mısır'ın başına dert açmaya çalıştığını iddia etmektedirler. En kuvvetli olasılık da budur. Daha şimdiden, Moskova'nın emriyle 1964 yılında kendi kendini feshettiğini ilân etmiş olan Mısır Komünist Partisi, merkezinin Lübnan'da olduğunu ve yakında Mısır'da faaliyete geçeceğini duyurmuştur.

"Milliyetçiler kanadımın altına"

Hasan Yılmaer

AP Genel Başkanı Demirel, partisine bir Demokrat Partilinin daha katılması nedeniyle yapılan törendeki konuşmasında, aslında belirmiş bulunan seçim sloganını açıkladı: "Milliyetçiler birleşiniz."

Bugün iktidarı elinde tutan ve başı Demirel olan hükümetin adı "Milliyetci Cephe" yada bir başka söyleyişle "Milliyetçi Partiler Topluluğu" olduğuna göre Sayın Demirel, 12 Ekim'de yapılacak Senato seçimlerinde kendisi ile ortaklık yapan öteki partilerin üyelerini ya dayandaşlarını kendi saflarına çağırıyor, hiç yoksa kendi partisine oy vermelerini istiyor.

AP'nin seçimlere üç hafta kala hızlandırdığı propağandasında kullanacağı yöntem belli olmuştur. AP, ülkede bir sol tehlike bulunduğu, buna karşı birleşilmesi gereği olduğunu yaymaktadır. Doğaldır ki birleşilecek yer de, en büyük olanın saflarıdır.

Demirel, aynı konuşmasında: "Bölündük memleket sahipsiz kaldı" derken 1973 seçimlerine işaret etmekte, o seçimlerde sağ oyların parçalanması sonunda parlementoda en çok milletvekilini solcu partinin kazandığını, oy oranı sağda fazla olmakla beraber, bu bölünmenin başlangıçta bir sağ hükümet kurulmasını engellediğini ileri sürerek, CHP'nin koalisyonla işbaşına geçtiğini iddia etmektedir. Demirel'e göre, bu iktidar işbaşına gelince de memleketin başına türlü dertler açmıştır. Doğaldır ki, ona göre, bu dertlerin başında "Kıbrıs sorunu" bulunmaktadır. Kıbrıs'a yapılan müdahale Türkiye'nin yalnız kalmasına neden olmuş, tüm dünya bize cephe almış ve sonunda da "Sadık dostu olduğumuz Amerika'nın bile cezalandırmasına, uğramışızdır.

AP Genel Başkanı, bu işleri yapanların içinde şimdiki ortağı MSP'nin de bulunduğunu görmezlikten geliyor diye düşünmemek gerekir. Demirel, adını anmamakla beraber son zamanlarda en büyük rakibi CHP kadar kendisine hücum eden hatta ondan çok fazla kendisinin yıpranmasına neden olan MSP'nin de durumunu hatırlatmaya çalışarak, onun kabahatlerini adını anmadan ortaya sermaye çalışmaktadır. İşte bu hükümet ortaklığı böylesine bir ortaklıktır. Hükümetin başı kendisini iktidarda tutan en büyük ortağını " Beceriksizlik ve ülkenin başına dert açmak"la suçlamaktadır.

Demirel, bu seçimlerin sonucunda MSP'nin bir oyun oynamasından şiddetle çekinmekte ve buna hazır olmak istemektedir. Eğer MSP kendisinden oyların koparılmasına kızar, bu nedenle de Başbakanın başına bir dert açmaya kalkarsa o zaman "Onlardan kimseye hayır gelmez ki" sloganını rahatça kullanabilecektir.

İşte tüm bu nedenlerden Demirel, seçimlerden olabildiğince az yara olarak çıkmak istemektedir. Onun içindir ki Demirel, "Milliyetçiler" dediği sağ partilerin tüm yandaşlarını yanına çekmeye çalışmakta böylece CHP ile başbaşa kalmayı istemektedir.

O zaman belkide hiç bir şey olmamış gibi ortaklarına dönecek "Bakın görün benim oy oranım sizin tüm iddialarınıza karşı düşmedi, bu durumda siz de tabanınızın dediğine uyun ve benim kanadımın altına girin." diyecektir. Demirel, bu yolla, bir taşla iki kuş birden vurmak istemektedir. Hem seçimlerde olabildiğince oy kaybını önleyecek, hem de seçimler sonrası iktidarını sürdürebilecektir.

Ancak yapılan hesaplarda ters çıkabilecek bir durum vardır: MSP ve onun yönetici kadrosu. Eğer senato seçimlerinde MSP umduğunu bulamazsa - ki bu olasılık gitgide güçlenmektedir - partinin yönetici kadrolarının - Başta Erbakan olmak üzere - parti içi iktidarları tehlikeye girecektir. Partisinin oy kaybına neden olan bir başkan ve yöneticilere o partide "Rahmet okunmayacağı" da kesindir. İşte o zaman senato seçimlerinden sonra da milletvekili kalacak liderlerin kendilerini bu duruma sokan ortaklarına "Rahmet okumayacakları" tartışılmaz.

Öyle görülüyor ki senato seçimlerinin sonucu, iktidarın başı ile muhalefetin başı partiler arasında çözülmesi gerekli sorunlar doğuracaktır.

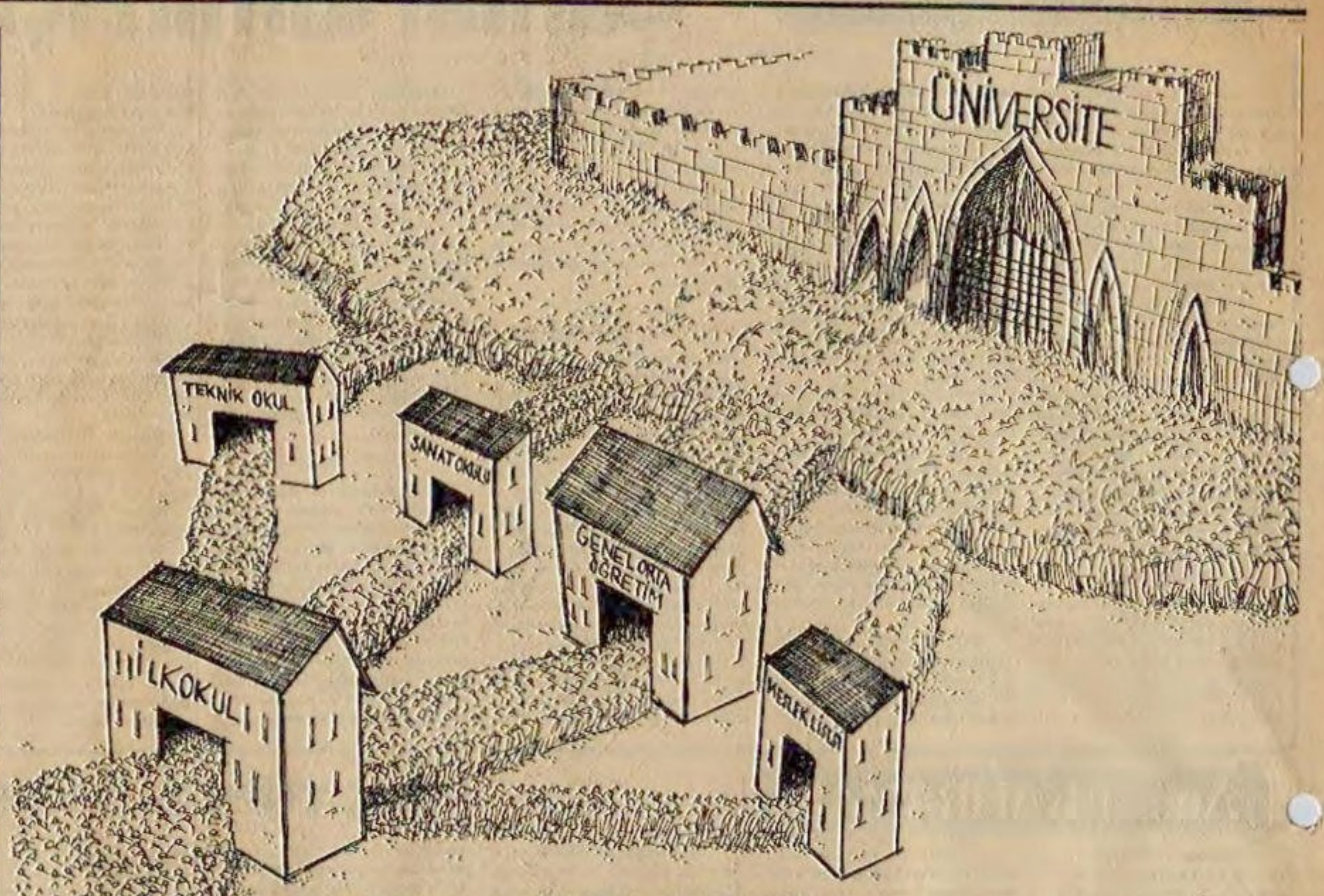

BÜTÜN YOLLAR ÜNİVERSİTEYE GİDER

ORTAÖĞRETİMDE YIĞILMADAN ÇOK, YANLIŞ YÖNLENDİRME VAR...

(III)

Orta öğretimin son on yıllık görünümünü "büyüme" sözcüğüyle özelleyebiliriz. Türk toplumunun diğer kesimlerindeki büyümeye paralel olarak, orta öğretimin her iki aşamasında da okul, öğretmen, ve öğrenci sayısı hızla artmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında 70 dolaylarında olan ortaokul sayısı 1973-74 ders yılı başında 2203'e, 10 bin dolaylarında olan öğrenci sayısı ise 900 bine çıkmıştır. Aynı durum lise ve dengi okullar için de doğrudur. Bu yıllar arasında, 21 liseden 718 liseye, 5000 öğrenciden yarım milyon öğrenciye çıkılmıştır.

Hızlı nüfus artışına rağmen orta öğrenimde okullaşma oranı da hızla yükselmektedir. Orta öğrenimin ilk evresinde bu oran yüzde 30 dolaylarındadır. Yani, çağ nüfusunun yaklaşık olarak üçte biri orta öğretime devam etmektedir. Gerçi, bu oran sanayileşmiş ülkelerin çok gerisindedir ve sürekli olarak, plan hedeflerinin gerisinde kalınmaktadır.

Öyleyse nedir sorun? Orta öğretimde bir yığılmadan söz edilebilir mi?

YANLIŞ YÖNLENDİRME

Orta öğretimde sorun, yığılma değil, yanlış yönlendirmedir. Türk toplumu sanayileşme sancıları içindeyken, orta öğretim geleceğin sanayi toplumunun isterlerine göre değil, kendi bozuk determinizminin gereklerine göre ürün vermektedir.

Türkiye'de öteden beri orta öğretim kendi başına bir bütün olmaktan çok, yüksek öğretime giden yolda bir basamak, bir araç olarak düşünülegelmiştir. Bu anlayış hâlâ, ama eskiden düşünülemeyecek kadar büyük bir çapta süregeliyor.

İşgücü ihtiyaçları çok değişmiş olan sanayileşen Türkiye'de, orta öğretimin ikinci evresinde bulunan öğrencilerin yüzde 61'i genel (klasik) eğitim görmekle, ancak yüzde 39'u teknik ve mesleki eğitim dallarında bulunmaktadır. Aslında birazdan değineceğimiz gibi, bu oranlar bile yanıltıcıdır. Teknik ve mesleki öğrenci oranı, uzun dönemdeki sonuçları açısından, daha da küçüktür. Oysa bu oranlar, örneğin B. Almanya'da yüzde 46 klasik, yüzde 54 teknik; Sovyetler Birliği'nde ise 51 klasik, 49 teknik görünümündedir.

Gerçekte, klasik orta öğretim aşaması, öğrenciye üniversite giriş sınavına girme hakkından başka pek az bir şey vermektedir. Üniversite engelini aşamayan lise mezunları ellerinde soyut bir genel kültürden başka hiç bir beceriyi kanıtlamayan bir diplomayla, iş pazarlarında ekmek aramaktadırlar. Oysa, salt eli kalem tutmanın, kişiyi, saygın bir "kalem efendisi" yaptığı günler çoktan geçmiştir.

KISA YOLDAN, İŞGÜCÜNE

Orta öğretimde temel sorun öğrenci yığınlarını genel (klasik) eğitim kanalı yerine, teknik ve mesleki eğitim kanallarına yöneltmek, ve onların somut bir beceriyle kısa yoldan işgücüne katılmalarını sağlamak olarak özetlenebilir.

Birinci Beş Yıllık Plan'dan bu yana bu amaçla çaba harcandığı halde sonuçlar parlak olmamakta ve hatta, klasik eğitim kanalına hücum hızlanmaktadır. Oysa klasik eğitim, daha yüksek bir öğrenim için yapılmış bir yatırımdan öteye geçmiyor. Öyle bir yatırım ki, riziko su gitgide artmakta ve bir iş garantisi olmaktan bile çıkmaktadır.

Bu çelişkiyi, orta öğretime devam eden öğrenci çoğunluğunun sınıfsal kökenlerine ve sınıfsal beklentilerine eğilerek açıklayabiliriz ancak. Orta öğretime devam eden çocukların küçük burjuva kökenli olduğunu daha önce söylemiştik. Çocuklarının "istikbalini" güvence altına alacak bir kaynağı olmayan ve toplumsal beklentileri yüksek olan memur, subay, küçük esnaf ailelerinin çocuklarıdır bunlar. Türk toplumunda öteden beri devlet kapısında iş bulmak bir güvence sayılagelmiştir. Üstelik, yüksek öğrenim diplomasının sağladığı itibar, bu sınıfın beklentileri arasındadır. O kadar ki, bu etmen zaman zaman ekonomik avantajlardan bile daha etkili olabilmektedir. Yedek subaylık hakkı, devletin personel yasalarında üniversite diplomasına prim vermesi gibi yan ürünler de gözönüne alınınca, bu öğrencilerin aileleri için, yüksek öğrenim diploması, kendi başına bir amaç, bir fetiş haline dönüşmekte, eğitim süreci ise anlamsız bir ritüele dönüşmektedir.

Öğrenciler, bu ritüelin gereklerini yerine getirmek ve ailelerinin sınıfsal beklentilerine boşa çıkarmamak için, bir yarış atı gibi eğitim koşusuna hazırlanmaktadır. Ta ilkokul öncesinde başlayabilmektedir bu bol dopingli yarış...

DİPLOMA ARDINDA ENGELLİ KOŞU

İlacın dozu arttıkça hasta ağırlaşıyor demiştik daha önce. Günümüzde yaygın eğitim anlayışı, "o kaçınılmaz sona" varıncaya dek hep aynı ilacı gerekli saymaktadır. Devletin resmi yayınlarından birinde bu durum şöyle anlatılıyor:

"Orta öğretim kazandırdığı bilgi ve yeteneklen çok verdiği diplomaya tanınan hukuki garantilerle etkili olabilmektedir. Diplomanın sağladığı haklar da genellikle devlet kapılarında iş görmekte ve buralarda hizmet bulabilmek için ise daha ileri düzeyde öğrenim yapmak gerekmektedir."

Yani, orta öğretim çarkına paçasını kaptıran öğrenci, yunan tragedyalarının çaresiz kahramanları gibi, kaçınılmaz yazgısını üniversite giriş kapılarında oynamaya sürüklenmektedir.

Sanat ve meslek okulları ise, DPT'nin tüm uğraşlarına rağmen, ne istihdam olanakları, ne mali yeterlik, ne de itibar açısından üniversite diplomasına karşı bir alternatif olabilmektedir. Kökleri Mithat Paşa tarafından kurulan Islahanelere ve daha sonraki Sanayi Mekteplerine dayanan bu okullar, yoksul çocuklarının (bir zamanlar bu okullara girmek için öksüz olmak zorunluğu varmış) okulları olmak imajından kurtulamamaktadır.

Aslında, günümüzdeki işleyişiyle, teknik ve meslek okulları da genel orta öğretimdeki kısır döngünün bir parçası olmaktan kaçınamamışlardır. Bu okullar da, genel yapı olarak, teorik kalmakta ve ülkedeki üretim teknolojisi ile direkt bir bağ kuramamaktadır. Bu nedenle mezunların piyasada iş bulabilme şansları oldukça sınırlıdır. Özel sektör, bu okullardan çıkmış kimseler yerine "çekirdekten yetişme" ustaları tercih etmektedir. Bu gerçeğin ışığında, sanat okulu mezunlarının sadece yüzde 35'inin, teknisyen okulu mezunlarının ise sadece yüzde 29'unun öğretim gördüğü dalda çalışıyor olmasına şaşmamak gerekir.

Kısacası, orta öğrenimin genel yapısı içinde, bütün yollar üniversiteye gitmektedir.

İşte en taze sayılar: Bu yıl üniversite giriş sınavlarına 280.268 kişi başvurmuştu. Bu yıl sınava giren adayların 198.513'ü normal liselerden, öğretmen liselerinden, teknik liselerden, askeri liselerden, polis kolejinden diplomalıydı. Geri kalan 82.999 kişi ise endüstri meslek liseleri, kız meslek okulları, sağlık okulları, imam-hatip liseleri, ticaret liseleri, tarım meslek okulları gibi yerlerden gelmekteydi.

Durumu gözönüne getirin: Orta öğretim düzeyinde, kısa yoldan meslek sahibi yapmak için liseli arkadaşlarından ayrılan binlerce insan şimdi üniversite kapısında onlarla yeniden buluşuyor. Diploma tanrısı onuruna sürdürülen bir ritüele dönüşen eğitim alanında, başarısızlığın bundan açık bir kanıtı olabilir mi?

YARIN: OKULLARI KAPATALIM MI?

çokbilmişler

SİLAHLANMA DOSYASI

Uğur KÖKDEN

Kuşkusuz silahlanma, siyasal, ekonomik ve askeri alanda, demokratik ülküden en uzak ama etkinliği ve önemi o ölçüde ağır basan bir sektör. Tartışmasız olarak denebilir ki, silahlanma yarışını, ilk kez 1950'den sonra Batı başlattı. Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında, silahlanma tek bir silah sistemi çevresinde dönüyordu. Ağırlıklı yan, silahlanmanın niceliğiydi. Günümüzde, silahlanma politikası, niceliksel yanı kenara atılmamakla birlikte, temelde, niteliksel bir karaktere büründü.

Modern niteliksel silahlanma yarışı, belli başlı tüm alanlarda kendini gösteriyor: stratejik nükleer silahlanma, taktik nükleer silahlar, klâsik silâhlar, kimyasal ve biyolojik silâhlar, "Bozguncu faaliyetler"e karşı mücadele, psikolojik savaş (antenler savaşı) ve gizli servisler mücadelesi.

Hiç bir alan ve tür unutulmaksızın, yoketme araçlarının akla gelebilecek en geniş yelpazesi, tam bir kolleksiyon halinde, uzayda, havada karada ve okyanuslarda sergileniyor. Önde gelen iki dinamik, yok etme sistemlerini özellikle etkilemekte, yaygınlaştırmakta ve silahlanma sürecine yarışma niteliği ve hızı kazandırmaktadır:

1) Siyasal öncelik derecesi çok yüksek, gerçekleşmesi için geniş mali kaynakların ayrıldığı, araştırma ve deneme programlarının ürünü olan ve sürekli kendisini yenileyen askeri teknoloji:

2) Silâhlanmanın sürekli modernleştirilmesi zorunluğu.

Silâhlanma programları, Uluslararası politikanın gelişmelerinden ve yeni Uluslararası stratejilerden bağımsız kalarak, ardsız arasız sürmektedir. Örneğin, genel planda soğuk savaştan "yumuşama"ya geçilmesi. Helsinki'de toplanan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın kararları, silâhlanma konusunda bağlayıcı olamıyor: olumlu yönde, somut ve etkin bir uygulamayı sağlayamıyor.

Silâhlanmaya yol açan siyasal güçler "Askeri-sınai kompleks" olarak adlandırılmakta ise de, aslında, daha kapsamlı bir şekilde "politik, idari, askeri, sınai, bilimsel kompleks" ismini kullanmak isabetli olacaktır. Bununla beraber, unutulmaması gereken ana nokta, kapitalist batı toplumlarında silâhlanmaya yol açan, onu kışkırtan ve hızlandıran asıl itici gücün çeşitli çıkarların çatışması oluşu. Başka bir deyişle, kapitalist yapının iç çelişkisi: Sonunda, bu kısır döngü böylece sürüp gitmektedir. 1971 tarihli bir BM Raporunun şu sözleri son derece çarpıcı bir örnek: "Ellerindeki silahları mükemmelleştirenler, aynı zamanda karşı-tedbirleri de bulanlar oluyor. Yani, ortaya koydukları kendi keşiflerine karşı düşmanın herhangi bir tepkisini beklemiyorlar."

Önümüzdeki yıl, yeryüzünün ekonomik ve askeri açıdan en güçlü ülkesi, ABD iki yüzüncü yaşına basacak. 94 milyar dolarlık savunma bütçesi-resmi ağızlara bakılırsa, 1951 Kore Savaşı'ndan bu yana en düşük bütçe: % 16- ve ağustos 1975 rakamlarına göre, çalışan nüfusunun % 8,4'ü yani 7,8 milyonu işsiz olan bir ülke. Oysa, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri, 200 milyar dolar parayı ABD araştırma ve geliştirme hizmetlerine ayırdı. Ama hangi alanda? Savunma, uzay çalışmaları ve Atom Enerjisi alanlarında. 200 milyarın % 80'i bu bölümlere gitti. 1967'den 1968'e kadar süren üç yıl içinde, silahlanma ile makina-donatım ve inşaat yatırımlarına ayrılan para şaşırtıcı ve düşündürücüdür. Amerikan sanayiinin en ön planda gelen rakipleri ile bir karşılaştırma yapılırsa, sonuç daha da şaşırtıcı olmakta:

Ülkeler	Silahlanma Yatırımı	Öteki Yatırımlar
ABD	0,52	1.00
B. Almanya	0,14	1.00
Japonya	0,02	1.00

Görüldüğü gibi, silahlanma alanında yapılan her 52 sentlik yatırıma karşılık, makine-donatım ve inşaatta bu rakamın iki katı bile yatırım yapılmamaktadır: 1 dolar!

Ne var ki, 1970 yılında bile durum, askerlik masraflarından kısıntı yapmak açısından çok değişmedi: 554 milyar dolarlık imalat yatırımları 214 milyar dolarlık ise silâhlanma yatırımları. Üstelik her yıl, ABD şirketleri 30 milyar doları (Türkiye'nin toplam bütçesi: 7 milyar dolar) aşan askeri sipariş almaktadır.

1970/1980 SİLAHSIZLANMA ON YILI

70 yılları, Birleşmiş Milletler Örgütü'nce, silahsızlanma on yılı ilân edildiğine göre, Üçüncü Dünya ülkeleri için silâhlanma yarışının durdurulması bu memleketlerin sosyal, ekonomik ve politik kalkınması açısından bir ölüm kalım sorunu olmaktadır. Böyle bir amaca kendi aralarında ve daha önce yönelen Bloksuzlar, 1973 Cezayir Zirvesinde, nükleer silâhların üretim ve uygulanmasının yasaklanması, var olan stokların ortadan kaldırılması, nükleer denemelerin dünyanın her yerinde yasaklanması, benzer şekilde tüm kimyasal ve bakteriyolojik silahların yok edilmesi konusunda bir karar almışlardı. Sonra, Cezayir'i BM Genel Sekreterliği'nin kalkınma ve silâhsızlanma üstüne yayınladığı rapor izledi. 1970 yılı verilerine dayanılarak hazırlanan BM raporuna göre, "Uluslararası topluluk askeri harcamalarda yalnız % 20'lik bir indirim gerçekleştirebilse, bu, hem kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerin en önemli ekonomik sorunlarını çözümler, hem de ülkeler arasında var olan kalkınma farklılığını azaltır." 1970 için geçerli olan bu yargı ve gerekçesi 1975 için elbette çok daha ileri aşamada ve ivedilikle geçerlidir.

Zaten, 1970'de, Uluslararası Para Fonu (IMF)'nun Kopenhag toplantısında Dünya Bankası Başkanı Mc Namara da parlak ve etkileyici sözcüklerle bu konuya değinmişti. Egemen Batı ekonomilerinin o tarihte her yıl 180 milyar doları silâhlanmaya ayırmalarını eleştirmiş, aynı ulusların yoksul toplumlara borç olarak vermek için ancak 7 milyar dolar ayırabildiklerini söylemiştir. ABD'nin Vietnam savaşı döneminde Savunma Bakanlığı görevini yapan Mc Namara'ya göre, "Yaratıcı gelişme için kullanılabilecek kaynakların 20 katının askeri güçlenmeye harcanması inanılmaz bir olaydır." İnanılmaz olmakla birlikte, ne yazık ki doğru! Mc Namara, daha sonra Nairobi'de de uygulamadan uzak olan bu düşüncesini tekrarlamıştır.

PAKTLAR VE SİLAHLANMA HARCAMALARI

Silâhlanma ile kalkınma arasında ikincinin zararına olarak gün ışığına çıkan bu şaşırtıcı sonucu, daha sonra, resmi niteliği olan bir Amerikan ajansının raporu (ACDA-Silâh Denetim ve Silâhsızlanma Örgütü) da doğrulamıştır. Örgüt, 1970 yılında, az gelişmiş ülkelerin dışardan aldıkları ekonomik yardımın üç katından fazlasını silâhlanmaya harcadıklarını ileri sürüyor. Rapor, bu ülkeler için adam başına dış ekonomik yardımın 3,3 dolar, buna karşılık silâhlanma harcamalarının ise 10 dolar olduğunu saptamış. Başka bir deyişle, 1961-1971 arası on yıllık dönemde, özellikle Ortadoğu, Afrika ve Uzakdoğu ülkelerinin savunma harcamaları % 100 oranında artış göstermiştir. Oysa 1971'den günümüze, son derece önemli beklenmedik değişiklikler oldu. Terazinin gözüne atılan üç yeni eleman bu korkunç yarışmayı baş döndürücü boyutlara ulaştırdı: Ekim (Yom-Kippur) Savaşı, Petrol Ambargosu ve Kıbrıs Bunalımı-bir de onun uzantısı sayılacak Ege Denizi anlaşmazlığı.

Örneğin, 1965'den bu yana, Afrika Birliği Örgütü(ABÖ) üyelerinin askeri varlıkları % 60 artmıştır. Dolayısıyla, savunma masrafları da. Yalnız 1973 – 74 yılında, askeri giderler yılda 2 milyar doları aşmıştı. Buna karşılık Batının Afrika'ya tüm yıllık yardımı ancak 1,7 milyara ulaşabiliyordu. Buradan şu sonuç çıkmaktadır ki, ulusal gelirin % 15'ine kadar çıkan önemli bir bölümü askeri amaçlara gitmektedir. Oysa, Cezayir Bloksuzlar Konferansı'na katılan 76 ülkeden 40 tanesi Afrika kıtasından geliyor.

Öte yandan, 1974 yılında, tek başına ABD'nin Basra Körfezi'ne akıttığı silâhların tutarı, 4,4 milyar dolar, İsrail'e yaptığı bilinen yardımın miktarı ise bunun yarısıdır. İran'ın 1974 yılı içindeki toplam silâh ithalatı 7,2 milyar dolardır.

Dünyanın doğrudan askeri harcamaları, 1963-73 devresinde, 2500 milyar dolar olmuştur. Bu rakamın dağılımı yelpazesi şöyledir:

ABD .... 765 milyar dolar
SSCB.................. 674 " "
Çin .... 106 " "

Aynı on yılın silâh satışları ise, 29,7 milyar dolar ile ABD'ne, 15,6 milyar dolarla Sovyetler Birliği'ne yönelmektedir.

Söz konusu harcamaların dünyanın iki büyük gücü ile onların çevresindekileri bir araya toplayan askeri paktlara göre dağılımı ise, silahlanma yarışını kesinkes NATO'nun önde götürdüğünü gösteriyor:

PAKTLARIN ASKERİ HARCAMALARI
(1963-1973 DÖNEMİ)
NATO............ 991 milyar dolar
VARŞOVA Paktı 779 " "

Üstelik bu rakamlar doğrudan askeri harcamaları içermektedir. Örneğin sivil savunma, emekli maaşları, sivil niteliği de olan uzay programları ve stratejik sanayi stokları bu rakamların dışındadır.

Paktlara ilişkin tablodan kolayca görüleceği gibi, askeri bloklar

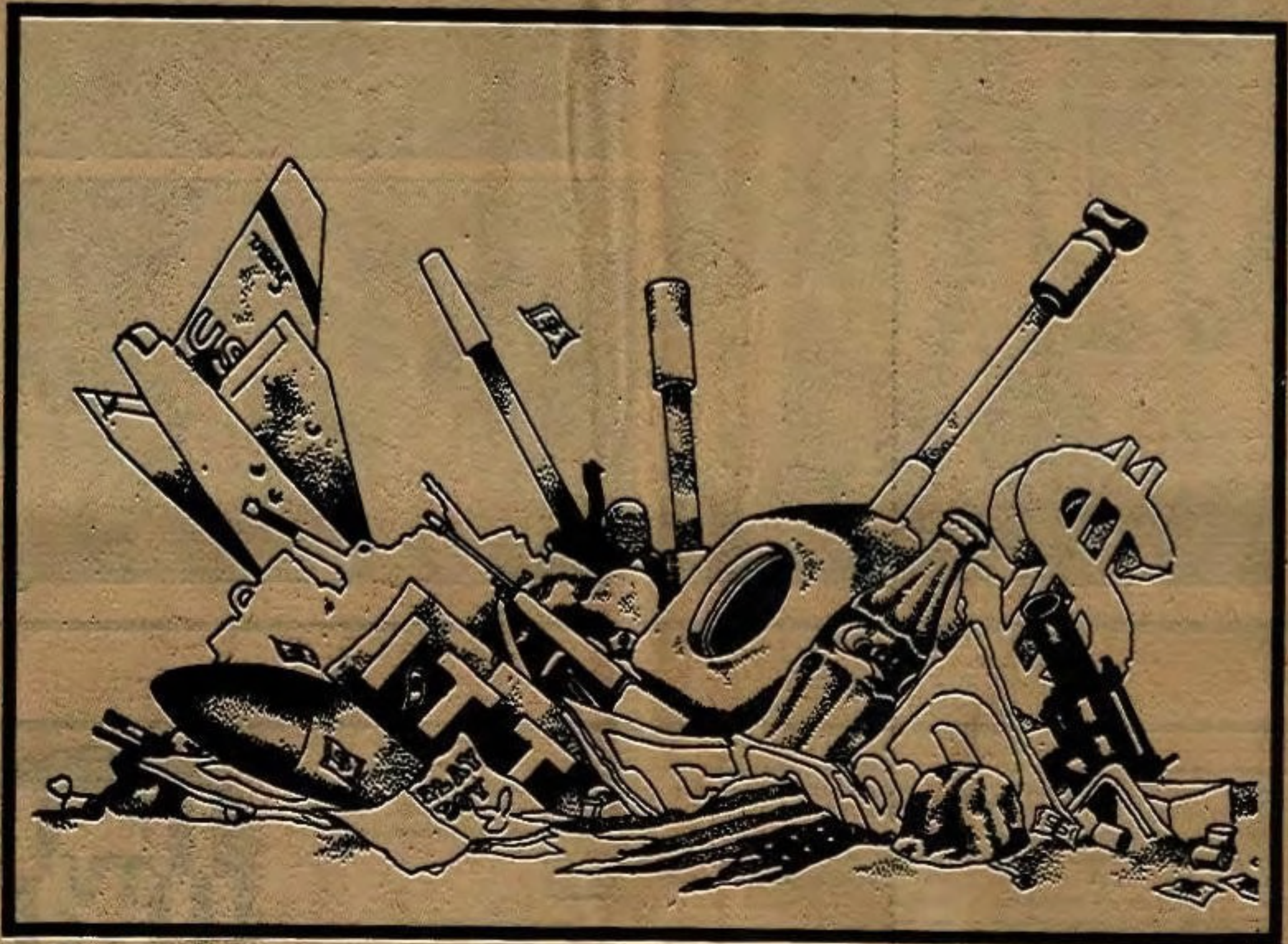

yalnız soğuk savaşın sessiz ve korkutucu itici gücü değil, bununla birlikte barış ekonomisine geçişi engelleyen en güçlü kin çekirdekleridir. Sürekli olarak kendini ve karşıtını aşmayı deneyen yığınsal ölüm örgütleri.

Silâhlanma harcamalarının kısıtlanmasına karşı ileri sürülen en önemli gerekçe, böyle bir kısıtlamanın işsizlik düzeyini artırdığıdır. 1969'da, ABD'nin 8,3 milyon kişinin askeri programlar çerçevesinde iş bulmuş olması böyle bir [illegible] çarpıcı örneği sayılabilir. Benzer bir rakam, Fransa için de ileri sürülebilir.

Demek oluyor ki, kapitalist sistemin yapısından gelen temel bir bozukluk, yani işsizlik sorunu, doğrudan doğruya insanların yaşamı üstünde etkisini çift yoldan (Savaş yahut kalkınma) gösteren bir çözüm yoluna gidip dayanmaktadır. Hangisini seçmeli? Silâhlanma harcamalarını

İRAN'IN SİLAHLANMASI
(Nüfus : 25 milyon)

Adet	Silahların Türü	Satıcı Ülke
	(1973 yılı)	
144	Laser Bombalı Uçak (PHANTOM F 4)	ABD
1200	Tank (CHIEFTAIN)	İngiltere
	Akaryakıt İkmal Uçağı (KC - 135)	ABD
	(1974 Yılı)	
80	F-14 Avcı Bombardıman Uçağı	ABD
-	Anti - uçak Radar (BLINDBIRE)	İngiltere
6	Devriye Botu (COMBATTANTE)	Fransa
	(1975 Yılı)	
460	Savaş Uçağı (Mirage, Skyhawk ve F 4)	Fransa ABD
1900	Tank	ve
6	Muhrip	öteki
3	Denizaltı	ülkeler

kısmayı, işsizliği mi, yoksa savaşı mı? Ya da kapitalizmi toptan geri çevirmek demek olan üçüncü bir seçeneği mi benimsemeli?

Çünkü, günümüz kapitalizmi, barış ile savaş arasında yer alan bir zigzag ekonomisini bunalan toplumlara seçeneksiz olarak sunup duruyor. Oysa, toplumlar savaşa olduğu kadar bu zigzag ekonomisine de karşıdırlar. Karşı olmak zorundalar, zira bu bir varlık ve kalkınma sorunu. O halde bir tek amaç var: sürekli barış ekonomisine geçmek.

Öte yandan, önemli bir çelişki çözümlenmeden kalıyor: en büyük istihdam sorununa sahip olan gene az gelişmiş ülkeler. Yani, dışarıdan silah satın alan, dolayısıyla savaş sanayiine sahip olmayanlar! Onlar ham işgücünü Batı silahlanma sanayiinin emrine veriyorlar, doğal kaynaklarından-özellikle petrol-kazandıkları dolarları Batı ekonomisinin yeni silahlanma yatırımları için silah karşılığı harcıyorlar; sonra da, en çok

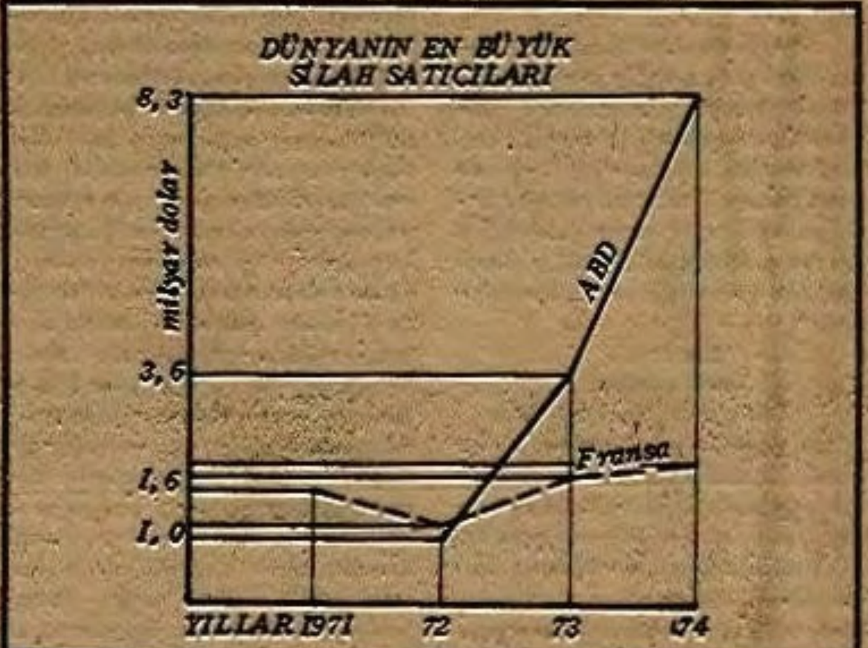

ve en başta, ölüm satıcısı ekonomiler "İşsizlik tehlikesi"nden yakınıyor. Silahlanma sorununa bulunacak çözümün bu çelişkiyi de ortadan kaldırması zorunlu olacaktır.

SİLAH SATIŞLARI

Silahlanma harcamaları, üretici ve satıcı dev ülkelerin savunma bütçelerini de geri dönüşsüz bir şekilde artırmaktadır. Günümüz Amerikan Savunma bütçesi 90 milyar doları aşmış bulunuyor. Oysa, dünyamızda tüm bütçeleri ABD'nin savunma bütçesini aşan ancak yedi tane devlet var: Sovyetler Birliği, Japonya, Batı Almanya, Fransa, İngiltere, Çin ve İtalya. Aynı zamanda, dünyanın en büyük silah satıcısı ABD'nin savunma bütçesi son yıllarda şu ilginç gelişmeyi göstermiştir. (Vietnam savaşının sona erdiğini hatırlatalım):

1971 74 milyar dolar
1973 78 " "
1974 79 " "
1975 92,6 " "

[illegible] sırasındaki bütçesi 90 milyar dolardı. Gerçi, bu harcamaların bir bölümü ihracat kalemi olarak silah satışlarına gitmektedir. Ancak, bütün içinde küçük sayılacak bir bölüm. Kaldı ki, silah satıcısı olmayan öteki ülkelerde böyle bir mazeret de yoktur. Ortadoğu'dan taze bir örnek vermek gerekirse, Arap-İsrail anlaşmazlığında yan olan üç ülkenin savunma bütçeleri aşağıdaki biçimde sıralanabilir:

Mısır .... 6 103 milyon dolar (1975)
Suriye .... 668 " : "
İsrail .... ? : : "
Körfezdeki durum ise şöyledir:
İran .... 10 505 milyon dolar (1975)
S.Arabistan 6 343 " : "

Söylemeye gerek yok ki, ABD dünya silah tüccarları arasında bir numaralı yeri almaktadır. Washington'un silah satışları 1972'de 1 milyar dolarken, 1973'de 3,6 ve 1974'de ise 8,3 milyar dolara fırlamıştır. Amerikan resmi çevreleri, bir yandan "ABD, silah tüccarı değildir" derken, öte yandan içinde bulunduğumuz yıl içinde silah satışlarının 12 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Silah piyasasında, ABD'ni, çok geriden olmakla beraber SSCB ve Fransa izlemektedir. Geçmişte, üçüncülük için İngiltere ve Fansa çekişmişti. Ne var ki, bugün Giscard d'Estaing yönetimi altında, Fransa kesinkes üçüncülüğü elinde bulundurmaktadır. Bu arada, alçak gönüllü bir satıcı olarak İtalya'nın sözünü etmekte yarar var. İtalya, böylece, büyük ekonomik bunalımından sıyrılmayı ve borçlarını ödemeyi başardı.

Batı dünyasının silah satışı ile güttüğü amaç, ekonomik olduğu kadar, belki daha çok, politiktir. Elbette, petrol fiyatlarının yükseltilmesi sonucu ihracatçı ülkelerde biriken petrol dolarlarının Batı ekonomisine yeniden kazandırılması günümüz koşullarında önde gelen bir amaçtır. Fransa gibi ekonomisi zayıf ülkelerin gittikçe büyüyen ödemeler dengesindeki açıklarının kapatılması için silah satışı en elverişli çözüm şekli olmaktadır. "Mirage" uçakları yapımcısı Dassault'ya göre, Fransa kısa zamanda silah piyasasının üçte birine egemen olacaktır. Ne var ki, buna rağmen, Paris, yüzyılın silah satışını ABD yararına yitirmiştir.

Silah satışlarının siyasal boyutuna gelince, satışların coğrafya üstündeki dağılımı incelendiği zaman görüleceği gibi, ABD silah satışı için dış politikasında kendisine yakın ülkeleri seçmektedir. Buna karşılık, dış politikasını etkilemek istediği ülkelere karşı belirli bir baskıyı gerçekleştirmek istediği zaman silah satışları ambargoya dönüşmektedir. Tıpkı, Washington'un denetimi altındaki uluslararası mali örgütlerde zaman zaman gözlemlenen kredi manevralarının niteliği gibi.

Silah satışlarının ambargoya çevrilmesi konusunda en son ve çarpıcı örnek, kuşkusuz Türkiye'dir. Kıbrıs sorunu üstünde Türkiye'yi kendi istekleri çizgisine getirmek için, ABD, parası ödenmiş silahların teslimi de dahil olmak üzere, silah satışını bir baskı öğesi olarak kullanmaktadır. Böyle bir ceza, geçmişte, Latin Amerika ve Hint alt-Kıtasına uygulanmıştı. ABD'nin tutucu, hatta faşist askeri rejimleri her bakımdan desteklediği hatırlanacak olursa, böyle bir ceza uygulamasının daha çok ilerici rejimleri yahut başka bir deyişle Washington'un yörüngesinden uzaklaşan ülkeleri hedef aldığı söylenebilir.

Tüm bunların dışında, silah satışlarına ilişkin pragmatik bir gerçek daha var: o da, hasım ülkelerin her ikisine birden aynı zamanda silah satışı yapmak. Örneğin, Afrika'da, Nijerya ile G. Afrika Birliği; Yukarı Volta ile Mali; Ortadoğu'da Ürdün ile Suriye; Suudi Arabistan ile İran; Asya'da, Hindistan ile Pakistan. Böylece, hasım ülkeler arasında, bir çeşit "küçük dehşet dengeleri" kurulmaktadır.

MATEMATİK ACIMASIZ

1974'de, ABD'nin silah sattığı ülkeler yelpazesi, bazı müttefikleri ile sadık ileri karakollardan oluşmaktadır:

İran...........	3 794	Şili	68
İsrail	2 117	Milliyetçi Çin	88
S.Arabistan..	587	Güney Kore	81
Yunanistan...	434	Batı Almanya	218
İspanya.......	147	Kanada.....	93

Bilindiği gibi, Vietnam savaşı sona erdikten sonra, ABD askeri ve siyasal ağırlığını Ortadoğu üstünde yoğunlaştırmış bulunuyor. Bunu yukarıdaki tablodan da izlemek mümkün. Demek ki, Ortadoğu'da, İran/S.Arabistan / İsrail ve Yunanistan'dan oluşan alan ABD için güvenilir bölgedir. Bu kuşağa Mısır'ı da ekleyebiliriz. Uzakdoğu'da ise, Güney Kore ve Milliyetçi Çin. Latin Amerika'da ise Albaylar Şili'si.

Askeri yardım sisteminin bu şekilde dağılımı, ABD'nin, Ortadoğu'da Araplar ile İsrail, İran ile Basra Körfezi ülkeleri arasındaki silahlanma yarışını bir bakıma cesaretlendirdiği anlamını içinde taşımaktadır.

Ortadoğu'da ve Akdeniz ülkeleri üstünde silah satışları yolu ile varlığını duyurmak isteyen bir başka güç de Fransa'dır. Fransa, yolla, ırkçı G. Afrika Birliği ve Rio işkencecilerini desteklemiş, Fra[illegible] İspanyası ile askeri işbirliği yapmıştı. Darbeden sonra da, birkaç ay[illegible] bir matem sessizliğinin arkasından, Şili'ye silâh yardımını başlattı. [illegible] arada, Yunanistan'da, Albaylar Cuntası ile yaptığı anlaşma gereği, y[illegible] rım milyar dolara yaklaşan askeri yardımı daha sonra Karamanlis hü[illegible] metine vermek zorunda kalmıştır.

Bugün, Afrika kıtasında Başkan G. d'Estaing'in yürüttüğü [illegible] iç denge yüzünden, Güney Afrika'ya silâh satışı durdurulmuştur. Bununla birlikte, ırkçı rejimlerin yerini onun karşısında bulunan ilerici ülk[illegible] almakta gecikmemiştir. Öte yandan, Körfez Emirlikleri, Suudi Arabis[illegible] Libya, Mısır, İsrail ve Latin Amerika da Fransa'nın müşterileri arasın[illegible] dır. İhracatının % 5-7 sini silah satışlarının oluşturduğu Fransa'nın baş döndürücü tırmanması aşağıda daha belirgin olarak görülmektedi[illegible]

1965	2,8 milyar F	1970	7,2 milyar F
1966	3,2 :	1971	7,3 :
1967	2,6 :	1972	4,7 :
1968	4,1 :	1973	8,0 :
1969	2,5 :	1974	9.5 :

BARIŞ EKONOMİSİ PLATFORMU

Ne var ki, tüm tırmanmalara rağmen, silahlanmayı da sınırlay[illegible] bir yasa var. Ekonomik güç ile askeri gücün birbirinden ayrılmayışı, [illegible] birini bütünleyişi sonucu, silahlanma yarışı bir yerde ekonomik güçle [illegible] gelenmek zorunda kalıyor. Çünkü, askeri gücü ulusal ekonomi belirle[illegible] mektedir. Bugün, hiç olmazsa sanayileşmiş ülkeler için kritik denge n[illegible] tasına, o sınıra ulaşılmıştır. O nokta, beraberinde, ACDA 1971 Raporu[illegible] göre, ABD ekonomisinde, silah sanayiine ve askeri tesislere bağlı ge[illegible] bir asalak kesimin de ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Helsinki Anlaşmasının getirdiği kısıtlamalar, silahlanma alan[illegible] daki dev tekelleri enikonu sarsacak görünüyor. Nitekim, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansından sonra, ABD'nde, seçim öncesi yumu[illegible] maya karşı gösterilen tepkiler bu hoşnutsuzluğunu ilk işaretleridir. O[illegible] sa, silahlanmaya ara vermek suretiyle serbest hale geçirilen kaynakla[illegible] başka gereksinmeler için ekonominin daha akılcı yoldan kullanılması[illegible] sağlayacaktır.

Önceleri, savaş sanayiini ellerinde tutanlar, savaş yahut silah[illegible] ma yönünde doğrudan ve ağırlıklı biçimde etki yapan baskı grupları[illegible] Gelişmiş kapitalist ülkelerde hükümetler, silâh alım ve satışlarının so[illegible] rumluluğunu üstlenmişlerdi. Hattâ, üretim devletin yönetiminde olma[illegible] bile. Gene, devletin izni olmaksızın hiçbir silah satışı anlaşması imza[illegible] lanamazdı.

Oysa günümüzde, sorun çok daha açıklık kazandı. Karmaşık [illegible] üstü kapalı görünümünü yitirdi. Çünkü, artık doğrudan doğruya devle[illegible] lerin kendisi silah satıcısı. Devlet, uluslararası planda, silah satışı d[illegible] kendi çıkarları doğrultusunda istediği şekilde kullanmaktadır.

İşte, bu koşullar altında, yukarıda değindiğimiz barış ekonomi[illegible] platformuna ulaşmak söz konusu olunca, Birleşmiş Milletler'in 28. Gen[illegible] Kurul Toplantısında Sovyetler Birliği'nin yaptığı öneri dikkati çekmek[illegible] ve son derece önem kazanmaktadır. Gerçekten, öneri, Güvenlik Kons[illegible]

A.B.D'nin SİLAH SATIŞLARI
(1974 YILI)

EKVATOR'UN SİLAHLANMASI
(Nüfus : 6,5 milyon)

Adet	Silahların Türü	Satıcı Ülke
40	Tank (AMX - 13)	Fransa
27	Mitralyözlü Zırhlı Araba (PANHARD)	:
12	Helikopter	:
12	Tepkili Avcı Uçağı	İngiltere
2	Denizaltı (DAPHNE)	B. Almanya

yinin beş daimi üyesinin kendi askeri bütçelerinde kısıntı yapmalarını ve tasarruf edilen miktarın Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin [illegible] lişme gereksinmelerine harcanmasını istemektedir. Bu arada, Üçüncü Dünya ülkeleri de, temsilcileri aracılığı ile, bu yardımların âdil bi[illegible] şekilde dağıtılmasını gözeteceklerdir. SSCB Yöneticilerine göre, aske[illegible] bütçelerin %10 oranında kısıtlanması, "büyük olmamakla beraber ile[illegible] riye doğru atılan gerçek bir adım" olacaktır.

Öte yandan, yeryüzünün çeşitli sıcak noktalarında gerginliği g[illegible] dermek, hiç olmazsa azaltmak amacıyla, çılgınca sürdürülen silahlanm[illegible] yarışına son verebilmek için birtakım yerel ve sınırlı çözümler il[illegible] sürülmektedir: Ortadoğu Ara Anlaşması, İran /Irak /S.Arabist[illegible] dırmazlık Paktı, Rodezya ile Zenci Milliyetçi Liderler arasınd[illegible] görüşme, Küba ambargosunun bir ölçüde kaldırılması ile Lati[illegible] da doğan yumuşama havası, BM çerçevesi içinde tartışılan [illegible] yeni ekonomik düzen, Yedi Ortadoğu ülkesince bölgenin [illegible] lardan arındırılması isteği (Suriye, Mısır, Irak, İran, Kuveyt, [illegible] tar) ve sonunda askeri blokların kaldırılması, yabancı ask[illegible] patılması, ulusal sınırlar dışındaki yabancı askerlerin ge[illegible] kanların, Akdeniz'in ve Latin Amerika'nın nükleer silah[illegible] rılması, v.b. gibi. Elbette, bu örnekler daha artırılabil[illegible] temel girişim, genel ve topyekün silahsızlanma sorunu[illegible] çözüme ulaştırılmasıdır. Böyle bir çözüme ulaşmakta [illegible] ğırlıkları giderek artan Üçüncü Dünya ülkelerinin b[illegible] yanışmasının ve ortak eyleminin büyük rolü olacak[illegible] yarışı ve silah yığınağı, ancak saldırgan güçlerin, [illegible] sömürgeci güçlerin, ırk ayırımcılarının çıkarına hizm[illegible] sürekli tedbirlerle, ortaya çıkan ve çıkabilecek bü[illegible] vaş tehlikesini ortadan kaldırmak gerekir.

Kılıçları saban ve [illegible] traktör ya[illegible] şimdiye dek kulak verilmedi. Ama, Helsinki Ko[illegible] ğimiz odur ki, bu sesler çık gerektiği şekilde [illegible]

İŞTE HAYAT — uğur dündar

GABİLİ İŞ ARIYOR!..

ARKADAŞLARI GABİLİ DİYORLAR HEP. KENDİSİ DE ÇEVRESİNDEKİLER DE "GABİLİ"NİN ANLAMINI BİLMİYORLAR. "HİÇ MERAK ETMEDİN Mİ BUNUN ANLAMINI ?..." DİYE SORDUĞUMDA. "NE MERAK EDEYİM Kİ?..." DEDİ.

Kırksekiz yaşındaki Gabili, tam otuz sekiz yıldır rahat bir uyku uyuyamıyor. Kış aylarında gecenin kör karanlığında, yaz günlerinde de ortalık ağarmadan uykusunu yarıda kesip, yatağından doğrulmak zorunda.

Hastalık nedeniyle uykusuzluk çeken kişilerden biri değil Gabili. Kendisine sorarsanız, "Bizim iş başka türlü yürümez ki !..." diyor. "Kocamustafapaşa'dan ilk trene yetişip, Sirkeci'ye gideceksin, gazeteleri aldıktan sonra da ver elini Bakırköy tren istasyonu..."

Sözün kısası, yaşlılığa bir adım uzaklıktaki gazete satıcısı Gabili, tüm yaşamında sabah uykusunun o güzelim tadını duyamamış. Gerçek adı Osman, ama arkadaşları Gabili diyorlar hep. Kendisi de, çevresindekiler de "Gabili"nin anlamını bilmiyorlar. "Hiç merak etmedin mi bunun anlamını?..." diye sorduğumda. "Ne merak edeyim ki?..." dedi. "Okumam yazmam bile yok, Gabili aşağı, Gabili yukarı, yuvarlanıyoruz işte !..."

Gabili'nin okuma yazması yok ama, gazete satıcılığından başka iki uğraşı daha var. İkisi de pek az kimsenin becerebileceği uğraşılardan. Aksini savunanlara cevabı hazır. "At yarışlarında rehincilik yapmak kolaysa, gelin de bir deneyin bakalım !..." diyor. At yarışlarında müşterek bahis oynayan kişiler, hemen oracıkta paraya ihtiyaç duyduklarında, çevrelerinde yardıma hazır bir kişi olduğunu biliyorlar.

Gabili, saat yüzük gibi değerli eşyaları, belli bir ücret karşılığında birkaç günlüğüne "rehin" alıyor. Ona özgü bir yardım şekli bu. Üstelik, yardımlarının sonunda ambargo koymayı da hiç düşünmediğini söylüyor. "Beklerim, değerli eşyasını aldığım kişiyi, ona tanıdığım süreden daha fazla beklerim, umudu kesinceye dek beklerim".. diyor.

Gabili üç uğraşından birini bırakmak zorunda şimdi. Geçenlerde, sigortanın doktorları romatizmaya yakalandığını söylemişler. Romatizmaya yakalanmakla, bir kişinin işini bırakması arasında ne gibi bir ilişki var diyeceksiniz. Gabili isterse bırakmasın. Ölür gider vallahi. Lodosculuğu denizin dışında sürdürme olanağı yok ki. Bir lodoscu, yaz kış demeden yarı beline kadar denize girerek, kürekle dipten çıkardığı kum ve çakılları yine suyun içinde ayıklamak zorunda... Aslında lodosculuk deyip geçmemek gerek. Dalgalar, kömür tanecikleriden tutun da, en değerli mücevherlere varıncaya dek hemen her şeyi kıyılara getirebiliyor.

Gabili, lodosculuğu bırakacağı için bir üzülüyor, bir üzülüyor ki, sormayın. Otuzsekiz yıldır sabah uykusunun o güzelim tadını alamamış bu insan şimdi garip bir sıkıntı içinde. Okuma yazması yok ama iş yaratma konusunda büyük bir yeteneği var. Göreceksiniz yakında, İstanbul kentinde hiç duyulmamış bir uğraşın yaratıcısı olacak Gabili..

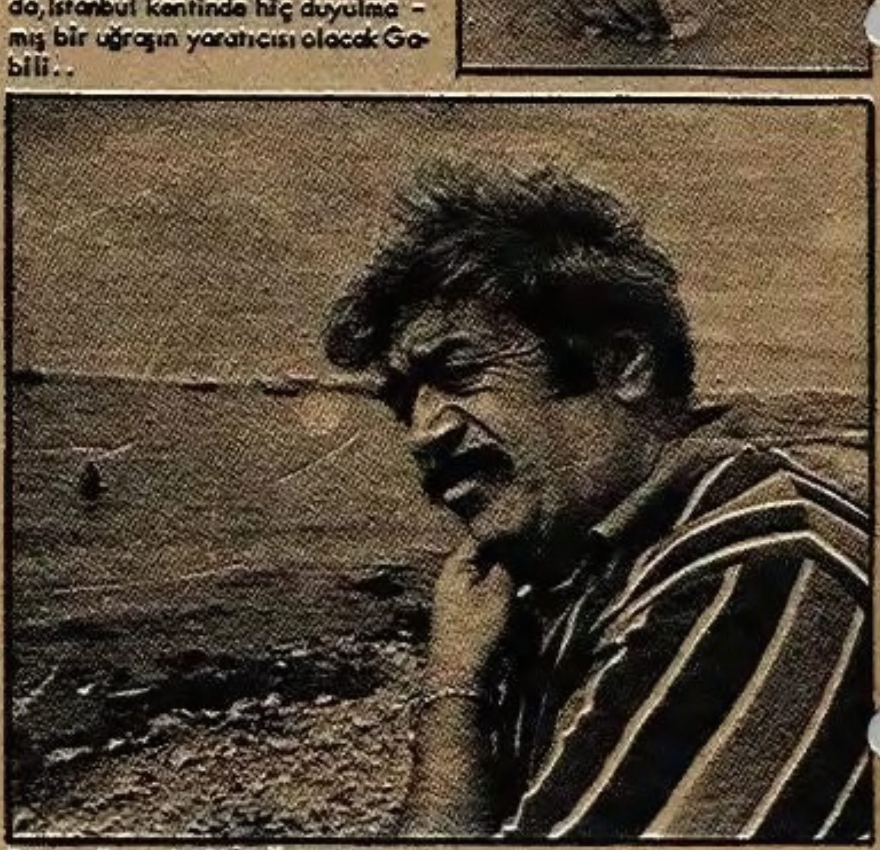

Fotoğraflar : GARBİS ÖZATAY

RADYO.TELEVİZYON

haftaya bakış

TELEVİZYON GÜZELLEŞİYOR

Seyircilere müjde. Televizyon güzelleşiyor.. Bu hafta güzellik kraliçelerimiz çocuklara kitaplardan güzel güzel hikayeler okuyacak. Özü yanlış. Tekniği geri "Bir öykümüz var" programına bu hafta da iki güzellik kraliçemiz iki tiyatro sanatçımız, bir sinema oyuncumuz, bir TV sunucumuz, bir şarkıcımız katılıyor. Yöneticiler bu hafta da futbolculara yer vermemişler Herhalde Avrupa kupalarında ki kötü sonuçlar yüzünden onlara kızgınlar.

Ama herşeye rağmen bu hafaki kadroda oldukça zengin, doğrusu geçen haftayı aramayacağız. Hangi öyküleri dinleyeceğiz. TRT bülteninde belirtilmemiş. Bilinen konukların hikâyeleri itina ile kaplanmış kitaplardan okuyacağı böylece hem kitap ve yayınevlerinin gereksiz reklâmı yapılmamış olacak, hem de küçükler psikolojik şartlanmayla kitaplarını bundan böyle hep itina ile kaplayacaklar. Görüldüğü gibi yöneticiler TRT'nin bir devlet kurumu ve en. önemli görevlerinin eğitim olduğunu hiç unutmuyorlar.

Gelişigüzel hikayelerin seçildiği" Bir öykümüz var" adlı temelden çatlak dizi dışında "gen kayakçı" bu hafta yeniden ekranlara geliyor. Perşembe günü saat 19. 25 de..

TRT I

- 5.00 Kısa Haberler
- 5.02 Türküler
- 6.02 Günaydın
- 7.30 Haberler
- 10.01 Yedinci Gün
- 12.55 Radyo - TV Programları Haberleri
- 15.00 Kısa Haberler
- 15.01 Türküler ve Oyun
- 16.05 Türkçe Hafif Müzik
- 17.02 Haftada bir
- 20.00 Haberler
- 20.30 Türküler
- 21.00 Kısa Haberler
- 21.02 Şarkılar Geçidi
- 22.02 Dinleyici İstekleri
- 23.00 [illegible] Havaları
- 23.30 Dans Müziği
- 24.00 Kısa Haberler
- 00.02 Klasik Batı Müziği
- 01.00 Kısa Haberler
- 01.05 - 04.55 Gece yarısı

TRT II

- 8.00 Gün başlıyor
- 9.30 Toplumsal İlişkiler
- 10.00 Çocuğun Dünyası
- 11.00 Yaşanan Tarih
- 13.15 Çeşitli Müzik
- 13.30 Kitaplar Dergiler
- 14.00 Saz bu meclisin
- 14.30 Her Hafta bir Ozan
- 16.00 Oda Müziği
- 16.30 İki Solist
- 17.00 Solistler Geçidi
- 17.30 Hafif Müzik
- 18.30 Örneklerle Dünya Edebiyatı
- 19.30 Haftanın Olayı
- 20.00 Haberler
- 20.30 Spor
- 21.30 Şarkılar
- 21.45 Bir Konser
- 22.00 Tiyatro Okulu
- 22.30 Haftanın Plakları
- 23.15 Bir Romanımız var
- 23.30 Haftanın Plakları
- 23.35 Türk Müziği Solistler Geçidi.
- 24.00 Kapanış

TRT III

- 7.00 Güne Başlarken
- 8.00 Sabah Müziği
- 9.00 Müzik Şöleni
- 10.30 Günün Konseri
- 11.00 Türk Halk Müziğinden Örnekler
- 11.30 Müzik - Magazin
- 12.30 Öğle Konseri
- 13.00 Haftanın Topluluğu
- 13.30 Çağdaş Türk Sanat Müziği
- 14.30 Unutulmuş Müzik
- 15.00 Solistler - Topluluklar
- 15.30 Gençler için
- 16.30 Konser Saati
- 17.00 Çay Saati
- 18.00 Caz Müziği
- 18.30 Sizin İçin Seçtiklerimiz
- 19.00 Pazarın Plakları
- 20.00 Müziğe Çağrı
- 20.45 Barok Müzik
- 21.30 Tarif Gecesi
- 22.30 Caz Müziği
- 23.00 Gece Konseri
- 24.00 Gece ve Müzik

RAMAZAN PROGRAMLARI

[illegible] nan özel programlar bu hafta da aynı düzende devam ediyor. Bu programlarda Kuran'ı Kerim'den süreler ve Türkçe açıklamaları, Ramazan söhbetleri yer alıyor.

Eski Ramazan eğlencelerinin anlatıldığı 'Eskilerden kim kaldı" dizisinin üçüncüsü pazar günü haberlerden sonra..

Perşembe günü yayının son programı "Köyde Ramazan". bu yayını izleyen köylü vatandaşlarımız, biraz da sohbetle vakit geçirirlerse, erken de tarlalarını sürüp, ineklerini sağabilecekler.

TİYATRO PROGRAMLARI

Televizyon bu hafta Meddahlarla dolu.. Salı günü meddah, cuma günü meddah, pazar günü iki meddah. meddahlarda sırasıyle Gazenfer Özcan, Adile Naşit, Hakkı Karadayı, ve Tekin Akmansoy, yazarı ise Hakkı Karadayı'nın oynadığı hariç hep Selçuk Kaskan..

Geleneksel oyunlarımızdan Karagöz'ü iki kez izleyebileceğiz bu hafta.. Karagöz üstadı Hayali Küçük Ali'nin Torunu Tuncay Tanboğan'ın oynattığı " Yalova sefası "perşembe "Tahir ile Zühre" ise cumartesi günü yayınlanıyor.

BELGESELLER

Bu hafta üç belgesel göze çarpıyor. Beyazıt camii ve külliyesi, pazartesi saat 19. 30'da, Şehzade camii ve Külliyesi ise çarşamba aynı saatte her iki programın yapım ve yönetimi Emel Uygur'a ait, haftanın üçüncü ilginç belgeseli pazar günü : Mimar Sinan ve Süleymaniye yabancı kay- [illegible] Kavgası. Sanırız gene arşivden rastgele çekilmiş bir film seyredeceğiz.

MÜZİK PROGRAMLARI

Türk halk müziğinde iki sanatçı var.. Yüksel Alpdoğan pazartesi, Saniye Can cuma günü dörder şarkı söyleyecekler...

Türk müziğinde ise, Taner Şener perşembe, Tuncay Eraslan pazar günü ekranlarda..

Ayrıca bu hafta salı akşamı sekiz sanatçının katıldığı günün sevilen şarkılarından derlenmiş Türk müziği solistler geçidi programı var... Klasik müzik izleyicileri bu haftada uykusuz.. iki bölümden oluşan " Bir konser" programı salı saat 23. 05'de....

Stüdyo İstanbul cumartesi tekrar başlıyor. Elazığ Folklor ekibi, Gülcan Sevim Bilgin, Emel Sayın, Erkut Taçkın, Fusun Önal ve Yeliz katılıyor.. Evet Yeliz bu cumartesi yeniden ekranlarda.. oysa daha geçtiğimiz hafta cumartesi gecesi yayınlanan İzmir televizyonunun hazırladığı solistler geçidi programında yer almıştı. Anlaşılan TRT yöneticileri ya başka sanatçı bulamadılar, ya da bazılarına imtiyaz tanıyorlar..

DİZİLER

Geçen hafta "Müzedeki hayalet" sona erdi. Bu hafta yerine başlayan yeni dizi yok. Üstelik bu çarşamba bir dizi daha bitiyor "Savaşan dünya" dizisi" soykırım adlı bölüm gösterilmeden ekranlara veda ediyor.

Kaygısızlar ve Uzay yolu pazartesi ve cumartesi tekrar yayınlarına devam ediyorlar..

Doktorlar cuma, tatlı cadı [illegible] yayınlanıyor.. Tatlı Cadı' nın bu haftaki serüveni "Derken üç olduk".. Sementha doğum yapıyor.

TV SİNEMA

Sinemalar düzene kavuşmuş görünüyor. Spor naklen yayınları sona erdiği için bu hafta iki film seyredebileceğiz..

Yabancı ve yerli filmlerin günleri gene yer değiştirmiş eski düzene dönülmüş.. salı yerli film, cumartesi ise bir Amerikan filmi var.. Reyhan'ın yönetmeni Metin Erksan, Altın Kafes'in ise Max Opuls.

NAKLEN YAYINLAR

Akdeniz oyunları, güreşler, kupa maçlarıyla dolu günlerden sonra bu hafta bir tek naklen yayın var.. da sporla ilgili.

Çarşamba günü İstanbul İnönü stadında oynanacak Türkiye-Bulgaristan amatör Milli futbol karşılaşması saat 20. 30' dan itibaren naklen yayınlanacak.

TV BUGÜN

* 18.00 TATLI SERT

Bayan Emma ve Bay Steed'in yeni serüvenleri," Bin bir gece masalı" [illegible] sanların arzu ettikleri yaşantıyı serbestçe yaşayabilmeleri için bir kulüp kurulur. Burayı ele geçiren bir örgüt, İngiltere'ye gelecek bir Arap Şeyhi'ne suikast hazırlar. Ancak, Emma- Steed ikilisi suikastçıların karşılarına dikilirler. Seslendirme yönetmeni: Ümit Demiray.

* 18.55 RAMAZAN PROGRAMI

Ramazan Programına devam ediliyor.

* 19.20 NİĞDE VE PERİ BACALARI:

Niğde dolayları ve Peri Bacaları' nın tanıtılması amacı güdülmüş bu programda. Hazırlayıcı Milli Eğitim Bakanlığı, yayınlayıcı da TRT. Bu kaçıncı tekrar?...

* 19.45 BİR ÖYKÜMÜZ VAR

Bu kez konuğumuz Macide Tanır. Bakalım, futbolculara öykü okuma sırası ne zaman gelecek?

* 20.00 HABERLER VE HAVA DURUMU

* 20.35 ESKİLERDEN KİM KALDI?

Yılmaz Gruda'nın sunduğu programda, eski günlere dönüş var. Tevfik İnce, Hakkı Karadayı, Zeki Armağan, Terlikçi Hüseyin, Muammer Barlas gibi eski sanatçılar, eski ramazan eğlencelerinden anıları ekrana getirecekler. Öte yandan, Gruda'nın oynadığı Meddah'ta Bekri Mustafa canlandırılıyor. Orta oyunu olarak da, Yılmaz Gruda, Renan Fosforoğlu, Ercan Yazgan, Aclan Aktuğ "Bir Simitçi" adlı öyküyü sunuyorlar.

Yapım yönetim : Namık Kasapbaşıoğlu, Yusuf Kurçenli.

Pazar gününün "Eskilerden kim kaldı?" adlı programın "Orta oyunu" bölümü için genel açıklama:

Orta oyununun, Türk tiyatro tarihinde önemli bir yeri var. Kaynağı Anadolu'da. İlk kez olarak 12. yüzyılda görüldü. Bu yüzyılın başlarında da, tuluat sanatıyla kaynaşıp, önemini yitirdi. Çalgılı oyun türünde olan orta oyununun iki baş kişisi, Pişekar ve Kavuklu adlarını taşırlar. Pişekar ve Kavuklu sahneye girerler, konuşmaya başlarlar. Aralarındaki tekerlemelerden sonra, başkaları sahneye gelirler. Oyunda kadın bulunmaz. Erkekler kadın kılığına girerler. Kadın kılığındaki erkeklere de, "Zenne" denir..

* 21.20 SUNA ÖNDE SÖYLÜYOR

Program sanatçısı Suna"

"Eskilerden Kim Kaldı" programından sonra çıkan eskilerden sonra, bu yeni adı ekrana getiriyor. Sanatçı, "Bingöl çıkarırdım sana kalbimdeki külden", "Kalplerden dudaklara yükselen sesi dinle", "Bağ gölgelenir gül açar bülbül arar-ken.", "Geçti hayal içinde bunca yıl" adlı şarkıları söyleyecek.

* 21.40 YARIŞMA BAŞLIYOR

Her defasında ayrı ülkede yapılan, yedi ülkeyi temsilen yedi kentin katıldığı bu yarışma programı Avrupa televizyonlarında ilgiyle izleniyor. Programı Cenk Koray sunuyor.

* 23.00 İKTİSAT

Çeşitli iktisadi konuların ele alındığı bu programı, ancak, uykudan iktisat edebilenler seyredebiliyor. Prof. Dr. Yüksel Ülken, Prof. Dr. Erdoğan Alkın, Doç. Dr. Erol Manisalı katılıyorlar programa.

* 23.30 GÜNE BAKIŞ

eleştiri

"YÜZBEŞ YIL ÖNCE YAZILMIŞ, YAZILMIŞ BİLE DENEMEZ UYARLANMIŞ, UYARLANIRKEN OSMANLI TOPLUM YAPISI GÖZÖNÜNE ALINMADAN, ÇALAKALEMÇIRPIŞTIRILMIŞ BİR OYUNUN 1975 TÜRKİYESİ'NDE OYNANMASININ NE GEREĞİ VAR?"

"AYYAR HAMZA" VE "TELEVİZYON OYUNU" ÜZERİNE

Tunca Yönder

YAZAN : ALİ BEY
YAPIM- YÖNETİM: HÜSEYİN KARAKAŞ-ÜNAL KÜPELİ
OYNAYANLAR: EROL KARDEŞECİ, SUHA TUNA, LEVEND ÖKTEM, MERAL GÖZANDOR, AYŞE GÖKÇER, SONER AĞIN, MEHMET GÖKÇER, TOMRİS ÇUHADAROĞLU, FEYZİ GÜR.

DÖNEM VE YAZAR:

Ali Bey, Ayyar Hamza'yı 1871 yılında yazdı. Edebiyat Tarihimi[illegible] Tanzimat Edebiyatı dönemi diye [illegible]landırılan dönemin kapsadığı yıl[illegible] Tanzimat Dönemi, 1860'da yа[illegible]mat'ın ilanından yirmi yıl [illegible]üman-ı Ahval Gazetesi'[illegible]biyatına girmesi ile baş[illegible]na kadar sürer. Ali Bey' [illegible]at edebiyatçısıdır. Tan[illegible] ile başlayan göster[illegible] Tanzimat yazarları [illegible]e yansımıştır. Tanzi[illegible]n hepsi, Batı'nın [illegible]nı benimsemiş, bu [illegible] vermişlerdir. Tan[illegible] yazarları(Ziya [illegible] 1789 Fransız [illegible]etkisinde kal[illegible] haksızlı[illegible]r, güçler, yazı[illegible] dönem sa[illegible] Mahmut Ek[illegible] Samipaşazа[illegible]unları ile [illegible]ardır. İşte Ali Bey'de bu dönem yazarlarındandır.

Tanzimat yazarlarının belirgin savı edebiyatın seçkinlerin malı değil, halkın malı olması gerektiğidir. Bu savla ortaya çıkan Tanzimat yazarları, dilin sadeleşmesini savunmuşlar, bu yolda yapıtlar vermeye gayret etmişlerdir. Tanzimat Tiyatrosu'na gelince, eğlendiriciliğin yanında tiyatro yoluyla eğitimi de savunmuştur. dönemin tiyatro yazarları. Oyunlarda aile sorunları ele alınmıştır. Bu arada vatanseverlik teması da işlenmiştir. Tiyatroda Fransız etkisi belirlidir, özellikle Molière gerek çeviri, gerek uyarlama biçiminde Tanzimat yazarlarının başlıca yararlandıkları yazardır.

İşte Ali Bey'de Molière' den çokça yararlanan yazarlardan biridir. Ali Bey'in beşinci oyunu- daha doğrusu Molière uyarlamasıdır. Ayyar Hamza.. Yüksek bir Osmanlı bürokratı olan Ali Bey Ayyar Hamza'yı 1871'de uyarladı ve oyun aynı yıl Güllü Agop 'un Osmanlı Tiyatro Kumpanyası'nda oynandı.

OYUN:

Ayyar Hamza, Molière' in Scapin'in Dolapları" adlı oyunundan uyarlanmıştır. Farsa dönük bir komedi niteliğini taşır. . Osmanlı toplumundan bir kesit vermeye yönelik gibi görünürse de aslında ne Molière'in hicvetmek istediği Fransız toplum yapısını, ne de Osmanlı ailesini, göreneklerini yansıtır. Tanzimat yazarlarında görülen, dilin sadeleşmesi akımı çerçevesi içerisinde Ali Bey, olabileceği kadar sade bir dil kullanmaya çalışmıştır.

KONU:

Babaları zengin iki delikanlı, sevdikleri kızlarla evlenmek istemektedirler. Babalar buna karşı çıkarlar. Delikanlılardan birinin babasının uşağı olan Hamza, her iki babadan para sızdırır. Delikanlılardan birinin sevdiği, bir esircinin elindeki kızı kurtarır. Basit ve kaba trüklerden sonra mesele ortaya çıkar, delikanlılar sevdiklerine kavuşurlar oyun biter.

TELEVİZYONDAKİ OYUN

A-Seçim;

İlk akla gelen " Neden Ayyar Hamza?" sorusu oluyor, — Yüzbeş yıl önce yazılmış, yazılmış bile denemez uyarlanmış, uyarlanırken Osmanlı Toplum yapısı gözönüne alınmadan, çalakalem çırpıştırılmış bir oyunun 1975 Türkiyesi' nde oynanmasının ne gereği var?" İyi ama Tanzimat Tiyatrosu"ndan bir örnek verdik" diyerek savunmaya geçenler olabilir. Yukarda kısaca değindiğimiz gibi Tanzimat döneminde bir Namık Kemal vır, bir " Vatan yahut Silistre" var. Örnek verilecekse, o dönemin topluma dönmeye uğraşmış yazarlarının eserleri yerine neden Ayyar Hamza?

Ayyar Hamza, Dar-ül Bedayi'de iki kez oynandıktan yıllar sonra 1957'de İstanbul'da Genç Oyuncular Topluluğu tarafından değişik bir biçimde oynandı. Oyun göklere çıkarıldı eleştirmenler tarafından. Aslında bu başarıyı oyun değil, sahneye konuş, değişik yorum ve biçimsel özellik sağlıyordu. Şimdi, "acaba o günlerden kalan bir kulak dolgunluğu mudur bu oyunun televizyona aktarılmasını sağlayan?" diye bir soru geliyor aklımıza. Eğer seçim "Ramazan Münasebetiyle" yapıldıysa seçicilerin "Ramazan" denilince aklına fes, kavuk, ferace geliyor olmalı. Çünki oyunun eski kostümlerinin dışında "Ramazan" nedeni ile seçilecek bir yanı da yok.

B - Televizyona uyarlanış:

Ali Bey'in 1871 yılının Tiyatro tekniği ile yazılmış oyunu aynen alınmış, mumlu kağıtta teksir edilmiş, ezberlemeleri için oyunculara dağıtılmış.

Bunun dışında "Acaba, bu kadar ilkel giriş çıkışlar aynen bırakılırsa ekranda nasıl görülür? " diye bir endişeye kapılınmamış. Hamza "Hoo bak o da geliyor " ya da buna benzer bir söz ediyor ve "O " da geliveriyor. Nerden gelindiği, nereye gidildiği belli değil. Kısacası oyun televizyona uyarlanmamış.

C - Yönetim

a) Genel açıdan.

Televizyon oyunları ülkemizde genellikle üç kamera ile banda kaydediliyor. Bu kameralar ya tekerlekli ya da hidrolik ayaklar üzerindedirler. Böylece band kayıt sırasında kurgu monitoruna resim veren kamera olsun o sırada çekim sıralarını bekleyen kameralar olsun kayabilirler değişik açılı görüntüler elde edebilirler. Ayyar Hamza'da - önceden yayınlanan pek çok oyunda da olduğu gibi- kameralar statik görüntüler verecek biçimde kullanıldılar. Orta da bir dekor kurulmuştu. Birinci kamera dekorun soluna, ikinci kamera onunla aşağı yukarı kırkbeş derece açı teşkil edecek biçimde sağ gerisine, üçüncü kamera da ikinci kamera ile aşağı yukarı kırkbeş derecelik bir açı teşkil edecek şekil de ikinci kameranın sağ önüne konulmuştu. Böyle bir kamera düzenlemesi olduktan sonra birinci ve üçüncü kameraları üstlerindeki 24°lik merceklerle üçüncü kamerayı da 40°lik geniş açılı mercekle kullanmayı göze alın, kameramanlar kameraları kilitlesinler, oyun oynansın, resim seçici mutlaka bir görüntü yakalar. Ne yönetmen yorulur, ne de kameramanlar. Ayyar Hamza da mizansen denilen tiyatroda olsun, sinemada, televizyonda olsun anlatımın temel öğelerinden biri olan olay yoktu. Hamza, ortada trafik memuru, gelen ona geliyor; giden ondan gidiyor, gelenlerle aynı yerde başbaşa verip konuşuyor, gidenleri uğurladıktan sonra kendi kendine biriki söz edip, bir başkasının geldiğini gene kendisi haber veriyor, bir an sonra yeni gelen çerçeveye giriyordu. Böylece bir saati aşkın bir süre geldi geçti.

b) Oyunculuk yönetimi açısından : Oyuncu yönetmek zor iştir. Tiyatroda da, sinemada da. Hele televizyonda büsbütün zor iştir. Çünkü televizyonda yönetmenin eline gelen oyuncu ya tiyatrodan ya sinemadan gelmiştir. Tiyatrodan gelen ayrı bir olaya şartlanmıştır, sinemadan gelen ayrı bir olaya. Televizyon ise apayrı bir olaydır. İşte yönetmen bu değişik şartlanmalardan gelen oyuncuları alacak, televizyona özgü bir biçime sokacaktır. Zor iştir bu. Televizyon yönetmeninin en az birlikte çalışacağı oyuncular kadar tiyatro bilmesi, sinema bilmesi gerektir. Sonra da televizyon olgusunu iyi bilmesi gerektir. Birincisini bilmeyip ikincisini bilmek, zaten kaprisi ile, kendine yersiz güveni ile televizyondan-çaktırmamak istemesine rağmen-dehşetli korkması ile zor çekilen bir yaratık haline gelen oyuncu karşısında yönetmenin saygınlığını yitirmesi demektir. Birinciyi bilip, ikinciyi bilmemek ise, zaten yönetmenlik yapmamayı gerektirir.

Ayyar Hamza'da oyunculuk yönetimi açısından söylenecek hiçbirşey bulamıyoruz. Devlet Tiyatrosu oyuncularından bir demet sanki kendi sahnelerine çıktılar, başlarında bir tiyatro yönetmeni de olmadığı için herbiri kendi bildiğini yaptı. Örneğin ; Hamza'da Erol Kardeşeci, farsa yaklaşmak için ne kadar çırpındıysa, Ayşe Gökçer Levend Öktem, Mehmet Gökçer o kadar uzaklaştılar gereken oyun biçiminden. Kardeşeci, Tuna, Ağın meclislerinde biraz yükselen tempo, Mehmet Gökçer, Ayşe Gökçer ve ötekilerin meclislerinde yayılıyor, gevşiyor dağılıyordu. Böylece mutlaka yönetmenin elinde olması gereken oyun ritmi, oyuncunun yeteneğine kalıyor, oyuncularla birlikte yükseliyor, düşüyordu.

OYUNCULAR:

Dün bu sayfada bir yazımız çıktı. Okuyanlar hatırlıyacaklardır Televizyon oyunculuğunun başka tür bir oyunculuk olduğunu anlatmaya çalışmıştık o yazımızda. "Televizyonda yalnız devlet konservatuarı mezunları oynamalıdır" fetvasını verenlere Ayyar Hamza'nın oynanışını ithaf ederiz. Bir Erol Kardeseci vardı televizyon oyunculuğuna yaklaşabilmek için çırpınan didinen. Ama Ayşe Gökçer, Levend Öktem. Mehmet Gökçer ve "kahkaha" "soloları ile Meral Gözendor. Onlarda bir televizyon oyuncusunun yapmaması gereken herşeyi yaptılar.

SONUÇ:

Televiyonun bir dakikalık maliyeti ortalama otuzbin Türk lirası Dakikada otuzbin lira harcayarak "Ayyar Hamza" gibi önemsiz bir oyunu ne yapmak istediği belirsiz bir yönetim ve herbiri bildiğini okuyan oyuncularla ekranlara çıkarmaya ne gerek vardı. Yazık oluyor fakir halkımızın kesesinden çıkan paralara.

yazan
İSMAİL CEM

"TELESPOR"UN DOĞUŞU

VII

Türkiye'nin 1974 şubatındaki sınıfsal ve siyasal dengelerinde, benim halk yararına bir TRT oluşturmam, öncelikle kitlenin destek ve güvenini sağlamama bağlıydı. Bir zorunluktu bu ve açıkça görebiliyordum. Üstelik, daha ilk günden başlayan ve hızla artacağı belli olan hücumlara karşı, bu en güçlü desteği hem de en kısa sürede elde etmem gerekiyordu.

Kitlenin desteği, iki ayrı koşulun birlikte gerçekleşmesiyle sağlanabilirdi. Bir yönüyle, kitle ve sorunlarının yanında olduğumu, siyasal ve sınıfsal tercihimin kitleler olduğunu göstermem gerekiyordu. Ancak, tek başına tümüyle yetersiz ve anlamsızdı bu. Ben her gece televizyona çıkıp da, halka olan sevgi ve saygımı anlatsam, kimseden beklediğim desteği bulamazdım. Sadece benim iyiniyetimle, iyiniyetimi belirtmemle olacak şey değildi bu, romantik bağlarla kurulamazdı kitlelerle ilişki.

ASIL OLAN İŞ YAPMAK...

Çıkış noktasındaki tercihimin yanısıra, asıl önemli olan, somut ve kalıcı olan, "iş" yapmakta; çalışmak ve çalışmanın ürününü en yalın, en tartışmasız biçimde kitlelerin gözleri önüne sermekti. Kitlelerin yararı doğrultusundaki bir yaklaşımla düzenlenecek TV programları beraberlerinde ve içeriklerinde somut bir çalışmayı, her gün gelişen bir hizmeti sergilerlerse, kitlenin o paha biçilmez desteğini yanıma alacak ve her türlü saldırıyı bundan sonra göğüsleyebilecektim.

"Telespor"un, bu açıdan ve başka yönlerden özel bir önemi, anlamı vardır benim için. Bir defa, benim TRT'yi geliştirmek için düşündüğüm planda ilk aşamanın tercihidir. Sonra, kitlelere doğru kurduğumuz köprünün ilk tuğlasıdır. Nihayet, göreve başlamamdan sonra onüç gün içinde gerçekleştirdiğim ilk "icraatım"dır. Bir de, "mevzuat" hazretleriyle ilk tanışmama neden olmuştur "Telespor" programı...

En kısa sürede kitlelerin beğenisine yönelmenin yolu, spordan geçmekteydi. Tabii sadece sporda kalmamak koşuluyla, hemen arkasından asıl sorunlara, fakat ele alınması belli bir süreyi gerektiren sorunlara eğilmek koşuluyla.

TELESPOR'DA İLK MAÇ NAKLİ

Zaten tümüyle yetersiz olan, sadece beş gün olan TV yayını, pazar günleri saat 19'da başlamaktaydı. Oysa bu yayını erken saatte açabilir, naklen futbol karşılaşmaları, spor olayları ve bir pazar öğleden sonrasına uygun düşecek eğlence, müzik programlarını sıralayabilirdik. Bunları bir bütün içinde vererek gün ve saatle uyumlu bir yayın yapabilirdik. Telespor, benim bu düşüncelerimden doğdu. O sırada notlarıma göre, göreve başlamamdan üç gün sonra, 21 şubat perşembe günü teknik sorumluları çağırarak kendilerinden 3 mart pazar günü İstanbul'da oynanacak GS-FB maçını naklen verme imkânını sormuşum. Onlardan önce bir duraklama sonra olumlu cevap geldi. Hemen arkasından üç büyük kulübün başkanlarından bir toplantı ricasında bulundum ve bu toplantı için İstanbul'a geleceğimi bildirdim. Beden Terbiyesi'nin o zamanki Genel Müdürü İsmail Hakkı Güngör'ü ziyaret edip onun yardımıyla, gerekli yayın iznini aldıktan sonra, İstanbul'daki toplantıya gittim.

Fenerbahçe Kulübü'nden Başkan Emin Cankurtaran, Beşiktaş'ın Başkanı Mehmet Üstünkaya, Galatasaray'ın Başkanı Dr. Mustafa Pekin ve yönetim kurulu üyesi Alp Yalman, TRT Başhukuk Müşaviri Tekin Gürzumar, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nde bir arayageldik.

Kulüp başkanları, bana yardımcı olmak istiyorlardı ama, televizyona ilişkin anıları hep olumsuzdu. Mustafa Pekin, kendisine geçmişte bir Haber Dairesi yetkilisinin verdiği söz üzerine naklen GS maçı yayınlandığını, stadın boş kaldığını ve bu yetkilinin sonradan para ödemediğini anlatıyor; Cankurtaran, aynı maça ilişkin hasılat belgelerini gösteriyordu. Kendilerine, yeni ve "ciddi" bir yönetimin işbaşına gelmekte olduğunu anlattım ve teklifimi açıkladım: Üç kulübün kendi aralarındaki maçları yayınlayacak, TV yayınının yol açacağı seyirci eksiğini stadı dolu varsayarak hesaplayıp farkı ödeyecek ve her kulübe yayın hakkı olarak ellibin lira ödeyecektim. Teklifim, stadlarda bu yayın nedeniyle önemli eksilme olmayacağına ve devre arasında yayınlanacak reklamların masrafı karşılayacağına dayanmaktaydı ki, sonraları bu düşünceler doğru çıktı. Bir de, kulüp başkanlarının iyi niyetine güveniyordum. Nitekim, biraz düşündükten sonra kabul ettiler. Hukuk Müşavirimden, Ankara'da hazırlattığım mukaveleyi alarak, başkanlara uzattım. Önce şaşırdılar. Devletle ilişkilerinde böyle bir sürate rastlamamışlardı herhalde. İmzaladık, birbirimizi kutladık. Telespor'un ilk adımı atılmıştı, GS-FB maçının oynanacağı 3 Mart'a sekiz gün vardı.

GÜNEŞ TECELLİ SORUMLULUĞU ALIYOR

Telespor'u, Tarcan Güneng'in önerisiyle, Güneş Tecelli'ye emanet ettik. Ne kadar doğru yaptığımızı da sonradan gördük. Tecelli, bu görevin üstesinden başarıyla gelirken, TV'nin ilk gerçekten popüler programının yapımcısı oldu ve Telespor'u hem uzun haftalar boyunca yaşattı, hem de geliştirdi. Eğer görevde kalabilseydim, şu sıralarda Telespor'da birçok yenilik yapacaktık: Telespor Gençlerle'de, ünlü yazar ve edebiyatçıları liselere götürecek, onlara kısa konuşmalar yaptırtacaktık. Bir de, "Telespor İşçilerle" başlayacaktı bugünlerde: Her hafta bir müzik sanatçısını değişik bir fabrikaya götürecek, orada konser verdirtecek, şarkı aralarında ise işçilerden kendi sorunlarını dile getirmelerini isteyecektik. "Telespor Köylülerle"nin gelişmiş bir uygulaması olacaktı bu.

Neyse, bir gün mutlaka gerçekleşir "Telespor İşçilerle". Biz yeniden 1974 Şubatına, ilk Telespor yayınından önceki birkaç güne dönelim. Güneng, Tecelli ve Adil Örs gece gündüz programın üzerinde çalışıyor, zaman zaman gelip bana danışıyorlardı. Ben de sık sık montaj odasına uğrayarak hazırlıkları izliyordum.

İşte tam o günlerdeydi; bizim harıl harıl ilk Telespor için çalıştığımız günlerdeydi, "Haber Dairesi yetkililerinin Genel Müdüre önemli bir konu arzetmek istediklerini" sekreterim haber verdi. "Buyursunlar", dedim. Haber Dairesi Başkanı Cemâl Aygen, Haber Müdürü Doğan Kasaroğlu, yanılmıyorsam İç Haberler Müdürü Muammer Yaşar ve İşgal Yönetiminde televizyonun başına getirilen o zamanki TV Haberleri Müdürü Zeki Sözer, odama geldiler. Dertleri, "Telespor"du. Söze Cemâl Aygen girdi. Efendim, TRT yönetmeliğine göre spora ilişkin program yapmak "Haber Dairesinin"

Tele – Spor programı içinde Lig maçlarının TV'den naklen yayınlanması için üç büyük klübün başkanlarıyla yapılan anlaşmadan sonra.

yetkisindeymiş. "Telespor"u Televizyon Dairesine hazırlatmak, TRT'nin bütün yerleşmiş kural ve usullerini çiğnemek olurmuş. Kurumda huzursuzluk yaratırmış. Mevzuat, asla çiğnenmemesi gereken bir hakim-i mutlak imiş, vb..., vb.

SEYİRCİYLE ALAY ETMEK...

Sözü birisi bırakıp öteki aldıkça, "...Vah zavallı TRT", diye düşünmekteydim. Hangi anlayışın eline bırakılmışsın, hangi anlayış bir yandan devletin milyonlarca lirasını sorumsuzca ve cahilce çarçur ederken, bir yandan da seyirciyle adeta alay edercesine nelerle uğraşmış, kendisine ne saçma ölçüler, bağnazlıklar getirmiş. Haber Dairesi yetkilileri, yakınmalarını bitirince, bu konudaki görüşlerini içeren bir rapor verdiler. Kendilerine, neyi kimin yapacağını benim belirlediğimi söyledim; önemli olanın, seyirci açısından önem taşıyanın bir işi kimin yaptığının değil, o işin yapılması olduğunu, ekledim. Çıktılar.

Haber yöneticilerinin Telespor'a tepkisi, hiç bir iş beceremeyen, başkaları iş yaparsa kendi beceriksizliklerinin ortaya çıkacağından korkan kişilerin olağan tepkisiydi. Özellikle haberin o dönemdeki yöneticileri, doğru dürüst hiç bir şey yapamayan, en küçük bir yenilik düşünemeyen, yazılı basında tutunamayınca kapağı memuriyete atmış kişilerdi. Kendi zaaflarının gizlenmesini, TRT'deki başka bölümlerin de benzer zaaf içinde olmasında ararlardı. Televizyon Dairesinin başarılı bir program hazırlaması öncelikle bu habercilerin yetersizliğini gözler önüne sereceğinden, hemen "Mevzuat hazretlerine" sığınıp, girişimi engellemeliydiler...

TELESPOR'UN GELECEĞİ

Önceki bir yazıda belirttiğim birkaç aksilikten sonra, Telespor yayına girdi. Daha program başlar başlamaz, arkadaşlarla birbirimizi kutladık, sonuç, tam bir başarıydı. Telespor gerçi bir düşünsel ya da kültürel program değildi ama, gerek yaklaşım açısından gerekse biçim ve sunuş açısından en üst düzeydeki bir televizyonculuğu yansıtıyordu. Programın ilk yarım saati dolarken, seyirciden kutlama telefonları yağmaya başladı. O hiç bir sorumsuzluğu affetmeyen, yanlışı atlamayan ama her iyi ve doğruya destek olmasını, sahip çıkmasını bilen televizyon seyircisi, Telespor'u coşkuyla karşılıyordu. Bu arada, "Pembe Panter" ilk kez Türk seyircisinin önüne çıkmaktaydı. Halit Kıvanç, hayatının belki en güzel maç anlatımını yapıyordu. Adil Örs'ün montaj masasındaki ustalığı programın arasına serpiştirilen müzik bölümlerinin izleyicilerine "...Biz TRT'yi mi, yoksa çok ileri bir başka televizyonu mu izliyoruz" dedirtmekteydi. İstanbul'dan telefon eden arkadaşlar, "...sokaklar bombaş, herkes evinde ya da kahvede Telespor'u seyrediyor" demekteydi. Ankara'da durum aynıydı. İlk girişimimiz olan Telespor tam bir başarıyla sonuçlanmaktaydı. (Bir de o günkü maçta Galatasaray Fener'e yenilmeseydi...)

XXX

Göreve başladığım ilk günden beri, Basın'la karşı karşıya gelmeyi, erteliyordum. İlk basın toplantısında, bazı şeyleri başarmış bir kişi olarak halkın önüne çıkmalıydım. Ve bazı somut gelişmelerin, tarih belirterek haberini vermeliydim. Telespor yayınından sonra, artık bu basın toplantısının zamanı gelmişti. Ayrıca, altıncı yayın gününe başlamak için gerekli hazırlığı da tamamlamak üzereydik. Böylece, devraldığım beş günlük ve yirmi saatlik bir TV yayınını, Telespor'un katılmasıyla yirmi beş saate, altıncı yayın günüyle otuz saate çıkarıyor; % 50 oranındaki bu gelişmeyi, görevimin ilk ayı biterken sağlıyordum.

İlk basın toplantımın, benim açımdan büyük önemi vardır. Bu toplantıdaki konuşmamı, büyük bir dikkatle hazırladım. TRT'de izleyeceğim bütün ilkeleri, özenle belirttim. Sonra da, bu ilkelere sadık kalmaya çalıştım...

YARIN: İLK BASIN TOPLANTISI VE DEMİREL'İN İLK HÜCUMU...

GİRİŞ

'İkinci Dünya Savaşı'nın Gizli Tarihi", başlığı altında yayımlamaya başladığımız bu dizi, gizli haber alma örgütlerinin İkinci Dünya Savaşı içindeki etkinliklerinin belgesel anlatımına dayanıyor. İkinci Dünya Savaşı, her günkü deyimle "casusluğun", devletler düzeyinde, giderek uluslararası düzeyde örgütlenerek tarih sahnesine çıktığı bir dönem. Kuşkusuz, casusluk, eski çağlardan beri vardı; ama gizli haberalma örgütlerinin, devletlerin bütün olanaklarından yararlanarak eylem alanında güçlerini duyurmaları, özellikle İkinci Dünya Savaşı'yla başlıyor.

'İkinci Dünya Savaşı'nın Gizli Tarihi", bu açıdan bakıldığında, antlaşmalarda adı geçmeyen, haritalarda belirtilmeyen, arşivlerin karanlığı ve sessizliğinde kapalı kalan entrikaların, çevrilen inanılmaz dolapların gizli zaferlerin ve sessiz yenilgilerin belgesel romanıdır.

Gizli haberalma örgütlerinin girişimlerinde insanın vahşi ve acımasız mücadelesinin katı kuralları yatmaktadır. Askerî istihbaratçılar, "haberalma savaşı"nın tehlikeli: tuzak'larla dolu, çoğu kez de geri tepen bir silâh olduğunu belirtmekte haklıdırlar. çekten, ulusların yazgılarını ellerinde tutan kişilerdir. Burada akla hemen şu soru geliyor: Casuslar, dünyanın görünüşünü değiştirebilirler miydi? Sözgelimi Stalin, Tokyo'daki adamı Richard Sorge'ye kulak verip Hitler'in Rusya'ya saldırı planını ciddiye alsaydı, durum ne ölçüde farklı olurdu? Ya da Hitler, Ankara'daki esrarengiz uşak "Çiçeron"a güvenseydi, Nazi ordusu Müttefiklerin Atlantik kıyılarına yapacakları büyük çıkarmaya çok farklı koşullarda karşı koyabilir miydi?

'İkinci Dünya Savaşı'nın Gizli Tarihi"ni okurken, bu savaşın kritik ve önemli anlarını, sürekli bir barış ve mantıklı bir dengeye ulaşabilmek için harcanan perde arkası çabalar sırasındaki korkulu saatleri ve gün ışığına çıkmamış olayları öğrenmek mümkün olmaktadır.

'İkinci Dünya Savaşı'nın Gizli Tarihi"nin tarihsel doğruluk ve olayları gerçeklikleri içinde sunmaktan başka, insancıl yanları da var. Gizli savaş insanlarının zaaflar, ihanetler, korkular, acılar tereddütler, pişmanlıklar, umutsuzluklarla yüklü ruh durumları, bu durumların yaratıldığı gerilime uygun düşen heyecanlı bir üslupla anlatılmaktadır.

'İkinci Dünya Savaşı'nın Gizli Tarihi", büyük gizli istihbarat servislerinin, kıyasıya çarpıştığı bir dönemin olağanüstü ve sürükleyici bir panoramasıdır.

ÖZEL SERVİSLERE DAYANAN BİR REJİM: NAZİ YÖNETİMİ

III REICH'İN TEMEL KİŞİSİ: REİNHARD HEYDRİCH

Reinhard Heydrich uzun boylu sarışın atlet yapılıydı. Saçları her zaman düzgün taranmıştı. Uzun, ince parmaklı elleri durmadan hareket ederdi. Derin bakışlı, büyüleyici mavi gözleri vardı. Açık alınlı uzun burunluydu. Kalın dudaklı ağzı, şaşırtıcı sesi vardı. Güçlü ve sinirli bünyesine göre bu ses madeni ve inceydi. Genel olarak çevresinde, olumlu bir etki bırakırdı. Akıllıydı, güçlü bir iradeye aşırı bir inceliğe sahipti; sanata düşkündü.

Heydrich'i iyi tanıyanlar onun çok iyi ata bindiğini eskrim oynadığını ve keman çaldığını söylerler; yakınları da gözünün çok yükseklerde olduğunu düşmanlarına karşı saldırganlığının korkunç bir yırtıcılığa vardığını bilirlerdi.

Heydrich'in Nazi Almanyası'nın temel kişisi olduğunu bilenlerin sayısı çok azdı.

Ocak 1938'de Hitler iktidara geleli beş yıl olmuştu. Standartenführer "Albay" Heydrich 1932'den beri S.S örgütünün Güvenlik Servisini kısa adıyla S.D'yi "Sicherheitsdienst" yönetiyordu. Prinz Albrecht Strasse 8 nolu bürosundaki çalışmalarıyla Heydrick Nazi rejiminde önemli bir yer tuttu. En yakın yardımcılarından Walter Schellenberg, Heydrich'le ilgili anılarında şöyle der:"

Nazi rejiminin çevresinde döndüğü gizli ekseni döndüren kişi Heydrich'ti. Alman ulusunun evrimi bütünüyle bu güçlü kişiye bağlıydı. Siyasal hayata karışmış bütün arkadaşlarından üstündü, hepsinin davranışlarını tıpkı S.D'yi yönettiği gibi denetledi. "Heydrich iş arkadaşlarının zaaflarını kusurlarını çok iyi biliyor şeytanca bir ustalıkla bunlardan yararlanıyordu.

SS Başkanı Reinhard Heydrich. Nazi rejimi, şeytanca bir beceriklilliğe sahip olan Heydrich'in çevresinde dönüyordu.

J gününün arefesinde Hitler kıtaları arasında. Sağında Erwin Rommel solunda Hermann Göring, arkasında ise Walter von Brauchitsch bulunmaktadır.

Heydrich uzun süredir iki kişiye kin besliyordu: Savunma Bakanı Mareşal Von Blomberg ve Kara Kuvvetleri Komutanı Von Fritsch. Mareşal Von Blomberg'i işten uzaklaştırmak güç olmadı.

Mareşal, 12 Ocakta, Hitler ve Goering'in de hazır bulundukları bir törenle kötü yola sapmış bir kadınla evlenmişti.

Olay büyük bir gürültü kopardı. Bu Mereşalin ikinci evliliğiydi. Mareşal, 59 yaşında olmasına rağmen, son derece yakışıklıydı ve eski Alman efsanelerinin yiğit kahramanlarını andırıyordu. Uzun boylu, sarışın Mareşal, Hitler'in de en yakın arkadaşıydı.

Von Blomberg'in ikinci evliliği duyulur duyulmaz karısının geçmişi ile ilgili bütün bilgiler açıklandı. Berlin polis şefi Kont Helldorff'un elindeki dosyalardan Mareşalın karısının yakın tarihe kadar bir genelevde çalıştığı anlaşılıyordu. Von Blomberg böyle bir evlilik yapmakla, Alman ordusunu hiçe saymıştı. İşin daha da kötüsü, Hitler'i evlenme törenine çağırarak Führer'i gülünç duruma düşürmüş olmasıydı. Skandal Nazi rejimini sarsacak bir nitelik kazanmıştı.

Savaş Bakanı Mareşal Werner von Blomberg.

Hitler bu olayı öğrenince son derece sinirlendi. 25 Ocak 1938'de ordunun Führer nezdindeki temsilcisi Albay Hossbach görüşmeye davet edildi. Görüşme bütün gün sürdü. Durum Hitler için hiç te hoş değildi. Karısı ile ilgili bilgileri saklamakla Von Blomberg, Führer'i güç duruma düşürmüştü. Gerçi Mareşal Savunma Bakanlığı görevinde ona daima bağlı kalmıştı, ama "karısının durumu karşısında" bu görevi sürdürmesi artık söz konusu olamazdı.

General Von Fritsch'le ilgili olaya gelince, Heydrich bir başka dosya sundu. Bu dosyaya göre general bir homoseksüeldi ve dosya bunu ispatlayacak delillerle doluydu. Hitler, Hossbach'a generalin de işine son verilmesi gerektiğini bilirdi. Albay Hossbach çirkin ve bayağı bir iftiraya dayanan bir dalaveranın döndürüldüğünü anlamış ama sesini çıkaramamıştır.

26 Ocak akşamı, Hitler, Goering'le birlikte general Von Fritsch'i kabul etti; Hossbach ayrı bir odada bekliyordu. Gene ayrı bir odada bekleyen önemli bir kişi daha vardı: Reinhard Heydrich.

Görüşme soğuk ve tatsız bir hava içinde geçti. General Von Fritsch, Von Blomberg gibi bir orduya bağlı seçkin ve iyi bir komutandı. Orduya 18 yaşında topçu subayı olarak katılmış 9 yıl sonra Harp Akademisi'ne girmiş Gröner'in öğrencisi ve Ludendorff'un sağ kolu olmuştu. Baltık dolaylarında General Von der Goltz'un yardımcılarından biri Alman militarizminin yeniden doğuşunun babası sayılan Von Seekt'in düşüncelerinin ateşli bir savunucusuydu. 1934 şubatından beri de Reichswehr'in" Kara Kuvvetlerinin" başındaydı.

Von Fritsch homoseksüellik suçlamasının asılsız olduğunu söyledi. Hitlerse bu sözlere inanmıyordu. Zira Heydrich bütün tedbirlerini almıştı. Konuşma sonunda Hitler bir odada bekleyen kadınsı kılıklı bir adamı yanlarına çağırdı. Adam, homoseksüellik suçundan bir yıla hüküm giymiş bir zavallıydı; generali görünce "eski müşterilerinden biriydi," dedi. Von Fritsch ağır bir iftira karşısında bırakıldığını anlamaya başlamıştı. Führer ondan derhal istifasını imzalamasını istedi. General istifa ederse olay fazla yayılmadan kapatılabilecekti.. Hitlere göre böylesine çirkin bir durum Alman ordusunu lekelememeliydi! General, şerefine alçakça bir leke sürülemeyeceğini öne sürdü ve kendisinin Divanı Harbe verilmesini istedi: Suçsuz olduğu orada anlaşılacaktı. General Von Fritsch Divanı Harb'in şerefli bir adalet örgütü olduğunu polisin aşağılık dalavereleriyle ilgisinin olamayacağını biliyordu. Hitler bu teklifi reddetti: General sağlık nedeniyle uzun süre raporlu sayılacaktı. (1)

Heydrich böyle amacına ulaşmış oluyordu. Her şey 25 Ocak günü sona ermişti. General Von Fritsch'le ilgili kabarık dosyayı Goering'e veren ise Heydrich'ten başkası değildi.

(1) *Aslında Von Fritsch adında homoseksüel bir kişi ile generalin adı karıştırılmış ve sonunda generalin suçsuz olduğu ortaya çıkmıştır; General bir piyade alayı başında Albay rütbesiyle 8 veya 9 Eylül 1939'da Varşova önlerindeki çarpışmada ölmüş yalancı tanıkla sessizce ortadan kaldırılmıştır.*

Bir söylentiye göre ise bu olayda Goering Heydrich'i desteklemiş ve böylece III. Reich orduları baş komutanlığını elde etmeyi tasarlamıştı. Ancak bu göreve Hitler, General Keitel'i getirdi.

Sözde ahlâk koruyucusu rolünü başarıyla oynayan Heydrich ile ilgili suçlamalar da eksik değildi.

Reinhard Heydrich 7 Mart 1904'te Leipzig dolaylarında doğmuştu. Burjuva bir aileden geliyordu; babası Leipzig Konservatuarı'nın müdürüydü. Köklü bir müzik eğitimi gördükten sonra 18 yaşında Deniz Harp Okulu'na girdi.

Alman ordusu başkomutanı general Werner von Fritsch

1928'de de subay oldu. Heydrich bu arada çeşitli milliyetçi derneklerde siyasal faaliyetlerde bulunmuş 1921'de genç milliyetçi yurtseverler derneğini kurmuştu.

Deniz teğmeni olunca Heydrich, haber alma servislerinin siyasal bölümünde görev aldı, örnek çalışmasıyla dikkati çekti. İyi eğitim görmüş, akıllı, sanatla ilgili bu genç subayın tek zaafı kadınlardı. Bu yüzden de Deniz Kuvvetlerinden kovuldu. Olay kesinlikle açıklanmadı. İyi bir aile kızını iğfal mi etmişti? Yoksa ondan gebe kalan bir kadınla evlenmekten mi kaçınmıştı? Bu söylentilerin en yaygın olanı şuydu: Heydrich 1931 yılında Kiel'de zengin bir ailenin kızı olan Lina Von Osten'le nişanlanmıştı. Ama bu arada bir başka kadın bu kez yoksul bir genç kadın, Heydrich'ten bir çocuğu olacağını söylüyordu. Dedikodular yayılınca nişan bozuldu. Heydrich mahkemeye verildi. Mahkemeye sonradan Alman Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na getirilecek olan Amiral Reader başkanlık ediyordu. Heydrich suçlu görüldü ve ordudan tard edildi. Bu nedenle Heydrich Reader'e korkunç bir kin besleyecekti.

Deniz Kuvvetlerinden atıldıktan sonra, Heydrich Hamburg [illegible] öteki Kuzey limanlarında d[illegible] şüpheli kişilerle ilişki kur[illegible] ile geçindiği bilinmiyordu[illegible] tutumuyla da, Nazi Partisi[illegible] cak ideal bir üyeydi. [illegible] Himmler'in yönettiği S[illegible] rinde görev aldı.

ÇETİN ALTAN

sorunların gölgesinde

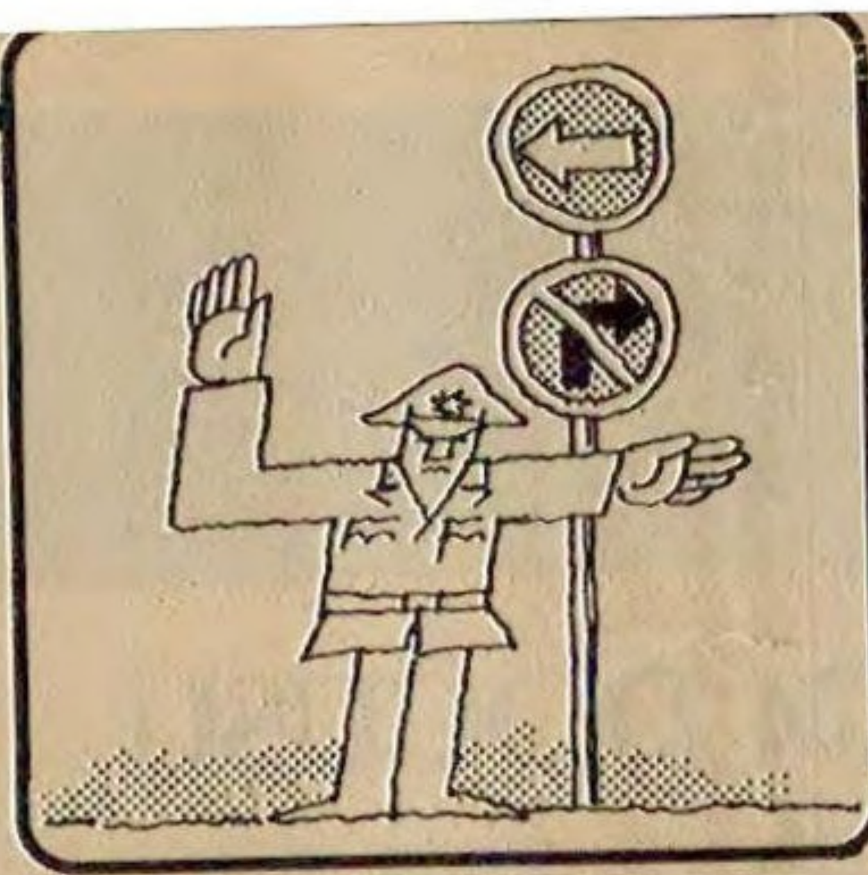

ÇİZGİLER: TAN ORAL

"KAHROLSUN KOMÜNİZM" diye diye...

Kusura bakmayın ama bir yerde, Türkiye üstüne konuşmak, Türkiye üstüne yazı yazmak; konuşana da, yazana da, dinleyene de, okuyana da, kabak tadı vermeye başladı.

Ha bizim mahalle bakkalı İdris'i çağırıp:

-Ne olur piyanoda şu Ay Işığı Sonatını çalsana, demişsin,

Ha makinenin başına geçip Türkiye'ye :

-Ne olur çağdaş bir devlet olsana, diye... yazmışsın.

Her iki istek de sürrealist bir sayıklamanın fantezileri olmaktan öteye geçemez.

Ne bizim mahalle bakkalı İdris, piyanoda Ay Işığı Sonatını çalabilir, ne de Türkiye hemen öyle çağdaş bir devlet olabilir.

Besbelli ki geçen yüzyılın "İmparatorluk" kimliği taşıyan "Hasta adamı" çeşitli operasyonlarla bir hayli kesilip biçilip küçültülmesine ve cebine "Cumhuriyet" diye yeni bir kimlik kartı konmasına rağmen, yine de iyileşememiş ve nüfusu, kırk milyona vardığı halde, iri bir aşiret görüntüsünden hâlâ kurtulamamıştır.

Adam başına yılda bir türlü on sekiz doları aşamayan ihracatıyla kurtulamamıştır.

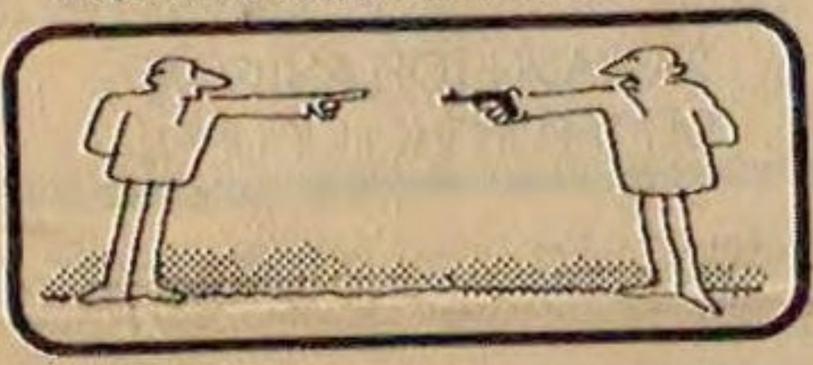

Bir türlü uygulanamayan Anayasasıyla kurtulamamıştır.

Çağa pek ters düşen kaba cengâverlik, ucuz kurnazlık, sevimsiz böbürlenme tutkularıyla kurtulamamıştır.

İktisatçılar, Yunanistan'ın bugünkü düzeyine otuz-kırk yıl sonra ancak varabileceğimizi yazmaktadırlar.

Ve batı dünyası da vaktiyle suni teneffüsle yaşatmaya çalıştığı ve kendi açısından tampon bir devlet olarak baktığı Türkiye'ye karşı, kapısını, penceresini, pancurunu iyice kapatmaya ve :

-Ne halin varsa gör, demeye başlamıştır.

Süper endüstrilerin, dünya ekonomisine hiç bir katkısı olamayacak kadar geride kalmış ülkelere karşı artık eski iştahları yoktur. Yüzü astarından pahalıya gelecek bir sömürüyü sürdürmeyecek kadar akılları vardır elbet.

Ve ne Tajikistan'ın, ne Özbekistan'ın, ne Kırgızistan'ın, ne Türkmenistan'ın kapitalist dünyada kalamadıklarından ötürü şimdi bir üzüntü duymaktadırlar. Bu ülkelerin dünya ekonomisine olan katkıları, Batı'nın Sovyetlerle yaptığı ticaret anlaşmalarında her iki dünya içinde çok daha iyi değerlenmektedir.

Öyleyse..

Öyleyse açık açık söyleyelim, ya Türkiye batının bütün ölçülerini gerçekten benimseyerek, kendisine bir çeki düzen verecek, yahut iri bir aşiret görüntüsünden kurtulamadığı ve bu nedenle de Batı'dan iyice koptuğu için, önümüzdeki yıllarda Sosyalist bloka doğru hızlıca kayacaktır.

●

Vaktiyle Amerika mutlaka bir üçüncü dünya savaşı çıkacağına inanıyordu. Bu nedenle de Sovyetlerin güney hudutlarındaki, kendisine bağlı aşiret görüntülü geri ülkeleri soğuk savaş sloganlarıyla boyuna şartlandırıyor, analitik düşünce yaratıcılığını önlüyor ve :

-Kahrolsun komünizm, kahrolsun Sovyetler...

Tamtamlarıyla beyinleri donduruyordu.

Nasıl olsa nükleer silahlarla pislenecek bölgelerdi buraları. Üçüncü dünya savaşının bütün ağırlığı buralara yüklenecek, ne deniz, ne göl, ne balık, ne insan kalacaktı buralarda.

Ama üçüncü dünya savaşı çıkmadı.

Buna karşılık, analitik düşünce yaratıcılığına ve dolayısıyla çağdaşlığa doğru yönelemeyen aşiret görünümlü geri ülkeler, tam bir iktisadi çöküntüye uğradılar. Öyle ki, sömürü açısından dahi önemleri kalmadı.

-Kahrolsun komünizm, kahrolsun Sovyetler,

Tamtamları gerisinde talan, vurgun, kaçakçılık, beleşçilik, rüşvetçilik, yalan, riya, dubara bu toplumların zaten pek cılız olan ekonomik iskeletlerini iyice ezip mahvetti.

Şimdi Türkiye tam bir bıçak sırtının üstündedir.

Ya soğuk savaştan artakalan ve hâlâ eski kapkaççılığı, eski tamtam gürültüleri gerisinde sürdürmek isteyen aşiret kadavralarını atacak, sosyalist ve komünist partileriyle ve endüstriye geçme eğilimli teknik kadrolarıyla çağdaş dünyaya açılacaktır, ya batıdan tümkoparak, -Tek başına ayakta da duramayacağı için- tepetaklak sosyalist bloka doğru yuvarlanacaktır.

●

Bugün sosyalist ve komünist partileriyle Yunan demokrasisi mi Batı bütünleşmesinin daha içindedir, yoksa 'Kahrolsun Komünist" tamtamlı, suyuna tirit Türk demokrasisi mi? Yunan solu etken bir kontrolle Yunan sermayecilerinin iç tutarını her şeye rağmen önlemektedir. Yunanistan'da adam başına düşen yıllık milli gelir payı 1750 dolardır. Türkiye'de ise 550 dolar. Neden? Çünkü Türkiye'de sermayenin zırtabozlaşmasını önleyecek ve etken bir siyasal kontrol kuracak sol partiler yoktur.

Demek ki 'Kahrolsun Komünizm" tamtamı sermayenin yozlaşmadan, tehlikesizce gelişmesini sağlayacak bir gürültü olmaktan çıkmıştır. Tam tersine sol kontrolden uzak kalan bir sermaye hareketi, kapkaççılıktan kurtulamamakta ve çağdaş bir dinamizm yaratma yerine, tam bir çöküntüye uğramaktadır.

İsterseniz, sol kanatsız Türk demokrasisinin ekonomik tablosuyla, sol kanatlı İsrail demokrasisini, hatta Kıbrıs demokrasisinin iktisadi tablosunu kıyaslayınız.

Belki biraz garip gelecek ama Türkiye'yi hızla batı dünyasından kopararak, aynı süratle Sosyalist bloka doğru yaklaştıranlar, içerde yıllardan beri sola karşı ateş açmış olanlardır.

Ve tahminimiz odur ki, bunu bugün hem Avrupa, hem Amerika dahi görmektedir.

Türkiye'nin 12 Mart akılsızlıklarından sonra uğradığı ambargo boykot istiskal ve derin yalnızlığın ciddi bir analizi de bizi doğrulamaktadır.

Elbetteki dünya kamuoyu hala daha işkencecilerini, Anayasa düşmanlarını, yönetim kadrolarında tutmak isteyen kapkaç düzenini sürdürerek, sermaye dünyasındaki enflasyonu yumuşatmakla, hiç bir katkı yapmaya yönelmeyen ve bütün bunları da 'Kahrolsun komünizm" şamatası arkasında gizlemeye çalışan siyasetçilere prim açmamaktadır.

Türkiye bir barsak tenyası gibi bunları bünyesinden atabilir ve Anayasasını tam olarak iyi niyetle uygulamaya dönebilirse o pek hayran göründüğümüz batı çerçevesinde kalabilir.

Yok, bünye bu tenyayı atacak kadar güçlü değilse, hastalık sürecek ve bu kez batı dünyasının değil, sosyalist dünyanın reçeteleri, şırıngaları, belki de operasyonları ağır basmaya başlayacaktır.

Ne kaba cengâverlik edebiyatı, ne ucuz kurnazlık, ne sevimsiz böbürlenme, Türkiye"nin bu iki rota dışında başka bir rota çizmesine yetmez.

●

Türkiye batıya dönük kalacaksa, iri bir aşiret görünümünden kurtulmak, iki de birde dünya konjonktürlerinden habersiz kişilerin "Devleti kurtarma" matmasıyla ortaya fırlayıp, her şeyi arap saçına çevirme alışkanlığını düzeltmek ve sermaye partilerine karşı, geniş bir fikir özgürlüğü içinde Marksist partilere de hak tanımak şartıyla kalacaktır.

Bu da bir ölçüde kapkaçın, dubaranın, üç kağıtçılığın sona ermesi, sermaye hareketlerinin rasyonelleştirilmesi demektir.

Geniş kanatlı bir demokrasi, sınıflar arasında büyük uçurumların bulunduğu bir toplumda, endüstriye geçişin şoklarını da bir ölçüde yumuşatır. Amerika ve Avrupa biraz da bu nedenle endüstriye yönelen geri ülkelerde, eski soğuk savaş dönemi faşizmi yerine sosyal demokrasiyi yeğ tutmaktadırlar.

Nitekim daha kalkınmış Avrupa Ülkelerinde, daha bir üst düzeye dönük olarak, komünist partilerinin koalisyonlara girmesinde, grevlerin ve enflasyonun frenlenmesi için yarar görülmektedir.

Olaylar öyle gelişmiştir ki 'Kahrolsun Komünizm" edebiyatı süper endüstrilerin savaş nağrası olmaktan çıkmıştır.

Ama Türkiye bunu anlamamakta israr ve inat ederse...

O zaman kapıya gelmiş olan endüstri aşaması Batı ölçüleriyle değil, sosyalist blokun ölçüleriyle gerçekleşecektir.. Ama çok başka, çok değişik, sürprizlerle dolu bir olaylar zincirinin tek tek halkalarını yaşayarak.

Katiyen batı bizi bırakmaz demeyin. Gerek ekonomi, gerek strateji açısından önemi kalmamışsa hemen bırakır.

Parti başkanı gibi görünen aşiret beyi kafalılar ise :

-Bırakırsa bıraksın, biz yine Türk siyasetinin nirengi noktalarında kalırız ya, diye düşünebilirler..

Sosyalist blokun "İç işlere karışmama" prensibi kesindir..

Ancak endüstri aşaması, hangi bloka yaslanılırsa yaslanılsın, kadro değişimlerini de kendi içinde getirecektir.

Sadece şu var ki Türkiye'nin iç dinamizması "Ağır çekim" vitesiyle çalışıyorsa Batının bunu beklemeye tahammülü yoktur. Kendi haline bırakabilir Türkiye'yi. Bütün işaretler bunu göstermektedir.

Ve Türkiye ikinci bir varyanta kayarsa soğuk savaş cesetleri yine de ayakta kalamaz. Onların tarihsel miyadı dolmuştur Türkiye'de. Biraz geç, biraz erken olma sorunu ise daha çok Türkiye'nin egemen sınıflarının bir iyice düşünmelerini gerektiren sorundur.

Batıya dönük olarak geniş kanatlı bir demokrasiyle endüstrileşme..

Yahut 'Kahrolsun Komünizm" diye bağıra bağıra batıdan koparak, çok daha değişik normlar içinde endüstrileşme..

Seçip seçip beğenin bizden yazması..

●

Gelelim yine bizim mahalle bakkalı İdris'e..

İdris bizim isteğimizle, piyanonun önüne oturup Ayışığı Sonatını çalabilir mi?

Türkiye de bizim isteğimizle hemen çağdaşlaşabilir mi?

Kırk milyon buhar olmayacağına ve sonsuza dek çağdışında da kalınamayacağına göre, orsa boca elbet daha bir yığın olay yaşanacak.

Biz yaşanacak olaylar dizisinin önümüzdeki kısa zaman içinde izleyebileceği temel rotaları işaretledik sadece.

Metafizik laf salatalarıyla dümbelek çalıp sokaklarda sorumsuzca adam öldürmek ve hukuksuz iktisatsız, dünya dialogundan kopmuş bir hayhuyla, emekçi sınıflarını inkâr etmek ; bakalım bizi, "Sol"unu da içinde geliştiren batı demokrasilerinin arasına mı götürür, yoksa aşiret görüntüsünden kurtulamadan bir anda, sosyalist düzene geçivermiş olan Kırgızistan'ın, Özbekistan'ın, Türkmenistan'ın, Tajikistan'ın yanına mı?

Dünya haritasında dahi Batı'dan daha sağa gittiğiniz zaman, karşınıza Sosyalist dünyanın çıktığını unutmayın..

PATRİCİA HEARST'ÜN AMACI: "BÜTÜN YOKSULLARIN BİRLEŞMESİ"

"Yurttaş Kane"in torunu zorba ünlü ve cesur olan dedesine çekmişti

Le Monde/Politika

WASHİNGTON- Aylardır sonuç vermeyen araştırmalardan sonra, Federal Polis (FBI), Amerika'nın çeşitli yerlerinde ve yabancı ülkelerde görüldükleri haber verilen Patricia Hearst ile karı - koca Harrisleri, Patricia'nın, 4 Şubat 1974' te kaçırıldığı evinin yakınlarında yakalandı. Bu üç kişiyle birlikte Yoşimura adlı bir sanatçı da yakalandı. Simbionese Kurtuluş Ordusunun bu dört üyesi, adam öldürme, silahlı soygun ve kaçırma suçlarından sanık.

Patricia Hearst, özellikle bir mağaza ve banka soygunundan yargılanacak. Ama babası bu konuda iyimser görünüyor. Nitekim, gazetecilere, "Unutmayın ki, Patricia, bir kaçırılma olayının kurbanı oldu"dedi.

"BÜTÜN YOKSULLARIN BİRLEŞMESİ"

Böylece Amerika'yı heyecanlandıran Patricia Hearst olayı, başladığı yerde sona erdi. Ama Patricia'nın davranışı bir bilmece olarak kalıyor. Gerçekten de kaygusuz bir milyoner kızı olan Patricia'nın, iki aydan daha az bir zamanda nasıl olup da "Tanya" (Che Guevara'nın kadın arkadaşlarından birinin adı) haline geldiği ve kendisini kaçıranların davasını benimseyerek, "dünyanın bütün yoksullarının birleşmesi" için onların yanında savaşmaya karar verdiği, belki ancak, duruşmalar sırasında ortaya çıkacak.

Patricia, 3 Nisan'a kadar, kendisini kaçıran tedhişçi grubunun isteklerini ailesine iletiyordu. Bu grup, Patricia'nın babasının Kaliforniya'daki yoksullara yiyecek dağıtmasını istiyordu. Bay Hearst bu istekleri yerine getirdi. Ama kızının serbest bırakılmadığını ve isteklerin her gün arttığını görünce, dört milyon dolarlık bir para fonu kurdu ve "Mali olanaklarımın sonuna geldim. Bundan böyle benim elimden bir şey gelmez" dedi.

Patricia, babasının ortak ilgisini kestiğini düşünmüş olmalı ki, birkaç gün sonra, "yoldaşlarının davasını benimsediğini ve onların yanında savaşacağını" açıkladı.

"YURTTAŞ KANE"İN TORUNU...

Bu değişikliği anlamak gerçekten güçtü. Birçok genç gibi Patricia da, çevresine ve özellikle dindar annesine karşı tepki göstermişti. Daha anlayışlı ve hoşgörülü olan babasının yanında kendini daha iyi hissediyordu. Belkide, Orson Welles'e, "Yurttaş Kane" adlı filmde esin kaynağı olan kendini beğenmiş, zorba, dengesiz ve çok ünlü bir kimse olan büyük babasına çekmişti. Ne olursa olsun, para, bu paranın getirdiği ukalâlık ve ayrıca maceraya düşkünlüğünden başka Patricia'yı pahalı özel okullarda yetiştirilmiş olan, içki ve esrar içen, cinsel yaşantılara dalıp gitmiş olan Amerikalı iyi aile çocuklarından ayıran hiç bir şey yoktu. Rabıtalı bir delikanlı olan, beğenilen nişanlısını seviyordu tabii, onunla karı - koca hayatı da yaşıyordu. Ama gerçek aşkla, daha sonra William Wolfe'u tanıdığı zaman karşılaşacaktı. Wolfe, "Cujo" diye adlandırılan ve 14 Mayıs çatışmasında ölen bir devrimci militandı. Patricia, bu mektubunda, "Kimse bizim gibi sevmemiştir. Bu yangından öldüm ama bu küllerden yeniden doğuyorum" diyordu. Ayrıca "Hayatımın geri kalan kısmını, Hearst'ler gibi domuzlarla geçiremem" diyerek ailesine duyduğu bütün kini kusuyordu.

Babası ise, kızının kolayca değişemeyeceğini ileri sürmüştü. Kızın mı yoksa babasının mı doğru söylediği, kısa bir süre sonra açıkça ortaya çıkacak.

PATRİCİA HEARST'ÜN KEFALETİ KALDIRILDI, KENDİSİ DE TUTUKLANDI

SAN FRANCİSCO-Kendisini kaçıran Simbionese Kurtuluş Ordusu (SLA) adlı örgüte katıldıktan sonra San Francisco'da örgüt üyeleri ile birlikte yakalanan Amerikalı Basın Kralı Randolph Hearst' ün 21 yaşındaki kızı Patricia için daha önce alınan kefalet kararı kaldırıldı ve genç kızın tutukluluk hali kesinleşti.

Daha önce Patricia Hearst'ün sorgusunda, sorgu yargıcı 1 milyon, 50 bin dolarlık kefalet takdirinde bulunmuştu.

Tutuklandıktan bir gün sonra San Francisco Federal Yargıcı Oliver Carter'in karşısına çıkarılan Patricia'nın, tutuklandığı sırada çantasında bir tabanca bulunduğu polis yetkilileri tarafından açıklandı.

Patricia'nın avukatı yargıçtan kefaletin azaltılmasını istedi. Ancak yargıç, "Patricia Hearst, ailesi ve avukatı, beni sanığın kaçmayacağına ikna ederlerse kefaleti asgari düzeye indiririm" dedi.

Ancak daha sonra polis yetkililerinin Patricia'nın serbest bırakıldığı takdirde güvenliğinin tehlikeye düşeceğini belirtmeleri üzerine, yargıç Carter, daha önce verdiği kefaletle tahliye kararını kaldırdı ve genç kızı tutukladı.

Patricia kefaletle tahliye olanağının da kalkmasından sonra, annesine, "Eğer dışarı çıkarılsaydım bana karşı farklı muamele yapıldığı izlenimi yaratılacaktı. Böylesi daha iyi oldu." dedi.

Randolp Hearst ile eşinin, kızlarıyla görüştükten sonra verdikleri demeçler biraz şaşırtıcı oldu. Hearst'ler kızlarının tutuklanmaktan ve kendilerini görmekten mutlu olduğunu her hâliyle belli ettiğini söylüyorlar. Oysa Patricia Hearst daha önce kaçak olarak yaşadığı sıralarda gönderdiği mesajlarda kendi isteği ile Simbionese Kurtuluş Ordusu'na katıldığını, ailesinden nefret ettiğini ve sonuna kadar mücadelesini sürdüreceğini bildiriyordu. Patricia yakalandıktan sonra da pişman olduğunu gösteren hiç bir şey yapmadı ve fotoğrafını çekmeğe çalışan basın mensuplarına yumruğunu havaya kaldırıp selam verdi.

"POLİTİKA"DA YAYINLANAN HABER VE YAZILAR GEREKLİ ONAY ALINMADAN HİÇBİR ŞEKİLDE İKTİBAS EDİLEMEZ. "LE MONDE" VE "THE FINANCIAL TIMES" GAZETELERİNİN HABER VE YORUMLARININ TÜRKİYE'DEKİ YAYIN HAKKI "POLİTİKA" TARAFINDAN ALINMIŞTIR; BAŞKA HİÇBİR GAZETECE KULLANILAMAZ.

Yöneten ve Yayınlayan : İsmail Cem
Politika Basım ve Yayım A.Ş. adına
Sahibi: Ercan Arıklı ●

Yönetim ve yayın yardımcısı: Haluk Şahin. Sorumlu Yazıişleri Müdürü: Güngör Gökten. Ankara Haber Müdürü Mete Buharalı. Dış Haberler: Şevki Adalı - Uğur Kökten. İş Haberleri: Mehmet Kanpı. Attila Özsever. Teknik sekreter: Semra Güran

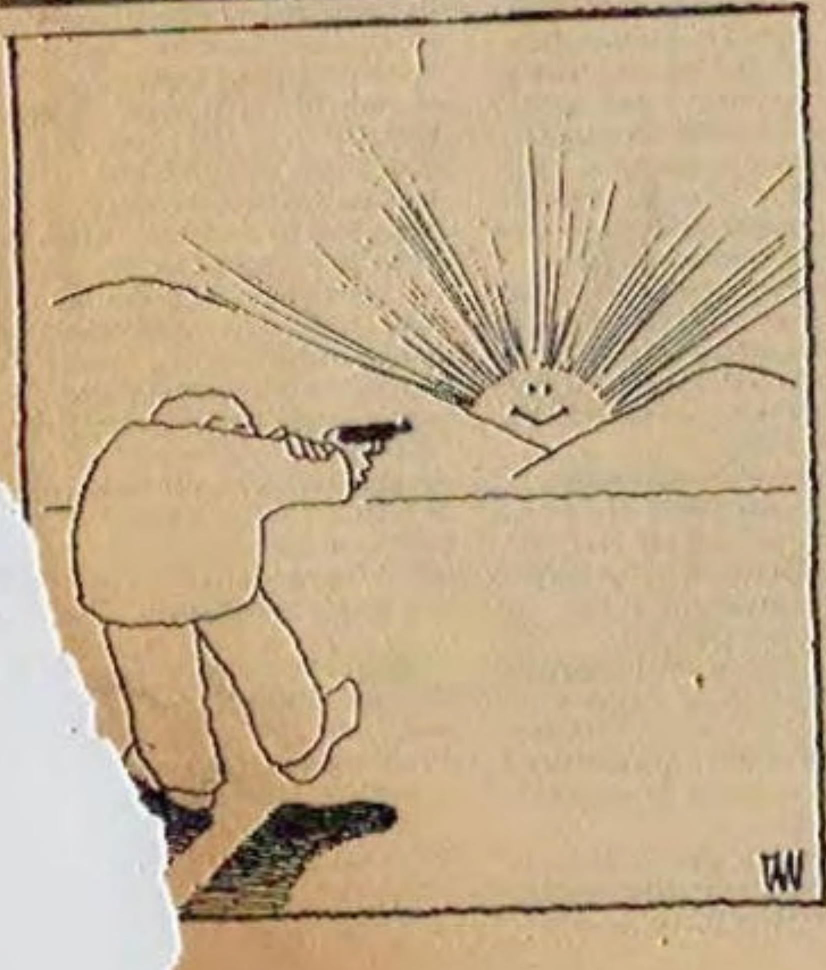

Politika

Bir annenin gözyaşları

FBI ajanlarının bir buçuk yıllık bir arayıştan sonra San Francisco'da yakaladıkları Amerikalı Basın Kralı Randolph Hearst'ün kızı Patricia'nın annesi polis merkezinde ağlıyor. Bayan Hearst kızıyla görüşmesine izin verilmemesi üzerine, "Polislarin üniformaları var ama, kalpleri yok" demişti. Daha sonra New-York'tan gelen eşi Randolph Hearst ile birlikte kızını görmesine izin verilen anne Hearst, 'Kızım bizleri görmekten mutlu olduğunu her haliyle belli ediyordu. Onu seviyoruz" dedi. Bu arada genç kız hakkındaki kefalet kaldırıldı ve kendisi tutuklandı. Kararı veren yargıç, "polis yetkilileri, Patricia Hearst'ün serbest bırakılması halinde öldürülmesinin söz konusu olduğunu bildirdiler. Bunun üzerine tutukluluk halinin devamına kendi yararı için karar verdim" dedi. Patricia Hearst ise, "Serbest bırakılsaydım, bana başkalarından farklı davrandıkları izlenimi uyanacaktı. Yargıcın kararı bu bakımdan iyi oldu. Kefalete bağlı olarak serbest bırakılmayı istemiyorum" şeklinde bir demeç verdi.